

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE
JUDR. ADOLF ZE SCHWARZENBERGU (1890-1950)

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Bezečný, Ph.D.

Autorka práce: Markéta Hrobařová

Studijní obor: kulturní historie

Ročník: 6

České Budějovice

2010

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích a na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 23. července 2010

.....

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování panu doktorovi Zdeňku Bezečnému za vedení mé práce, odbornou pomoc a cenné rady. Mé poděkování za ochotné a vstřícné jednání patří také paní magistře Anně Kubíkové ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov.

Anotace

Práce pojednává o Dr. Adolfu Schwarzenbergovi (1890-1950), posledním představiteli hlubocké větve Schwarzenbergů. Jeho životní osudy byly pohnuté. Narodil se do dob Rakousko-Uherska a ve společnosti byl vnímán jako vážená osoba. V průběhu svého života byl postupně (nikoliv vlastní vinou) zbaven veškerého majetku a dokonce označován za nepřítele lidu.

Práce se skládá ze dvou částí. První je stručný životopis, jenž stručně rekonstruuje životní dráhu tohoto významného představitele české šlechty. Druhá část se zabývá jeho postavením ve společnosti. Nejprve srovnává život šlechtice v 19. a 20. století a ukazuje rozdíly. Na ní navazují kapitoly, jež historicky úzce souvisely s životem aristokracie a v nichž se Dr. Adolf Schwarzenberg angažoval: vojenská kariéra, cestování a politické působení. Pokud je to možno, ukazuje jeho úsilí o zapadnutí do nové společnosti.

Annotation

This thesis is about Dr. Adolf Schwarzenberg (1890-1950), the last representative of the Hluboká branch of the Schwarzenberg family. His life story was tragic. He was born in Austro-Hungary and he was seen as a worthy person in the society. During his lifetime he was successively (not his fault), deprived of any property and even portrayed as the enemy of the people.

The work consists of two parts. The first is a biography, which briefly reconstructs the career of this prominent representative of the Czech nobility. The second part deals with his position in society. First, it compares the noble life in the 19th century and 20th century and shows the differences. Next chapter is that historically closely connected with the life of the aristocracy and in which Dr. Adolf Schwarzenberg involved military, travel and political activity. If possible, shows his efforts to indicate to a new society.

OBSAH

<u>Úvod</u>	8
<u>Životopis</u>	9
<u>Obraz šlechtice</u>	16
19. století	17
20. století	19
Vojenská kariéra	21
Pod praporem tureckého půlměsíce	24
Cestování	28
Cesta po Peloponésu	30
Portugalsko a Španělsko	31
Mpala farm near Nanyuki	34
Elektrikáři	37
Viktor Cibulka	37
Jan Dvořák	39
Bedřich Machulka	40
Život	40
Z darů muzeím	44
Lovecké licence	45
Korespondence mezi Dr. Adolfem Schwarzenbergem a Bedřichem Machulkou a africké expedice	47
Expedice roku 1930/31	47
Korespondence z roku 1931	48

Korespondence z roku 1932	48
Expedice roku 1933	50
Korespondence z roku 1933	52
Korespondence z roku 1934	54
Expedice roku 1934/35	55
Korespondence z roku 1935	60
Expedice roku 1936/37	64
Korespondence z roku 1936/37	67
Expedice roku 1939	68
Politické názory	69
První pozemková reforma	69
Národní aspekty pozemkové reformy	69
Celostátní fakta o pozemkové reformě	70
Pozemková reforma na schwarzenberských statcích	70
Property and its limitations	71
Svoboda, demokracie, tradice	79
Zabavení schwarzenberského majetku za druhé světové války a Lex Schwarzenberg	83
Dr. Adolf Schwarzenberg a jeho postavení v celém sporu	84
<u>Závěr</u>	86
<u>Prameny a literatura</u>	87
<u>Seznam příloh</u>	91

ÚVOD

Od dětství mne lákalo poznávání dalek a cizích kultur. Již odmala jsem si dychtivě prohlížela obrázky z knížek a fascinovaně pozorovala obyvatele cizích kontinentů. Často jsem přemýšlela, jak tito lidé asi žijí a jaké jsou jejich zvyky. Moje dětská záliba později přerostla v zájem o kulturní antropologii, zejména o Afriku. Černý kontinent mne vždy lákal nejvíce. Proto když jsem se dozvěděla o africké farmě Dr. Adolfa Schwarzenberga, měla jsem ve výběru své práce jasno. Prožíval „africké“ okouzlení stejně jako já.

Ve své práci se však nezaměřuji pouze na africkou farmu. Život Dr. Adolfa Schwarzenberga byl zajímavý i v jiných směrech. Ačkoliv se narodil do světa tradičních hodnot za Rakousko-Uherska, aktivní část svého života prožil ve zcela změněných poměrech v nově vzniklém Československu. Musel se přizpůsobit nové době a zařadit se do společnosti fungující na odlišných principech, než na jaké byl dosud zvyklý.

Literatura ani prameny bohužel neumožňují vytvořit životopis jako celek a proto podle něj nebylo možné vystavit osnovu práce. Vystal tedy přede mnou úkol, jak se vyrovnat s její koncepcí. Rozhodla jsem se ji rozdělit na dvě části.

První, ve které z dostupné literatury a pramenů shrnuji život Dr. Adolfa Schwarzenberga. Jedná se tak o chronologické seřazení událostí, nicméně jejich výpovědní hodnota je nutná pro přehlednost a uvedení do celé situace. Větší prostor je díky dostupným pramenům věnován svatbě a smrti.

Druhá část ukazuje Dr. Adolfa Schwarzenberga jako šlechtice. Srovnává život šlechtice v 19. a 20. století a je rozdělena na tři kapitoly: vojenskou kariéru, cestování a politické působení. Na příkladě vojenské kariéry jsem se snažila ukázat jeho snahy a motivaci k setrvání u československé armády. Její součástí je působení Dr. Adolfa Schwarzenberga v Sýrii a Palestině, o kterých vydal své vzpomínky. Jedná se o jedinečný pramen, ze kterého je možné zjistit jeho zájmy a vnímání cizího světa, všímá si odlišností cizí kultury. Cestování bylo vždy výsadou aristokracie. Tato kapitola je z celé práce obsahově nejdélší. Nejenže jsou do ní zahrnuty cesty na Peloponés a do Španělska a Portugalska, ale především africká farma. Protože je značně zpracovaná, několik článků publikovala Markéta Slabová z Ústavu památkové péče v Českých Budějovicích, snažila jsem se o jiný přístup. Věnuji se Bedřichu Machulkovi,

organizátorovi Schwarzenbergových safari, podmínkám pro lov v Africe té doby, výstavbě farmy. V pramenech jsem se zaměřovala na popisy farmy, jejího fungování a přírody. Prameny poskytují velké množství korespondence mezi Bedřichem Machulkou a Dr. Adolfem Schwarzenbergem a dokonce i Schwarzenbergovy bezprostřední dojmy z cest. Vždy jsem proto zpracovala expedici a za ni řadila příslušnou korespondenci. Odráží se tak vývoj a proměny cest. Poslední část tvoří politické působení Dr. Adolfa Schwarzenberga. Je pod něj zařazena pozemková reforma, kde se zabývám nejen fakty, ale i jejími ideologickými důvody. Na ni navazuje přednáška z Londýna prezentující názory Dr. Adolfa Schwarzenberga na vyvlastnění rodového majetku. Dále se zabývám jeho článkem „Demokracie, svoboda a diskuse- nebo tradice?“ otištěném ve schwarzenberském sborníku Tradice. Opět se snažím jej zařadit do kontextu doby a prezentuji i odezvu veřejnosti. Jako poslední se soustřeďuji na zákon „Lex Schwarzenberg“. Nevěnuji se pouze jeho faktografické stránce, ale snažím se prezentovat postoj Dr. Adolfa Schwarzenberga k celé věci. Opět připojuji reakce veřejnosti.

Ve své práci jsem čerpala z archivních pramenů uložených v SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov. Jsou psány nejen česky, ale značná část z nich je v němčině, dále v angličtině a ve francouzštině. K tématu se neváže mnoho literatury. Hlavní problém vyvstal v části spojené s obrazem šlechtice ve společnosti, zejména ve 20. století. K ostatním tématům poskytují dobrý základ články z „Obnovené tradice“, zejména od Jiřího Zálohy, zabývajícího se zákonem „Lex Schwarzenberg“, a od Antonína Nikendeye, který se věnoval jak Schwarzenbergům, tak africké farmě. Jak jsem již výše zmínila, africkým cestám se věnuje Markéta Slabová. Dobový materiál poskytuje „Tradice“.

ŽIVOTOPIS

Dr. Adolf Schwarzenberg se narodil 18. srpna 1890 na Hluboké Nad Vltavou jako prvorozený syn knížete Jana Nepomuka ze Schwarzenbergu a Terezie z Trauttmansdorffu-Weinsbergu, pozdější palácovou dámou jejího veličenstva císařovny a královny.¹ Z vévodského hradu v Českém Krumlově zaznělo 101 výstřelů

¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 4a.

z děla oznamujících narození dědice panství.² Jeho celé jméno zní Adolph Johann Maria Raphael Franz Josef Hubertus.³ Vlastnil trojí občanství- české, německé a dědičné švýcarské.⁴ Dr. Adolf Schwarzenberg vystudoval gymnázium a poté rok pobýval v Anglii⁵, kde se velmi dobře naučil anglicky.⁶ Po návratu nastoupil jako dobrovolník do armády.⁷ Vystudoval práva na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze s rokem ukončení 1914.

V témže roce byl povolán na frontu, kde byl přiřazen k ulánskému⁸ pluku a bojoval nejprve v Rusku, později byl s automobilovou kolonou přeřazen do Itálie a nakonec v roce 1917 do Sýrie a Palestiny. O této kapitole svého života napsal vzpomínky s názvem „Pod praporem tureckého půlměsíce- válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu Dra Adolfa Schwarzenberga“. Přímých bojů se neúčastnil, jeho náplní bylo „překládání“ zboží- tedy přijímání a vydávání materiálu. Dále řídil zásobování fronty a opravoval auta v případě poruchy. Sám podotýká, že překládání se v životě naučil nejlépe, ačkoliv je to práce velmi jednotvárná, až by z ní člověk mohl nudou zemřít.⁹ Měl štěstí, že nikdy nebyl ve válce zajat ani zraněn (kromě bolení zubů se mu nic vážnějšího nestalo).¹⁰ O svém odjezdu poznamenává: „budiž mi prominuto, zmíním-li se, že cestou k domovu moje oko nezůstalo suché.“¹¹

Po návratu domů z bojiště v lednu 1919 se vrátil do zcela jiného světa, než který před válkou opouštěl. Byly zrušeny šlechtické tituly a došlo k pozemkové reformě, kdy byly zabráný dvě třetiny schwarzenberského majetku. Ve správě zbylého panství byl

² Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberga, Obnovená Tradice, 1990, č. 2, s. 10.

³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F. P. b. Adolf 1c, 1b.

⁴ Karl zu Schwarzenberg, Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg, Neustadt an der Aisch 1963, s. 261.

⁵ Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberga, Obnovená Tradice, 1990, č. 2, s. 10.

⁶ Adolf Schwarzenberg, Pod praporem tureckého půlměsíce - válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu, Praha 1926, s.59.

⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

⁸ V pramenech se vyskytuje název „ulánský“ i „hulánský“.

⁹ Adolf Schwarzenberg, Pod praporem tureckého půlměsíce - válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu, Praha 1926, s. 20.

¹⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

¹¹ Adolf Schwarzenberg, Pod praporem tureckého půlměsíce - válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu, Praha 1926, s. 141.

činný od roku 1921, roku 1923 byl ustanoven svým otcem jako generální zplnomocněnec majetku.¹²

Zůstal i nadále činným v československé armádě jako nadporučík v záloze v automobilové koloně, v roce 1932 se stal dokonce kapitánem v záloze. Vojenské služby byl ze zdravotních důvodů zproštěn v roce 1939.¹³

V roce 1930 se oženil na zámku Colmar-Berg v Lucembursku. Oslavy trvaly od 27. do 29. října, kdy byly zakončeny svatebním obřadem. Bral si za manželku „její velkovévodskou výsost princeznu Hildu z Luxemburku a Nassau, dceru jeho královské výsosti zesnulého velkovévody Viléma z Luxemburku, vévody z Nassau a její královské výsosti velkovévodkyně Marie Anny z Luxemburku, vévodkyně z Nassau, rozené infantky z Portugal“.¹⁴ Dr. Adolfovi bylo v té době už 40 let, princezně Hildě 33 let.

Lucemburský tisk barvitě popisoval svatbu a její velkolepé přípravy: „Depuis plusieurs jours les habitants de Colmar-Berg ont travaillé fiévreusement aux préparatifs des fêtes qui se sont déroulées ce matin. Des mains habiles ont fait des couronnes et des girlandes tandis qu’une équipe d’ouvriers a dressé une marquise, ornée d’un magnifique écusson, de la rue jusqu’à l’entrée de l’église. L’intérieur de l’église a été refait à neuf pour la circonstance. Les fêtes ont commencé hier soir par un retraite des flambeaux qui s’est déroulée jusqu’au château grand-ducal. Toutes les associations y ont pris part. Dans la cour du château, elles ont été reçues par LL. AA. RR. la Grande-Duchesse, le prince Félix, la princesse Hilda, le prince Schwarzenberg et les invités. Le maire de Colmar-Berg a prononcé un discours. Une magnifique gerbe des fleurs a été offerte à la princesse Hilda. Des rondes ont été exécutées par les enfants et la Chorale a chanté l’hymne national „d’Héme““. La démonstration a été clôturée par une feu d’artifice. Ce matin, 21 coups de canon ont annoncé la journée mémorable. Vers 10.15 h. le cortège nuptial sort par l’entrée principale du château et se déroule à travers les rues parsemées de fleurs et richement ornées de sapins, d’oriflammes, de guirlandes et d’arcs de triomphe. Toute

¹² Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 10.

¹³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

¹⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F. P. b. Adolf 4a.

circulation est interdite. Les habitants de Colmar-Berg forment haie des deus côtés. Les gendarmes et les pompiers font le service d'ordre.¹⁵

Ale před samotným sňatkem musel být dohodnuta předmanželská smlouva, kterou byli oba zúčastnění po celý život vázáni. K jejímu uzavření došlo 20. září 1930 na základě dohody mezi knížetem Janem Schwarzenbergem, jako hlavou knížecího rodu, a princem Adolfem Schwarzenbergem na straně jedné, na straně druhé paní velkovévodkyní Annou z Luxemburku a Nassau, a Hildinou sestrou, Královskou Výsostí Charlotte, vévodkyní z Lucemburku a Nassau a princeznou Hildou.

Smlouva obsahovala sedmnáct bodů, které se týkaly společného života a řešení majtkových a případných dědických problémů. Dle smlouvy manželé uzavřeli sňatek dobrovolně ze vzájemné náklonnosti a byli povinni v něm setrvat do konce života. Svatba měla proběhnout podle předpisů katolické církve a k římsko-katolickému vyznání byli oba manželé povinni se po celý život hlásit (pobělohorská šlechta byla ostatně vždy katolická a víra tvořila jeden ze základních pilířů fungování její společenské vrstvy), stejně tak k ní vést své případné potomky. Byla dohodnuta dělená správa majetku a ani po smrti jednoho z manželů nesmělo dojít k jeho splynutí. Manžel byl povinen spravovat manželčino věno. Dále je se zavázal jí darovat po uzavření sňatku přiměřený jitrní dar. Věno princezny se mělo ihned po sňatku převést v hotovosti do schwarzenberské ústřední pokladny a o jeho výši se mělo provést po přijetí písemné prohlášení, pro případ nutnosti jeho vrácení. Princezna byla povinna od své sestry Charlotte dostat obvyklou a důstojnou výbavu. Tím se princezna vzdala veškerých dědických nároků v domě Lucembursko-Nasavském jak pro sebe, tak i pro své potomky. Kníže Jan Schwarzenberg byl povinen dávat princi každoročně sumu peněz ve čtvrtletních splátkách, určenou na chod domácnosti manželů. Princezně Hildě byl povinen dávat ročně jehelné ve výši 72 000 Kč ve čtvrtletních splátkách, určených na

¹⁵ L'Indépendance Luxembourgeoise, 29. 10. 1930.

Několik dní obyvatelé Colmar-Berg hořečnatě pracovali na přípravách události, která se odehrávala dnes ráno. Ruce zručně vyráběly věnce a girlandy, kdežto skupina dělníků zručně oblékla markýzu, ozdobila štít na ulici před vchodem do kostela. Interiér kostela byl pro tuto příležitost renovován. Událost začala včera večer odchodem ke svícňům, které lemovaly cestu k velkovévodskému zámku. Účastnila se celá společnost. Na dvoře zámku byli přijati LL. AA. RR. velkovévodkyní, princem Felixem, princeznou Hildou, princem ze Schwarzenbergu a ostatními. Starosta Colmar-Berg pronesl řeč. Nádherná kytice byla nabídnuta princezně Hildě. Děti udělaly kruhy a sbor zazpíval národní hymnu d'Hémecht. Oslava byla zakončena uměleckým vystoupením s ohni. Dnes ráno 21 úderů z děla oznámilo významný den. Ve čtvrt na jedenáct svatební průvod vyšel od hlavního vchodu zámku a přes ulice posypané květy a bohatě ozdobenými smrkovými větvemi, prapory, girlandami a vítěznými oblouky. Veřejná doprava byla zakázána. Obyvatelé Colmar-Berg ulice ohradili. Četníci a hasiči dohlíželi na pořádek.

šaty, šperky, dary atd. Pokud by se princ Adolf stal knížetem, byl povinen tuto částku přiměřeně upravit. V případě, že by princ zemřel před princeznou, princezna se vzdává svého dědického nároku na manželovu pozůstalost, a majetek by připadl tomu členu knížecího domu, který má nástupnické právo. Jmění prince nenáležící k vázanému majetku by připadlo na eventuelní potomky, pokud by nebyli, na dědice jmění. Pokud případně jmění nezletilému synovi, zřiká se práv na správu jeho majetku. Princezně by bylo povoleno pobývat na zámku Schwarzenberg nebo na jiném zámku, který by shledala vhodným. Mohla by požádat o vdovský asi patnáctipokojový byt nebo vyplacení jeho ceny v hotovosti. Pokud by zemřel princ před tím, než by se stal hlavou domu, zaručil se Jan Schwarzenberg vyplácet místo jehelného roční vdovský důchod 500 000 Kč, splatný čtvrtletně. Zemřel-li by princ Adolf jako kníže, velikost vdovského důchodu by byla přiměřeně upravena v jeho poslední vůli. Dále měla princezna nárok na plně vybavený byt, včetně stolního stříbra. Stavební opravy by hradil schwarzenberský dům. Pokud by se vdova znovu vdala, její nárok na vdovský důchod i byt by zanikly. Pokud by zemřela princezna dříve, zdědili by potomci částku z jejího věna. Pokud by byl pár bezdětný, případně věno Lucemburskému odškodňovacímu fondu. Výnosy z věna měly náležet princovi. Smlouva byla vyhotovena ve čtyřech kopiích a stvrzena podpisy.

Princezna Hilda se mu stala životní oporou. Vždy ho doprovázela při dobrodružných cestách a sdílela s ním jeho loveckou vášeň. Na cestách po Africe za ním v počtu zastřelené zvěře nezaostávala a rozhodně by se dala nazvat statečnou, jak ukazuje následující příhoda zaznamenaná Dr. Adolfem Schwarzenbergem z africké cesty roku 1935: „moje choť hledala ve svém příručním kufříku noční košili, sáhla do něho a již ji bodnul menší, asi 5 cm dlouhý, hnědý štír do prstu pod kloubem nedaleko dlaně. Home ihned přišel, udělal dva hluboké řezy, a vsypal do nich hypermangan. Machulka předtím ránu vyčistil a ovázal ruku na dvou místech. Tak jsme do ní lili whisky, až již nemohla. Dopravil jsem ji do postele, nedala si však vzítí, aby se ještě neumyla. Machulka jí ještě ruku trochu ovázal. Měla jistě silné bolesti ve žlázách, nejprve v zápěstí, pak v loktu a konečně v rameni až ke krku. Bohudík v krku podle všeho nejmenší. Její největší starostí bylo, abych ji ráno včas vzbudil, což jsem jí musel se všemi možnými přísahami slíbiti. Noc byla bouřlivá. 6. února vstala má choť v 5

hodin ráno, měla pouze těžkou hlavu a bolesti jen od řezných ran“.¹⁶ Hilda se narodila 15. února 1897 a zemřela 8. září 1979 na zámku v Colmar-Berg, pochována byla v Murau.¹⁷

Dr. Adolf Schwarzenberg již od mládí projevoval velkou loveckou vášeň. Od roku 1902 jsou v loveckém deníku v Boubíně vedeny záznamy psané jeho rukou, kam v době jelení říje jezdil na lovy. Záznamy končí v roce 1930, kdy byl boubínský komplex podle pozemkové reformy převzat státním pozemkovým úřadem.¹⁸ V roce 1933 koupil farmu v Keni, která se stala výchozím bodem jeho safari. Nejenže se tak výpravy staly méně finančně nákladnými, ale jako vlastník majetku měl právo na zvláštní loveckou licenci.¹⁹ Na pozemku vystavěl elektrárnu a pokoušel se pěstovat i různé druhy rostlin, aby byla farma výdělečně činná. Společníka při jeho afrických cestách mu dělal sběratel Bedřich Machulka, jehož Dr. Adolf Schwarzenberg mimo dobu své nepřítomnosti pověřil sběrem různých, především menších, živočichů, hlavně hmyzu, a tyto sbírky poté věnoval lucemburskému muzeu.²⁰ K farmě i k Africe si Dr. Adolf Schwarzenberg vypěstoval těsné pouto. Pobýval zde i několik týdnů před svou smrtí a do poslední chvíle na ni plánoval návrat.²¹

V Evropě ale nastaly krušné časy. Dostala se do ohrožení z jedné strany komunismem, z druhé fašismem. Proti obojímu Dr. Adolf Schwarzenberg z vlastního přesvědčení aktivně bojoval, byl zastáncem demokratických principů ve společnosti. V roce 1934 byl pozván do Londýna na přednášku týkající se pozemkových reforem v Evropě, kde se nebál naprosto otevřeně vyjádřit své názory. Jasně formuloval svou obavu z komunismu, která se nakonec i vyplnila. Dalo by se říct, že předvídal dějinný vývoj.²² V témže roce vydal ve schwarzenberském věstníku Tradice úvahu s názvem

¹⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf, 3a-3c/1.

¹⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 4a.

¹⁸ Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 11.

¹⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 3a-3c/1.

²⁰ TAMTÉŽ.

²¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a.

²² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf, 10-13a (F).

„Demokracie, svoboda a diskuse- nebo tradice?“, ve které stručně shrnuje obsah své přednášky. Veřejnost tyto názory zcela odmítla.²³

V roce 1938 mu zemřel jeho otec Jan Nepomuk. Stal se tak správcem celého panství. Bohužel se tak stalo v době, kdy začalo být obsazováno české pohraničí. V roce 1940 byl kvůli svým antinacistickým postojům zbaven majetku úplně německou Bezpečnostní službou. Odjel na svou vilu v Bordigheře v Itálii, odkud mu již nebylo povoleno se navrátit. V roce 1941 byli donuceni s Hildou emigrovat přes Švýcarsko do USA.²⁴

Usadili se v New Yorku, odkud finančně podporovali odboj a protinacisticky se angažovali ve společnosti.²⁵ Na Columbia University v New Yorku získal Dr. Adolf Schwarzenberg 13. srpna 1945 doktorát filozofie.²⁶ V roce 1946 vydal studii s názvem „Kenya farmer looks at his colony“.²⁷ V této době už nebyl Dr. Adolf Schwarzenberg zdrav, podle dopisu Jana Masaryka z roku 1945 pravděpodobně trpěl anginou pectoris.²⁸

V roce 1946 se Dr. Adolf s Hildou vrátili do Evropy. Palác v Rennwegu ve Vídni byl již 21. února 1945 zničen dvěma bombami, proto museli za místi svého pobytu zvolit Švýcarsko. Některé pozemky na rodovém panství v Dolních Francích byly zestátněny a předány Zemské společnosti pro výstavbu bytů. V Čechách se rozhořel „Boj o čtyři miliardy“, na jakou hodnotu byl tehdejší majetek Dr. Adolfa Schwarzenberga odhadován. Šlo o kauzu, na jejímž konci mu bylo zabráno i přes snahy o domluvu celé rodové dědictví.²⁹ Vzhledem ke svému zdravotnímu stavu tehdy nemohl o svůj majetek bojovat osobně, ale jen skrze svého právního zástupce.³⁰ 10. 6. 1947 byl zákon s názvem „Lex Schwarzenberg“ schválen. Dr. Neumann, pozdější ministr spravedlnosti, se vyjádřil: „My víme, že je zákon protiústavní, ale to nevádí, neboť my

²³ Havlíčková Stráž, 26.4.1935.

²⁴ Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 12.

²⁵ Milan Hulík, S německým jménem a českým osudem, Obnovená tradice 14, 2003, č. 28, s. 37.

²⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

²⁷ Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 12.

²⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf, 2a-2d/1.

²⁹ Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 12.

³⁰ Ondřej Trnka, Dějiny majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009, 73 s., Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Rak, s. 22.

nedostatky buržoasní Ústavy v příští socialistické Ústavě odstraníme.“³¹ Dr. Adolf se snažil zbývajícím majetkem i za těžkých podmínek udržet pohromadě. Zámek Schwarzenberg byl vydrancován a zámek v Murau byl zaplněn kanceláři, byty a úřady všeho druhu. Hlavně díky jeho snaze byl palác ve Vídni v roce 1948 v hrubé stavbě opraven. Snažil se válkou poznamenané hospodářství opět přeměnit na efektivní podnik.³²

Na konci roku 1949 se vydal Dr. Adolf Schwarzenberg na svou farmu Mpala do Keni. Prvních několik týdnů byl jeho zdravotní stav velmi dobrý. Na Boží hod vánoční ale dostal záchvat, křeče mozkových cév se zkalením vědomí. Hned za hodinu byl ale schopen sám řídit automobil a vrátit se na farmu Mpala. 16. ledna 1950 dostal nový záchvat, který se po dvou hodinách opakoval. Od této chvíle se jeho zdravotní stav horšil. Kvůli tomu byli nuceni s Hildou opustit farmu o čtyři týdny dříve, než plánovali. Původně plánovali náročný návrat vlakem a lodí, který byli donuceni vyměnit za let z Nairobi. Tam ještě nějaký čas pobýli a stav Dr. Adolfa se značně zlepšil, let z Nairobi do Říma se mu velmi líbil. V Římě podstoupil sérii vyšetření (12. února 1950), která prokázala, že jeho zdravotní stav zůstal oproti poslednímu vyšetření ve Vídni téměř nezměněn. 17. února 1950 odletěl do Nizy a odtud odjel autem na Bordigheru. Cesta mu udělala radost, neboť bylo hezké počasí a krásný výhled. Jeho zdravotní stav se objektivně zlepšil, začal již plánovat novou cestu do Afriky na srpen. V neděli 26. února 1950 byl na mši, večer se s Hildou procházel v zahradě nové vily a plánoval její úpravu. Ráno, 27. února 1950, když dlouho nevycházel z pokoje, ho šla zkontrolovat sestra a našla ho mrtvého. Měl klidný výraz v obličeji. Lékařskou prohlídkou bylo zjištěno, že smrt nastala velmi rychle v ranních hodinách. Byl ihned povolán duchovní, jenž mu dal poslední pomazání. Po smrti byl vystaven ve své ložnici obklopen květinami. V úterý večer byla rakev uzavřena. Přechodně ho pochovali v Bordighere a poté byl převezen do hrobky v Murau.³³

³¹ Milan Hulík, S německým jménem a českým osudem, *Obnovená Tradice* 14, 2003, č.28, s. 38.

³² Antonín Nikendey, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, *Obnovená tradice*, 1990, č. 2, s. 12.

³³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf, 2a-2d/1.

OBRAZ ŠLECHTICE

Ačkoliv prožil dr. Adolf Schwarzenberg jen jeden život, ve skutečnosti by se dal rozdělit na dva. Tím není myšlena jeho délka, dožil se pouze necelých šedesáti let. Ale společnost, ve které žil a kterou poznal. Narodil se v roce 1890 do doby, kde aristokracie hrála nejvýznamnější úlohu ve společnosti a byla její nejdůležitější složkou. V roce 1918 došlo k rozpadu Rakousko-Uherska, ke konci monarchie a tím ke konci jedné dlouhé etapy dějin. V nově vzniklé republice nebylo pro starou šlechtu místo, ne takové na jaké byla z minulosti zvyklá. Byly zrušeny šlechtické tituly a aristokracie musela o své místo ve společnosti bojovat. Její pozice se naprosto obrátila. V takové době se musel Dr. Adolf Schwarzenberg naučit žít a najít si novou pozici.

19. STOLETÍ

Šlechta si v rámci své skupiny udržovala některé tradice, které se v čase téměř neproměňovaly, nebo k jejich změnám docházelo velmi pomalu. Určovaly výlučnost skupiny ve společnosti. Aristokracie si vytvořila vlastní svět, do kterého nebyl nikdo vpuštěn. Šlechtu neurčoval pouze honosný životní styl, ale především její vnitřní organizace a uvědomělost náležitosti k horní vrstvě. Aby si šlechtic osvojil příslušné myšlení, a byl tak jejím důkladným členem, musel být od útlého věku důkladně vychováván a vzděláván. Kládl se důraz na všeobecné znalosti, nikoliv na jednotlivosti. Stejně tak se upřednostňovala více než učení nazpaměť schopnost logicky myslet a vyvozovat z událostí důsledky. Četli se svými učiteli knihy, a pokud s jejich obsahem nesouhlasily, musely být schopni svůj názor obhájit. Nutná byla znalost jazyků, zejména francouzštiny a němčiny, důraz se kládl i na češtinu (Dr. Adolf Schwarzenberg zvládal češtinu, němčinu, angličtinu, francouzštinu, méně polštinu a arabštinu³⁴). Vychovatelé se starali o správné utváření osobnosti dítěte. Respektovali jedinečnost každého z nich, k fyzickým trestům se nedoporučovalo uchýlovat. Náboženská výchova byla podstatnou složkou, učila dítě nadřazovat duchovní hodnoty nad materiální a pěstovat v něm ušlechtilé lidské vlastnosti, jako je soucit, pravdomluvnost a ohleduplnost. Odtud později pramenila štedrost šlechticů ke svým poddaným a charita pro ně byla odmala součástí života. Náboženství nutilo mladého aristokrata zamýšlet se

³⁴ TAMTÉŽ.

nad vlastním chováním a jeho následky. K dobrému vychování též náležela znalost prostředí, nejen nejvyšších vrstev. Byli vedeni k tomu, aby si uvědomovali význam slova práce a aby si jí vážili, stejně jako obyčejných lidí živících se svými rukama. Pokud to bylo možné, šlechtic si měl manuální práci sám vyzkoušet. Malí aristokraté byli odmala vedeni k šetrnému zacházení s penězi a schopnosti s nimi hospodařit.³⁵ Většina šlechticů nakonec dosáhla vysokoškolského vzdělání.³⁶

Šlechta měla spolu s duchovenstvem (pocházejícím ovšem též většinou z řad šlechty) až do poloviny 19. století hlavní sociální a politickou moc. Společnost této doby byla zemědělská, a aristokracie byla hlavním vlastníkem pozemků. Průmysl se rozvíjel pomalu.³⁷ Ostatně šlechta byla jedinou sociální skupinou, která měla prostředky do něj investovat. Z počátku 19. století k tomu docházelo, později však aristokracie na investicích ztratila zájem. To dalo vzniknout nové skupině obyvatel- bohatých měšťanů. Ti se zejména ve třetí čtvrtině 19. století stali vlivnou skupinou, rozmnožovali své podniky a nebáli se nových investic. Ty se jim rychle vracely a měšťané začali neuvěřitelně bohatnout. Šlechtické statky naopak měly stabilní nebo mírně rostoucí výnosy. Na konci 19. století již byla šlechta vytlačena z důlního i hutního podnikání.³⁸ Aristokracie tak začala ve společnosti ztrácet výsadní postavení. Vedle staré šlechty se tu objevila nově nobilitovaná šlechta (někdy je historická šlechta nazývána „první společností“ a nová šlechta „druhou společností“³⁹).

Aby si stará svou výlučnost zachovala, začala ještě více lpět na tradicích. Prioritním se stal urozený rodokmen, nikoliv bohatství. Na zámcích se kladl důraz na rodové galerie, jež dokazovaly kontinuitu a urozenost. Bohatství se stalo něčím přístupným, už nebylo zárukou jedinečnosti. Šlechta se jím nemohla nadále prioritně určovat. Také si začala více zakládat na svých vysokých postaveních u císařského dvora, její nejvýznamnější členové se stali členy panské sněmovny. Tam nová šlechta

³⁵ Ludmila Pavlatová, Pravidla šlechtické výchovy na konci 18. a na začátku 19. století, in: Jana Machačová, Jiří Matějček, Studie k sociálním dějinám 19. století, Opava, Praha, Kutná Hora, 1997, s. 59-64.

³⁶ Zdeněk Bezecný, Šlechtici v občanské době, in: Jana Machačová, Jiří Matějček, Studie k sociálním dějinám 19. století, Opava, Praha, Kutná Hora, 1997, s. 123-129.

³⁷ Jana Machačová, Jiří Matějček, Vzory chování v českých zemích v 19. století, in: Jana Machačová, Jiří Matějček, Studie k sociálním dějinám 19. století, Opava, Praha, Kutná Hora, 1997, s. 413.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 423.

³⁹ Zdeněk Bezecný, Příliš uzavřená společnost- Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách druhé polovině 19. a na počátku 20. století, České Budějovice, 2005.

neměla šanci proniknout.⁴⁰ Dále se stará šlechta od nové odlišovala vlastnictvím pozemků. Sňatky s novou šlechtou byly nepřístupné (začalo k nim docházet až na konci monarchie). Mezi dvěma složkami horní vrstvy ležela nepropustná hranice.⁴¹

Od druhé poloviny 19. století se začíná ve společnosti řešit národnost šlechty. Upozorňuje se na její odnárodnělost. Pojem národnost byl ve vysokých kruzích ovšem chápán zcela jinak. Za hlavní nepovažovali jazykovou znalost, ale sounáležitost s určitým místem. Část šlechty se tak za příslušníky českého národa považovala, protože to souhlasilo s jejím myšlenkovým světem.

Nově nobilitovaní šlechtici se snažili napodobovat životní styl staré šlechty. Přestavovali si svá sídla do historizujícího slohu, začali si vybírat podobné typy kariér (úřednická, vojenská), zajímali se o umění a mecenášství.⁴² Počali se tak určovat jako svébytná skupina společnosti, jež sice nebyla přijata do řad staré šlechty, ale stala se postupně stejně mocnou a určující pro chod státu a hospodářství.

Přese všechno si stará šlechta na konci 19. století udržela svou autoritu a vliv. 20. století přineslo nečekaný zvrat a vytvořilo zcela jinou společnost. I nának jejího vývoje a s ním související problémy snad lze už v 19. století spatřovat.

20. STOLETÍ

Ustanovení samostatného Československého státu zcela změnilo postavení šlechty. 10. prosince 1918 došlo ke zrušení šlechtických titulů. Národ se od šlechty odvrátil a začal na ni nahlížet jako na cizince, co nikdy nebyli schopni splynout s českým prostředím. Vyčítal jí národní nevyhraněnost. Dále nebyl schopen přijmout fakt, že šlechta, hlásící se vždy ke katolicismu, se odmítavě stavěla k obnovenému odkazu husitství.

Jednotliví představitelé šlechty, pokud dostatečně prokázali svou příslušnost k českému národu, zavržení nebyli. Ale museli tak sami prokazovat ze své iniciativy,

⁴⁰ TAMTÉŽ.

⁴¹ Zdeněk Bezečný, Šlechtici v občanské době, in: Jana Macháčová, Jiří Matějček, Studie k sociálním dějinám 19. století, Opava, Praha, Kutná Hora, 1997, s. 123-129.

⁴² TAMTÉŽ.

nová společnost je odmítala brát jako horní vrstvu a nebyla ochotna jim snadno prokazovat dřívější respekt a úctu.

Aristokracie ztratila své dřívější výlučné postavení. Byla zbavena politických funkcí. Nebyly jí uděleny tradiční funkce nejen ve vládě, ale také v civilní správě, armádě a diplomacii. Šlechta jako skupina již nebyla potřeba, i když jednotlivci se mohli pokusit získat politické postavení. Měšťanstvo bylo schopno zastoupit její roli.

Politická moc nebyla jediná ztráta. Více pocítovala šlechta ztrátu hospodářskou. Při pozemkové reformě jí byly zabráný dvě třetiny majetku.

Šlechta hledala nové místo ve společnosti, přijímali místa ve správních radách většinou středně velkých finančních a průmyslových podniků. Tyto posty poskytovaly nejen ekonomické vazby, ale i potenciální politické kontakty. Dr. Adolf Schwarzenberg přijal členství ve správní radě České eskontní banky a Úvěrního ústavu v Praze. Zároveň vstupovali do různých spolků, každý podle svých zájmů. Vznikla Rodopisná společnost československá, která v roce 1930 měla už 250 z řady šlechty. Vydávala svůj vlastní časopis. Na schwarzenberském panství byla vydávána Tradice. V této době vzniklo více časopisů, jejich cílem bylo dokazovat tradici, tedy rodovou kontinuitu. Rodokmen byla jediná věc činící šlechtu ve společnosti jedinečnou a ta si toho byla vědoma. Proto o něj tak dbala a zdůrazňovala, byl pro ni jednotícím prvkem. Zachovávala si tak uvnitř status výlučnosti, když byla na veřejnosti často prezentována v nejhroším světle.

To ale neznamená, že by se šlechta uzavřela do sebe. Nadále zachovávala společenský kontakt. Nešlo však o pouhou zábavu. Účastnila se národních akcí, aby proklamovala své pročeskoslovenské smýšlení. Členové rodu Schwarzenbergů se několikrát setkali s prezidentem Edvardem Benešem. Dr. Adolf Schwarzenberg ho na svém zámku v Českém Krumlově přivítal na jaře roku 1937. Podíleli se na přípravě výstavy Pražské baroko pořádané roku 1938. Ačkoliv se jednalo o výstavu uměleckou, nabyla politického charakteru. Baroko bylo prezentováno jako jediná historická doba s aktuálním odkazem do současnosti a úloha šlechty a její sepětí s tímto uměleckým stylem bylo úmyslně připomínáno. Šlechta chtěla být vnímána jako součást českých dějin.

Před druhou světovou válkou se velká část šlechty postavila na stranu Československa a vyjádřila svou podporu. V září 1938 se část šlechty v dopisu Edvardu Benešovi vyjádřila pro zachování zemí Koruny české. Opět zdůrazňuje, že chce zachovat v celistvosti dědictví svých předků. Veřejností bylo prohlášení přijato více než kladně, v tisku se dokonce objevilo slovo „šlechta“, jehož používání nebylo zákonem povolené. Za protektorátu se nevzdávali svých postů a angažovali se v protektorátní politice. V září 1939 byly zrušeny zákony zakazující užívání šlechtických titulů, ale privilegia a mimořádné postavení ve státě jí nic navráceno nebylo. Ve veřejnosti žádný ohlas nenastal, tisk se k novému zákonu obšírněji nevyjadřoval. Týž měsíc poslala česká šlechta dopis prezidentu Emilu Háchovi, ve kterém opět proklamovala svou příslušnost k českému státu. Opět chtěla národu připomenout, aby jí jako takovou bral, a zároveň se chtěla distancovat od německé pronacisticky smýšlející části aristokracie.

Šlechta si za první republiky nadále dbala o udržování svých zvyků. Nadále uzavírala sňatky pouze mezi sebou nebo s příslušníky zahraniční šlechty (Dr. Adolf Schwarzenberg a jeho sňatek s lucemburskou princeznou Hildou). Zachovala si svůj životní styl, i když nemohla z finančních důvodů žít tak okázalým způsobem jako dříve a musela některé své historicky cenné stavby prodat nebo darovat, protože nebyla schopna je udržovat. I přes zhoršenou finanční situaci se stále věnovala charitě, nadále ji považovala za svou šlechtickou povinnost, a navíc tak prokazovala zájem o své bývalé poddané. Ukazovala, i z dříve zmíněných důvodů, že zájmy českého lidu jí jsou blízké.⁴³

VOJENSKÁ KARIÉRA

Vojenská kariéra byla vždy jednou z tradičních šlechtických povolání. Druhorození šlechtici si ji nezřídka volili jako celoživotní povolání. Pro Dr. Adolfa Schwarzenberga měla zvláštní význam v tom, že po vzniku Československa mu pomohla dokazovat své dlouhodobé zastání za Čechy. V době, kdy se každý šlechtic musel snažit o udání co nejvíce důkazů o svém pročeském smýšlení a snahách, aby ho společnost přijala, se mu snadno nabízela možnost využít své dlouholeté služby u armády. Ihned po návratu z války se přihlásil do československých vojsk, kde zůstal

⁴³ Doležal Jiří, Úvahy o české šlechtě v čase První republiky, Svědectví, 1986, č. 77, s. 39-62.

v záloze až do roku 1939. Vedl ho k tomu jistě i fakt, že jako na člena československé armády na něj veřejnost bude pohlížet jako na někoho, kdo bude za stát ochoten bojovat, pokud se dostane do nebezpečí.

Do armády byl odveden roku 1910, jeho aktivní vojenská kariéra začala 1. října 1911. V roce 1912 prodělal tříměsíční vojenské cvičení v Tarnówě a stal se kadetem.

Při vypuknutí války byl povolán do boje. V dopise, psaném 28. července 1914, si stěžoval, že byl přidělen do zálohy a že ho to nudí. Raději by šel jinam, přemýšlí o eskadroně, nebo ještě raději o jízdním oddílu (zde se odráží nejen jeho touha po dobrodružství, ale i aktivní povaha. Představa pouhého pasivního nahlížení na situaci ho nudí, je ochoten i za riskantní situace zasahovat do chodu věcí, chce ji ovlivnit). Nicméně je se situací už vnitřně smířen, ale dlouho tam nechce zůstat za žádných okolností. Dále popisuje, že je všude obrovský povyk. Očekával svůj odvod každou hodinou, všechny věci měl již připraveny a byl ochoten okamžitě odjet. Na konci dopisu ještě znovu opakuje: „Ich möchte mit dem Regiment und nicht zurück bleiben“.⁴⁴ K jeho skutečnému odvodu došlo v listopadu 1914, byl přidělen k pluku. V únoru 1915 se mu dostalo jmenování na poručíka.

12. září 1916 byl Dr. Adolfovi adresován dopis z centrálního schwarzenberského archivu, ve kterém se psalo, že podle rozhodnutí ministerstva války ze 13. února je s platností od 1. března jmenován nadporučíkem v záloze. Zároveň bylo v příloze uvedeno, že při vypuknutí války působil jako kadet v záloze v „ulánském pluku“ v Itálii, kde zůstal až do svého převelení v roce 1917.

Do léta 1916 se účastnil bojů v dělostřelecké obraně, od 1. listopadu 1916 byl přidělen k autokoloně. 21. února 1917 získal vysvědčení způsobilosti o schopnosti řídit osobní a nákladní automobily, od 1. května 1917 působí jako velitel autokolony. Dostal se do Sýrie a Palestiny, o svých zážitcích později napsal a vydal vzpomínky. 8. května 1919 mu byl vydán propouštěcí list z armády, který zároveň potvrzoval, že za války nebyl vážně zraněn. Tímto datem také končilo jeho aktivní působení v armádě.

Po vzniku Československé republiky se přihlásil k československé armádě, k československým automobilovým vojskům, kde působil jako nadporučík v záloze.

⁴⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

„Raději bych s plukem vyrazil na pochod, než byl v záloze.“

Z jeho osobního výkazu lze vyčíst několik zajímavých fakt: po vzniku republiky se nepřihlásil k jinému státnímu příslušenství než k českému, svou vojenskou přísahu československému vojsku vykonal v červenci 1919 u velitelství autovojsk, nikdy se nepřihlásil do československého zahraničního (spojeneckého) vojska. Po svém vstupu do československé armády byl přidělen k „Mission militaire française“, přihlášku ke vstupu do armády si podal hned v únoru 1919 po návratu z války. Absolvoval autokurs Horn.

V roce 1920 vyplnil nový dotazník za účelem přesnější evidence. Na něm je zajímavé, že v kolonce „národnost“ místo odpovědi udá otazník. Stejnou odpověď udá i na otázku „počet dítek“ (tento typický ironický humor se v pramenech odráží pravidelně). Zároveň uvedl, že po převratu nezískal žádná vyznamenání a neabsolvoval žádný odborný výcvik. Udává, že mluví a píše: „česky, německy, anglicky, francouzsky (polsky, arabsky)“.⁴⁵ A dále vyplňuje: „1) Pro jakou automobilní službu máte zvláštní zájem? - Pro každou. 2) Jakou službu byste si přál v pádu mobilisace? - Spojovacího důstojníka. 3) Cítíte se schopni býti velitelem pojízdné dílny? - Ano.“⁴⁶

Na základě tohoto dotazníku do armády nebyl přijat, proto píše žádost na ministerstvo o opětovné projednání přihlášky, kde ve svůj prospěch uvádí data svědčící o své sympatii k Čechům a Československu obecně. Tento dopis je také zároveň přímým důkazem, jak byla otázka národnosti důležitá a určující pro život jedince a jak mohla jeho budoucnost ovlivnit. Dokazuje, jako moc byla pro společnost na určení národnosti zaměřená a že nálady ve společnosti byly opravdu silně proti šlechtické: „A.) sloužil jsem v rakouské armádě co nadporučík bývalého ulánského pluku číslo 2, po převratu hlásil jsem se dobrovolně (jediný z celého našeho rodu) do činné služby u československého autovojska. Sloužil jsem k úplné spokojenosti svých představených (jak Čechů, tak Francouzů) podav předtím přihlášku do československé armády pod číslem 23303. B.) Přihláška tato byla i osobní a stížnostní komisi zamítnuta s odůvodněním, že jsem svého času měl politický výstup v Palestině s bývalým štábním lékařem Dr. Horákem, při kterémž měl jsem užití několik urážlivých výroků o českém národě. C.) Ku své obhajobě uvádím následující fakta: 1) nikdy jsem nebyl nepřátelským českému elementu, naopak favorisoval jsem vždy příslušníky české

⁴⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

⁴⁶ TAMTÉŽ.

národnosti. Sám pak jsem používal každé příležitosti, abych česky mluvil, 2) pokud vím, veškerá dobrozdání odeslaná na osobní a stížnostní komisi jsou velice příznivá, 3) byl jsem ještě za rakouského regimu členem veslařského klubu „Slavia“, jsem členem „Klubu za starou Prahu“ atd., 4) promoval jsem co doktor práv na české universitě Karlo-Ferdinandově. Z uvedených důvodů lze souditi, že toliko na udání Dr. Horáka byl jsem oběma komisemi zamítnut, ačkoliv jsem dokázal, že inkriminovaných výroků jsem nikdy nepoužil, před revisní komisí jsem vůbec vyslechnut nebyl, aniž by mě mohl Dr. Horák dokázati, že jsem svého času užil těchto urážlivých výroků.“⁴⁷ 3. června 1921 mu přišlo poštou oznámení, že byl zpět vzat do evidence okresního velitelství v Českých Budějovicích a na toto velitelství ať neprodleně hlásí jakékoliv změny. 15. května 1922 obdrží Určovací list v případě vypuknutí války- je přidělen do zálohy v Náhradní rotě automobilového praporu č. 1. Dále je 23. ledna 1924 převeden do 1. zálohy v jezdeckém pluku č. 5 a dostal mu na srozuměnou, že v případě mobilizace jeho ročníku je povinen se do 24 hodin od vyhlášení mobilizace odjet ze svého bydliště do Košic, kde nastoupí činnou vojenskou službu u náhradní korouhve jezdeckého pluku č. 5.

V roce 1932 byl povýšen na kapitána dělostřelectva v záloze, od roku 1936 se vyjednávalo o jeho povýšení na štábního kapitána v záloze, k němuž mělo dojít v říjnu 1938, ale bylo kvůli nečekaným událostem zrušeno.

V roce 1939 podal žádost k superarbitračnímu řízení a tím se zastavilo i jednání o jeho povýšení na štábního kapitána v záloze. Podle výnosu ministerstva obrany z 18. dubna 1939 je „jakékoli vojenské služby neschopen“. Zároveň bylo nařízeno, aby byl Dr. Adolf Schwarzenberg propuštěn z branné moci. K superarbitraci došlo bez přítomnosti arbitrovaného, protože se nacházel v Africe. Byl vyhotoven propouštěcí list od armády a vše se zapsalo do jeho vojenské knížky. Tím byla služba Dr. Adolfa Schwarzenberga u československého vojska ukončena.⁴⁸

Pod praporem tureckého půlměsíce

⁴⁷ TAMTÉŽ.

⁴⁸ TAMTÉŽ.

Ze svých válečných vzpomínek Dr. Adolf Schwarzenberg sestavil v roce 1926 knihu s názvem „Pod praporem tureckého půlměsíce - Válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu od Dra Adolfa Schwarzenberga“. Protože ji psal retrospektivně s odstupem osmi let, nespolehal se pouze na svou paměť, ale na pomoc si vzal své osobní deníky a dopisy, adresované zejména matce Terezii.

Pozornost téměř výhradně zaměřuje na své zážitky, podrobnějším komentářům k dění na válečné frontě se vyhýbá. Udržuje si nadhled a často přidává ironické komentáře, je patrna snaha si zachovat převážně dobré vzpomínky. Konfrontuje arabský svět s evropským, k rozdílům se často vyjadřuje. Někdy je shledává dobrými a jindy špatnými či zarážejícími, ale rozhodně se neodvažuje jakkoliv arabskou kulturu odsuzovat. Naopak se jednoznačně staví za její zachování jako jednotného unikátního celku. Ztrátu arabských tradic by považoval za ochuzení celého světa.

Nejvíce prostoru ponechává několika tématům: náboženství a mezilidským vztahům, potažmo i sociálním problémům, svému vojenskému povolání, ženám, jídlu a zábavě. Ke konci knihy, tedy při závěrečných bojích, se vyjadřuje spíše fakticky o průběhu konce války.

Dr. Adolf Schwarzenberg zprvu sloužil v Cařihradu, ale brzy byl povolán do Damašku, kde měl po zbytek své vojenské služby hlavní působiště. Odtud podnikl několik výletů, zejména do Bejrútu. Ke konci války docházelo k neustálým přesunům, ocitl se tak mimo jiné v Deray, Baalbeku a Aleppu.

9. prosince 1917 začíná svou službu jako „Militäroffizier“- náplní jeho práce bylo přejímat a vydávat zboží. Jelikož se jednalo o práci klidnou a nenáročnou, kterou Dr. Adolf Schwarzenberg velmi rychle zvládl, začal se nudit. Aby svou situaci vyřešil, ucházel se o pozici u damašského dělostřelectva, již snadno získal. Tuto práci považuje za své poslední vítězství ve válce. I když se jednalo o pozici podobnou té, již opouštěl, našel zde o mnoho více práce a uplatnění, protože stav jeho působiště při příchodu byl zcela neuspokojivý, několik aut dokonce chybělo. Přibylo mu tak mnoho starostí. Na této pozici vytrval až do konce války. Nicméně jak s ironií sobě vlastní podotýká, za nejdůležitější povolání u vojska považuje čekání.

Další problém, se kterým se pravidelně potýká, jsou odlišné klimatické podmínky. Na jedné straně je to krutá zima, která ho trápí při cestě z Cařihradu do

Damašku. Ve vlaku si musí neustále topit, a pokud oheň náhodou v noci vyhasne, často si postesknou, že je zima k umrznutí. Na straně druhé je v Damašku neuvěřitelné teplo. Střídá se několik období, jednou je například ve dne vedro a ráno zima až mráz. Jindy zase fouká tak silný vítr, že „měl velkou obavu, že se mně barák zřítí nad hlavou“. V létě jsou v Damašku neúnosné teploty, kdy ve dne zavládne 50 °C, někdy až 70 °C, a v noci 30 °C. Za svou záchranu považuje potok, co má za domem. A stěžuje si, že není možné spát. Pokud člověk ve dne na chvíli usne, probudí se celý malátný, téměř jako opilý. Přesto je rád, že tropické klima on i jeho mužstvo snáší lépe než Němci a dokonce i Turci. Na konci svého působení už ale podmínkám tak přivykne, že se skutečně obává evropské zimy.

Učiní též několik poznámek o tamní krajině. Je okouzlen pohořím Taurus. Na jedné straně propasti, na druhé hory pokryté sněhem. Výhled doslovně nazývá překrásným. Dech mu bere i západ slunce v Damašku, kdy se najednou vše zklidní, město se zalije barvami. Připadá si, jako kdyby byl mír a v takových chvílích je schopen zapomenout na válku. Pokud má čas, chodí ho pravidelně pozorovat. V Bejrútu ho okouzlo moře a čerstvý vánek. Na pobřeží dokáže sedět několik hodin, nachází tam svůj klid a prostor pro přemýšlení. I zde se dokáže oprostít od tíživých myšlenek na válku.

Jedním z ústředních témat je pro něj jídlo. Důkazem, že byl skutečně jedlíkem a chutnalo mu, jsou dobové fotografie. Proto není překvapující, když jako svůj zcela první dojem uvede, že je všude cítit vůně skopového. A nejen cítit, vše chutná po skopovém omastku. Za typické jídlo uvádí: „polévka, s větším dílem ze skopového omastku, pak skopová pečeně s purée (bramborová kaše), na to dolma (zelenina) s rýží a hrozkami, pečeně ve skopovém omastku, pak ještě cosi podobného a na konec obligátní „pilaf“ (rýže s kousky skopového loje)“. Zprvu mu taková změna působí velké problémy, později si tak zvykne, že za nelíbí považuje naopak uhlazené evropské vůně. Za války v Orientu působí jako měna i cukr. Pokud dostane z domova zásilku, tak ji tak i použije. Za cukr koupí téměř cokoliv. O jak mocný obchodník jde, ukazuje na příkladu, že pokud chtějí Angličané devalvovat tureckou měnu, pustí vagon s cukrem. Zažije i velmi netradiční způsob „stolování“: na jedné z návštěv ho matka se dvěma dcerami drží a krmí, že si připadá jako husa. Proti držení nemá námitek, ale nechtěly si nechat vysvětlit, že už nemohl ani polykat. Tak musel návštěvu probíhající v tomto režimu přetrpět. Se svým učitelem arabštiny pravidelně po jídle chodí kouřit vodní dýmku pod

pomerančovníky a fíkovníky. Alkoholu se spíše vyhýbá, protože mu nezpůsobuje žádné příjemné stavy, pouze bolesti hlavy.

Nejvíce se ovšem vyjadřuje ke světu Turků. „Mohamedán jest naivním, jednoduchým, ale talentovaným člověkem, proniklým nejhlubší zbožností. Protože to Alláh nařizuje, zabíjí nepřitele. Ukrotlostem a brutalitě války, v níž nepřítel jest spalován ohněm, kusy železa trhán, jedovatými plyny dušen, naučil se tento „divoch“ od nás Evropanů, nositelů civilizace“.

S mnoha věcmi se předtím nesetkal. Nejprve se podivuje nad tamními cenami, vše je mnohem dražší než ve Vídni té doby. Ale pokud má člověk peníze, dostane vše. Překvapuje ho, že věci nemají stálou cenu, ale musí se o ně smlouvat. Dokonce se s ním nějaký turecký voják snaží vyjednávat, aby mu prodal své kalhoty nebo blůzu.

Turky shledává čistotnými a bydlel by u nich raději než u Řeků, ale bohužel nejsou ochotni přijmout do svého domu člověka jiné víry než muslimské.

Pozoruje také propastné rozdíly mezi chudými a bohatými. Chudí lidé často umírají na ulici, výjimkou nejsou ani děti. Nikdo se o jejich osud nestará a každému je lhostejný. Tímto přístupem je zděšen. Jednou ho dokonce zastaví turecká žena, která jistě nepatří k nejchudším, ale přesto se ho odváží na ulici oslovit a žádá ho o chleba. Soudí, že musela mít velký hlad, když se postavila proti zvyku zákazu oslovování cizího muže na ulici. Často se mu stávalo, že byl v domě, kde se stoly prohýbaly pod jídlem a venku na chodníku lidé umírali hladem, ale nikdo jim nedal ani zbytky jídla. I když byl zvyklý na válečné hrůzy, smrt žebráka na ulici s ním dokázala pohnout.

Při průjezdu pohořím navštívili Taurus kurdskou vesnici. Tito lidé vlastnili pouze několik stanů, spali na zemi, byli neumytí a bloudili bezcílně krajinou. Mnoho z nich leželo na zemi a umíralo hladem. Byl zděšen.

Dále zjišťuje, že vše řídí Alláh. Jak se Dr. Adolf Schwarzenberg vyjadřuje: „Vůbec vše v Orientě koná výhradně Alláh - jest tam velmi zaneprázdněn a má mnoho na práci“. Včetně jízdních řádů. Vlaky jsou neustále zpožděné a jezdí, jak se jim líbí. Ostatně čekání se zde považuje za výsadu vyšší vrstvy, za důkaz vznešenosti. Pospíchat musí pouze žebrák.

Nahlédl do rodinného života muslimů. Z jeho zkušenosti si v té době Turci brali většinou už jen jednu ženu. Vznešená Arabka mu přijde vzdělanější než průměrná Evropanka. Ale okruh znalostí je rozdílný. Jednou se mu například stane, že Turek, se kterým se dal do rozhovoru, neznal Michelangela, ačkoliv se nedal označit za nevzdělaného. Výjimku co do počtu žen tvoří šejkové. Několikrát byl Dr. Adolf Schwarzenberg přesvědčován, aby si pořídil několik žen a rozšířil tak co nejvíce svůj rod. Snažil se vymluvit, že by ho krásná Arabka nemusela chtít. Dostalo se mu zarážející odpovědi, jakou slyšet nechtěl: ona musí chtít, protože jí bylo poručeno.

Má možnost shlédnout břišní tance. Příliš se mu nezamlouvají, ale nazývá je vtipnými. Je překvapen, že Turci neumí tancovat. Pouze šestiboký valčík a One-step, který zase nejde jemu.

Dále si všímá žen. Turkyně se mu zdají velmi hezké s nádhernými postavami, naopak Arabky jsou malé a mají majestátní krok. Vzdělané ženy většinou mluví francouzsky a některé dokonce německy. Společenské styky se ženami vůbec považuje za velmi užitečné, protože anglicky se naučil od Angličanek, francouzsky od Francouzek, ale turecky se nikdy pořádně nenaučí kvůli nedostatečným příležitostem k rozhovoru. Za války a v době všeobecného hladu za ním často přišla nějaká žena, většinou nejkrásnější dcera z rodiny, a prosila ho, jestli by ji nemohl odvézt na určité místo. Přitom často vyprávěla příběh, že mají obilí, ale že se ztratilo a že je bezradná a často plakala. „Tu jest těžko říci „ne“, někdy se musí říci „ano“. Pomáhal bych rád, ale vše, co mohu udělat, jest jenom kapkou do moře zdejší bídy, a všem není přece možno pomoci...“⁴⁹

CESTOVÁNÍ

Šlechta a cestování jsou dva pojmy, které jsou v historii neodmyslitelně spojené. S dobou a s novými poznatky člověka se ale měnily jejich cíle i ráz. A jednou z nových typů cest byla cesta objevitelská, cesta za poznáním netušeného. K objevným plavbám se v 18. století začala aktivně připojovat část osvícenské šlechty a v 19. století především do jižní Afriky cestovali šlechtici- přírodovědci, kteří se zabývali výzkumy.

⁴⁹ Adolf Schwarzenberg, Pod praporem tureckého pŕlměsíce- válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu, Praha 1926.

Nejen Afrika ale byla lákadlem, konaly se i výpravy na ještě vzdálenější místa, např. na Antarktidu. Touha poznávat byla v 19. století neomezená. Šlechtici, co byli ve službách armády, také v rámci vojenské povinnosti museli cestovat do neznámých krajin.⁵⁰ 20. století přináší převrat, což souvisí i se změnou hospodářské situace v Africe. To, co v Evropě způsobil vlak, pro Afriku znamenalo zavedení aut. Došlo k revoluci v dopravě, tradiční velbloudy a osly nahradily kamiony, které se dostaly i do nejzazších vesnic. Pro Evropana se tak cestování po Africe stalo schůdným, přijatelným a relativně jednoduchým, nemusel tolik slevovat ze svého standartu.⁵¹ Tato skutečnost přinesla fakt, že lov, tradiční zábava šlechty, byla přenesena na africký kontinent. Aristokraté podnikali lovecké výpravy na safari, především do Keni, která lákala velkým množstvím zvěře.⁵²

I Dr. Adolf Schwarzenberg kouzlu Afriky zcela propadl a rád se pravidelně vracel, černý kontinent mu pomohl nabrat síly. V Evropě byla v té době nelehká politická situace, ruský bolševismus se stal vážnou hrozbou. V Československu navíc došlo k pozemkové reformě, takže se schwarzenberské statky podstatně zmenšily. Zakoupení farmy u Nanyuki v Keni v roce 1933 tak bral jako azyl před možným vypuknutím války a zároveň jako investici, neboť v zemi viděl neomezený potenciál, nejen nerostný. Afrika byla země nedotčená a bylo jednodušší investovat kapitál, konkurence téměř neexistovala. Evropa byla v hospodářském směru vyčerpaná. Dále se farma stala výchozím bodem jeho safari. Afrika i farma se knížeti Schwarzenbergovi staly druhým domovem, a i přes nákladnost výprav se tam každý druhý rok vracel. Pokud se v Africe nenacházel, věnoval jí čas alespoň ve svých vzpomínkách, o čemž svědčí početná korespondence s cestovatelem a pořadatelem jeho výprav cestovatelem Bedřichem Machulkou. Afrika se mu neodmyslitelně vryla do srdce, neboť tam nacházel to, čeho se mu v Evropě nedostávalo. Nabízela mu klid možnost odpočinku, snad i pomyslného útěku od každodenních problémů.

Další cesty knížete Schwarzenberga jsou cesty za nasbíráním nových zkušeností a rozšířením znalostí. Příkladem je roční pobyt v Anglii, který podnikl po absolvování

⁵⁰ Petr Mašek, S mapou i puškou- Objevitelské a lovecké výpravy středoevropské šlechty, Praha 2001, s. 4.

⁵¹ John Illife, Afrika a Afričané- Dějiny kontinentu, Praha 2001.

⁵² Petr Mašek, S mapou i puškou- Objevitelské a lovecké výpravy středoevropské šlechty, Praha 2001, s. 4.

gymnázia. Nebo pravidelné pobyty ve Francii. Tento druh pobytů měl dozajista účel i k navázání společenských kontaktů.

Jak už bylo zmíněno výše, za cestování lze považovat i přesuny v rámci vojenské služby. I když se v převážném čase takový druh cestování nedá nazvat příjemnou záležitostí. Dr. Adolf tak procestoval celý přední východ. Ačkoliv se nacházel často ve svízelných situacích, na situaci se snažil dívat a nadhledem, často dokonce s ironií a s humorem. Z tohoto období si dokázal odnést zážitky, na které rád vzpomínal dlouhá desetiletí.

Následující cesty jsou za odpočinkem, které slouží nejen k načerpání nových sil, ale i k získání poznatků a k pozorování cizích krajín a lidí na nich žijících. Takový cestovatel se dá nazvat pozorovatelem, kdy srovnává zvyky a všímá si odlišností. Kníže Schwarzenberg takovou turistickou výpravu podnikl se svou ženou Hildou v roce 1934, kdy zavítali do Portugalska a Španělska.

Nezanedbatelnou kategorii v historii cestování tvoří pobyty za zdravím, například do lázní. V případě knížete Schwarzenberga by se za takové pravidelně pořádané pobyty daly považovat pravidelné cesty v chladných měsících na rodovou vilu v Bordigheře v Itálii.

Poslední druh cestování, který zmíním, je specifický - souvisí s osobními zájmy jednotlivce. Pro Dr. Adolfa Schwarzenberga byl celoživotní vášní motorismus, a proto se výprava automobilem stala hlavním cílem jeho cesty, i přestože samozřejmě poznával krajinu. Jako člen Autoklubu republiky Československé pod jeho záštitou podnikl svou výpravu na Peloponés v roce 1926.

CESTA PO PELOPONÉSU

Jak již bylo zmíněno výše, Dr. Adolf Schwarzenberg cestu podnikl pod záštitou Autoklubu republiky československé, který pravidelně organizoval cesty po Evropě. Konala se v květnu roku 1926, přesný termín konání cesty není přesně znám. Lze ji částečně rekonstruovat z korespondence adresované otci. Ta se zabývá několika hlavními tématy: trase cesty a jejím průběhem, počasí a prostředím, zážitků s jeho společníkem Lastavcem a nemoci matky.

Víme, že program určoval do 16. května zůstat na pevnině, 27. května vyrazit na plavbu po moři se společností Jadranska Plovidba na ostrov Korfu a zpět se vrátit 31. Května. Odtud se plánovala cesta vlakem zpět do Vídně s plánovaným datem příjezdu 1. Června v šest hodin ráno. Z míst, která navštívili, se Dr. Adolf Schwarzenberg zmínil o projížděce parníkem v okolí měst okolí měst Píraus a Itea a o pobřežní 34 km dlouhé cestě autem do Delf, při které se jim dvakrát stala porucha, a ocitli se v obtížné situaci, neměli s sebou ani jídlo, ani pití. Jak situaci vyřešili se už ale kníže Schwarzenberg bohužel nezmiňuje.

Dále se zaměřoval na počasí. Vál lehký vlhký vítr, který působil, že se člověk nepříjemně potil. Všude létala spousta prachu. Na lodích mu vadilo, že je mokrý od vln vyčerpaný z neustálého boje, který s nimi musel svádět. Město Delfy mu přijde nádherné a pozoruhodné, působící na smysly tajemnou silou. Navíc si pochvaluje čistotu hotelu, která pro něj vždy hraje zásadní roli. Celkově je krajinou okouzlen a v budoucnu by se chtěl ještě podívat na Krétu, která na něj působí mocným dojmem už jen z doslechu.

Také zmiňuje několik příhod, které se mu staly s jeho společníkem Lastavcem, jež se zajímal o archeologii, neustále hledal nějaké památky a především perské nápisy. Jako společníka ho shledal velmi zábavného. Hlavně ho pobavila příhoda, která se jim stala při setkání s tiskovým mluvčím ministerstva zahraničí: vykládal jim, že Demosthenes neuměl nic jiného než pořádně mluvit, protože dělat cokoliv jiného se bál, a hořčnatě oslavoval Alexandra Velikého. K pobavení Dr. Adolfa Schwarzenberga z toho byl Lastavec silně v rozpacích a vůbec netušil, jak má na taková slova reagovat.

V době konání této cesty byla matka Dr. Adolfa Schwarzenberga vážněji nemocná. Proto se v každém dopise otci ptal na její stav a připomínal mu, ať na ni nezapomíná dohlížet a přesně dodržují nařízení od lékaře.⁵³

PORTUGALSKO A ŠPANĚLSKO

⁵³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 8c.

Na jaře roku 1934 Dr. Adolf Schwarzenberg s Hildou podnikli zábavní cestu po Španělsku a Portugalsku. Navštívili Lisabon, Coimbru, Porto, Seville, Algecirasu, Gibraltar, Granadu, Madrid, Zaragozu a Barcelonu.

Z obou zemí mu bylo mnohem příjemnější Portugalsko, takže vždy, když o této cestě psal, řadil jej na první místo. Ačkoliv tím byl sám zaskočen a čekal přesný opak, protože se Španělskem mělo Rakousko-Uhersko vazby a i některé zvyky se mu zdály zprvu stejné. Před cestou také nejdříve považoval Portugalsko za přívěšek Španělska. Tato cesta jeho názor zcela změnila a po odjezdu stavěl Portugalsko nad Španělsko.

Na své výpravě si všímal zejména vlaků, hotelů, krajiny, povahy místních lidí, jejich jazyku, cen a na závěr se vyjádřil k pomníkům.

Na Španělsku se mu nelíbil přístup k cizincům, měl pocit, že cizinec je automaticky považován za nepřítele a nikdo se k němu nechová slušně. Nepříjemnosti zaznamenal už při překračování hranic. Španělé neprováděli kontrolu jízdenek ve vlaku, ale všichni museli vystoupit, byli dohnáni na celnici a museli absolvovat nepříjemnou kontrolu, která nebrala konce. Následně museli vystát frontu, aby jim byla označena jízdenka. „Und schliesslich muss man angeben, wie viel Geld man einführt, wegen der Devisenbeschränkungen. Aber bei der Ausreise aus Spanien fragt kein Mensch darnach, wieviel Geld man bei sich hat, man könnte ruhig eine Million Pesetas ausführen.“⁵⁴ Zato přejezd portugalských hranic se mu líbil. Vše proběhlo hladce bez jakéhokoliv obtěžování, pouze mu přišlo zvláštní, když se ho ptali na jméno otce. Španělské vlaky byly špinavé, ale portugalské čisté. Stěžoval si i na španělské hotely, kde nemělo vůbec cenu zvonit na pokojskou nebo číšníka, protože stejně nikdy nepřišli. Jediné, v co mohl člověk doufat, bylo, že zaměstnanec bude ze Švýcarska nebo Německa, i to je ovšem shledával jen jako poloviční šanci na úspěch.

Také ho velmi okouzila pohádková portugalská krajina.⁵⁵ „Lissabon jest nádherné město: čisté, přívětivé, čarokrásné. Nestojí na sedmi pahorcích, jako Řím,

⁵⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 11c-13a/F.

„A nakonec se musí oznámit, kolik peněz si člověk s sebou veze z důvodu kontroly výměny měny. Ale při odjezdu ze Španělska se už nikdo neptá, kolik peněz u sebe máte, v klidu byste mohli vyvézt milion peset.“

⁵⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 11c-13a/F.

nýbrž na stu. Elektrické dráhy pouliční zmáhají tyto strmé kopce s lehkostí, kterou si těžko vysvětlují, bez ozubí, bez drátěných lan a bez nehod.“⁵⁶

Velmi se mu zamlouvala povaha Portugalců. Očekával, že budou na rozdíl od severanů milí a přívětiví, přesto byl jejich otevřeností nesmírně překvapen. Tuto povahu oceňoval právě nejvíce v kontaktu s cizinci, tedy s ním samým- vždy se chovali vzorně a ochotně. Kdežto Španělé byli přesný opak, měl pocit, jako když ho trpí pouze proto, že do země přiváží kapitál, a k cizincům nebyli nijak ochotní. Připadalo mu, že se zaobírají pouze stávkováním a mluvením o politice. Ze Španělska nemohl mít dobrý pocit a atmosféra se mu zdála napjatá.⁵⁷

Všiml si i jazyka: „Portugalec jest na tomto světě jistě nejskromnějším člověkem, neboť se živí především polykáním slabik. Nezáleží na tom, kterou řečí právě mluví: nelze mu nikdy rozuměti, neboť z každého slova, jež pronese, spolyká některou slabiku, ať již na začátku, uprostřed nebo na konci slova. Nesporně jest značně inteligentnější než cizinec, jemuž ihned porozumí, ať mluví kteroukoli řečí. Zcela opačně jest tomu ve Španělsku. Španělovi možno rozuměti, ale Španěl rozumí cizozemci jen zřídka, ba těžko mu porozumí, i když cizinec skutečně umí trochu španělsky.“⁵⁸

Na Portugalsku se mu také líbilo, že je levné a proto se a i proto se v něm cítil spokojeněji. Ve Španělsku bylo vše dvakrát až třikrát dražší. V Madridu dokonce šestkrát dražší.⁵⁹

V Lisabonu ho také zaráželo obrovské množství pomníků, které mu ale bohužel připadaly nevkusné. Jeden z nich popsal: „jiný pomník hlásá, že Portugalsko zvítězilo ve světové válce 1916-1918. Dobře živenému vojínu z fronty (kde byli tací?) klade allegorická postava na hlavu vavřínový věnec. Tento nijak originální výjev korunovační spočívá na mohutném kamenném podstavci, jež popírají dvě mohutné mužské postavy.

⁵⁶ Dr. Adolf Schwarzenberg, Republikánské rozjímání ve Španělsku a Portugalsku, Tradice, 1934, č. 3, 61-62.

⁵⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 11c-13a/F.

⁵⁸ Dr. Adolf Schwarzenberg, Republikánské rozjímání ve Španělsku a Portugalsku, Tradice, 1934, č. 3, 61-62.

⁵⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 11c-13a/F.

Tito dva obři bez ostychu ukazují zadní část svých bytostí poutníkovi, jenž na to patří s tichým podivením. Proč vystavují právě tuto část těla?“

Nakonec mu přijde, že jsou jen dvě věci, na které si může člověk v Portugalsku stěžovat, ale Španělé je zvládají dokonale: uzeniny a káva.

MPALA FARM NEAR NANYUKI

V roce 1933 Adolf Schwarzenberg koupil od anglické vlády 40 km severně od Nairobi poblíž Nanyuki farmu, vzdálenou od řeky Uaso Nyiro asi 450 m, ve výšce 1200 m nad mořem a asi 45 m nad hladinou řeky. Za jasného počasí z ní byla vidět nejvyšší africká hora Kilimandžáro. Její rozloha byla 1500 ha a dostala jméno podle africké antilopy impala. Na počátku byla farma pouze pusté území, na kterém se nacházelo několik dřevěných domků pro majitele, dozorce a domorodé pracovníky.

Kvůli suchému podnebí a půdě se příliš nedařilo rostlinám, nacházely se tam především křoviny, tráva skoro nerostla. Přesto se na části půdy podařilo pěstovat rýži a kukuřici, probíhaly pokusy s pěstováním kávy. Zkoušela se sázet semena různých stromů, ale bez výsledku. Také tam bylo v roce 1938 zasláno asi 600 různých stromů. O tom, zda se uchytily, nejsou zprávy. Dr. Adolf Schwarzenberg zde zamýšlel pěstovat i vzácné rostliny, k realizaci tohoto plánu ale nikdy nedošlo. Ze zvířat chovali hovězí dobytek.⁶⁰

Protože anglická vláda uložila každému, kdo vlastnil farmu, přinášet užitek oblasti a vyvíjet hospodářskou činnost, se kníže Schwarzenberg rozhodl, že na farmě postaví elektrárnu a vodárnu, která nejenže bude zavlažovat obdělávanou půdu, ale zároveň zlepšit kvalitu života na farmě a tím i jeho pravidelné pobyty.⁶¹

⁶⁰ František Vondrášek, Elektrárna s vodním pohonem na africké farmě JUDr. Adolfa Schwarzenberga, Tradice, 1938, s. 21.

⁶¹ Jiřina Todorovová, Ve službách Schwarzenbergů- životní osudy cestovatele Bedřicha Machulky, Dějiny a současnost 30, č. 1, 2008, s.25.

Na konci roku 1934 Adolf Schwarzenberg navštívuje farmu poprvé v životě a jeho dojmy jsou následující: „Na druhé straně vede cesta již několik mil podél řeky, pak jest tabulka „shooting prohibited“ (střílení zakázáno), kde začíná náš majetek. Brzy opět přijde tabulka s označením, komu farma náleží. Pak odbočuje vlevo znamenitá soukromá cesta, kterou zřídil Home, a po několika okamžicích jsme u domů. Jest jich tam mnoho. Začněme tedy zleva. Je to dům mé choti. Jeden velký pokoj z dřevěných desek a koupelna, zvláštní „toileta“ se nyní přestavuje. Hned vedle, nespojený však uzavřenou chodbou, leží palác celý z dřevěných desek a následujícími pododděleními: nejprve prostranný pokoj pro mne s koupelnou (tč. ještě bez vany) a toileta. Z mého pokoje vychází se buď dozadu do koupelny, nebo stranou na verandu, která se táhne podle sálu nejméně 12 m dlouhého. Ten bude sloužiti za jídelnu a může být, bude-li třeba, také přepažen. Místa je tedy dostatek. Vedle, ne však přímo spojen, nachází se pokoj ve zvláštním domku, ve kterém bude bydleti Home s Blackem. Doposud užíval Home tohoto pokoje jako kanceláře. A vedle jest hliněný, nepěkný dům z dřívější doby, vystavěný dřívějším majitelem, který slouží za skladiště. Trochu dále od něho kulatý domek se slaměnou střechou jako stáj pro klisnu s hříbaty. Za právě uvedenou hlavní frontou byla postavena kamenná kuchyně- zkrátka výborné! Dřevěné domy jsou zvenčí z klád, uvnitř z desek, velmi vkusné. Pokoje jsou i ve slunci velmi chladné. A což teprve vzduch, jako v horách. Po svačině, kterou jsem ve spěchu sestavil, odjeli jsme autem na prohlídku našeho velkostatku v rozloze asi 1500 ha. Nejprve dolů k řece. Tam postavil Home nádhernou hráz, skutečnou přehradu jako v Shellalu, aby získal dostatečný spád dosud nevystavěným kanálem k pohonu turbíny. U řeky roste rozličná zelenina, jež zde byla nasázena a kterou nutno zalévati ruční pumpou. Lze tam spatřiti malé stromy, také tropické, jako mango a papaya. Pochodovali jsme podél z části již hotového, z části projektovaného kanálu až k místu, kde má vésti vodopád do turbíny. Pak zpět k autu a nahoru na jednu plošinu. Abychom tuto plošinu dosáhli, musíme učinit zacházku přes sousední farmu. Na cestě k plošině spatřili jsme nově postavenou vodní nádrž za účelem sbírání vody v době dešťů. V nádrži bylo přirozeně jen málo vody, protože z ní pije milý sousedovic dobytek. Bylo by přece tuze namáhavé honiti jej dvakrát denně dolů k řece. Konečně přijeli jsme na plošinu, která je prý porostlá dobrou trávou. Viděli jsme pár pštrosů, anitilop oryx, také impalla jsou v této krajině, a Grantových gazel. Vlastně spousta zvířete. Farma leží užší stranou k řece, strana podélná táhne se více než 4 míle nahoru přes ne příliš vysokou stráň. Od doml nahoru je kamenitá skalnatá půda. Náš dobytek je domorodého plemene, tzv. massaiský,

pocházející pravděpodobně z indického zebu. Ostatně daří se i ovcím, jak jsem slyšel, v naší krajině dobře. Před domy chceme pěstovati boungainvillia, také frangipani a jacaranda mimosaefolia. Nemohu říci ničeho jiného, než že tato země jest nádherná a zdravá. Nemá-li ta budoucnost, pak ji nemá již žádná jiná“.⁶²

Se stavbou elektrárny se začalo v lednu 1937. Téměř všechny potřebné stroje a instalační potřeby byly záměrně objednány z Československa- jako důkaz, že jsou stejně kvalitní a mohou konkurovat zahraničním výrobkům. Turbina na 23 HP a vrata z Manesmannových trubek byla z továrny Union v Českých Budějovicích, generátor ze závodů Škoda- Od Sigmundů v Lutíně u Olomouce byla objednána tři čerpadla a celé vodovodní a instalační zařízení včetně rour. Tři motory Sousedíkova patentu pocházely ze Sousedíkovy továrny v Brně, speciální elektrické kabely dodala Křížova firma, lednici firma Kolben-Daněk, elektrický instalační materiál a potřebné nářadí stejně jako osvětlení a elektrické strojky byly od firmy Elma v Hluboké nad Vltavou a z různých českobudějovických firem. Náhon na turbíny byl dlouhý 753 m, na dvou místech v délce asi 120 m byl dělán ve skále, což bylo náročné, protože se musela odstřelovat. Na pohon turbíny bylo potřeba, aby proteklo 180 litrů vody za vteřinu. Dále se uvažovalo o výstavě vodovodu na nejvyšší bod statku, odkud by se dala samočinně zavodňovat větší část půdy samočinným spádem vody, na některých místech otevřenými stokami a rourami. Zamýšlelo se i samočinné postřikování, z počátku ovšem pouze obdělávané půdy. Taková elektrárna vzbuzovala obdiv v celém okolí a stala se i terčem návštěv turistů.⁶³ Na budově farmy se nacházel nápis, že „toto vodní dílo jest majetkem Dr. Adolfa Schwarzenberga a Její výsosti paní princezny Hildy Schwarzenbergové a že jej vystavěl Viktor Cibulka z Hluboké nad Vltavou“⁶⁴.

Farma nebyla jen lákadlem pro turisty. Pro domorodce představovala hotový zázrak. Poté, co poprvé spatřili elektrické světlo, ho oslavovali tancem, skoky a zpěvem. Největší radost ale měli z toho, že jim usnadnilo život a nemusí dále používat petrolejové lampy. Dalším překvapením pro ně byla lednice, která jim ale přivodila nemilé problémy. Jak vzpomínal Jan Dvořák, jednoho dne vyrobil hodně zmrzliny,

⁶² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1.

⁶³ František Vondrášek, Elektrárna s vodním pohonem na africké farmě JUDr. Adolfa Schwarzenberga, Tradice, 1938, s. 21.

⁶⁴ TAMTÉŽ.

kterou domorodci považovali za zvláštní kouzlo. „Znamenitě jim chutnala – u mnohých ovšem dostavily se neškodné sice, ale přece jen nepříjemné následky“⁶⁵.

Změna nastala i v živočišné říši: „Za zmínku stojí, že pod nově zřízenou hydroelektrárnou objevil se veliký hroch, delší přes 3 m, který se zdržuje na březích řeky Uaso Nyiro a ukrývá se v papyrusu. Působí značné škody na kulturách, nerespektuje ani hraniční plot a mnohokrát již jej povalil a porušil. Bude třeba hrocha co nejdříve chytiti nebo zastřeliti. Zřízením jezu byla vzduta voda a v takto vzniklé nádrži usazují se různé vodní živočichové, objevil se i krokodil a lze míti za to, že se tam krokodilové usadí trvale“⁶⁶.

Farma dodnes funguje, její majitel je Američan a rozloha se z původních 1500 ha rozrostla na 50 000 akrů půdy.⁶⁷

Elektrikáři

Elektrárna na farmě byla dílem dvou českých odborníků.

Viktor Cibulka

Pocházel z Hluboké nad Vltavou a stal se majitelem firmy Elma, která pro stavbu farmy dodala osvětlovací a elektrické strojky. Byl Dr. Adolfem Schwarzenbergem pověřen, aby farmu postavil, zařídil a přivedl vodu, která poháněla turbínu. Odcestoval do Keni 17. prosince 1936 a následujícího roku byla farma téměř dokončena. Sám vyměřil terén a vyhodnotil stav vody, postavil a zprovoznil elektrárnu, pomocníky mu byli pouze domorodí černoši.⁶⁸ 3. června 1937 se u něj náhle projevila malárie. Odmítal lékařskou prohlídku a přebýval u sousedních farmářů manželů Moorových. Léčil se chininem, po jeho vysazení se však malarické příznaky opět objevily v plné síle. Snažil se dokončit stavbu elektrárny za každou cenu a vysoké

⁶⁵ TAMTÉŽ.

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 22.

⁶⁷ Antonín Nikendey, Zlaté české ruce - elektrikář Jan Dvořák v Africe, Obnovená tradice, 1992, č. 1, s. 2.

⁶⁸ TAMTÉŽ.

pracovní nasazení ho nakonec stálo 10. srpna 1937 život. Nedočkal se tak dokončení svého díla. K tomu by stačilo žít o pouhé tři měsíce déle.⁶⁹

Byl pochován v Africe, kde mu jeho místo posledního odpočinku upravil jeho nástupce, Jan Dvořák. Zařídil betonový náhrobek, ve kterém byla zazděna kovová skříňka s reliéfem hlubockého zámku a zemí z jeho zahrady. Vdově po Viktoru Cibulkovi a spolumajitelce firmy Elma Adolf Schwarzenberg věnoval velký obraz africké elektrárny se srdečným věnováním.

Zajímavostí je, že Cibulka při svém příjezdu do Afriky dostal malého lva jménem Simba, který mu neustále dělal společnost. Dva dny po jeho smrti však zmizel a už se nikdy neukázal.⁷⁰

Dochovalo se několik Cibulkových dopisů, ze kterých lze částečně přiblížit život na farmě a stavbu elektrárny:

1. ledna 1937: Na farmě nebyl asi kromě čtyř černochoů nikdo. K mé velké radosti byly již oba pokojíky hotovy, v každém stála polní postel, jeden stolek na umyvadlo a jeden větší u okna, jedna skládací židle. Dost.

Nechal jsem nanosit kufry dovnitř, a pak jsem tam skoro zase nemohl já. Mezitím přišel Mr. F. s celou rodinou jednoho farmáře, jakýsi Mr. Mooris, žena, dvě dcery a dva chlapci. To víte, to jsme si popovídali! Mr. Mooris je asi 47letý, svobodný, dal jsem mu dva čibuky a padesát pravých egyptských cigaret: neviděl jsem šťastnějšího člověka! Máme společného kuchaře, který se o nás stará. Černoch. Vaří, pere, nosí vodu, zkrátka holka pro všechno. Odpoledne jeli jsme s Mr. F. do Nanyuki nakoupit zásoby. F. mi tvrdil, že má panem princem nařízeno, starat se o to, abych měl stále whisky a sodu k dispozici a strašně se divil, když jsem mu řekl, že je mi milejší mléko. Večer jsme podle slibu připíjeli tu whisky, kterou přece přivezl, na zdraví všech tam v dáli. Dnes odejel do Namgarki, přiveze tesaře, budeme připravovat formy atd. Byl jsem se dnes podívat u řeky. Jak mi řekl F., jest vyšší stav vody a přes to chybí asi půl metru do koruny jezu! Ostatně to zítra změřím a pošlu referát.

⁶⁹ Václav Fencel, Antonín Nikendey, Hlubocký technik Viktor Cibulka – Stavěl elektrárnu v Africe, Obnovená Tradice 3, 1993, č. 8, s. 5.

⁷⁰ Antonín Nikendey, Zlaté české ruce - elektrikář Jan Dvořák v Africe, Obnovená tradice, 1992, č. 1, s. 2.

16. ledna 1937: Zaměstnáváme asi 25 černochoů, ale dají výkon asi 5 nádeníků, když se nepřihlíží k tomu všemožnému zlobení. Tak včera přišli 3, F. že je zapíše (zde se musí totiž o každém černochovi vésti přesná evidence) a já že je zavedu přes jez na druhou stranu, aby tam lovili písek. Dva přešli dobře. Když jsem šel před třetím, slyším najednou žbluňk- chlap spadl do vody, a poněvadž běloch musí podle jejich názoru všechno umět, dívali se ti dva druzí klidně na to, jak já skáču pro něho do vody. Teď už kopeme základy pro stanici a odpadní kanál do řeky. Už jsme místy na skále, budeme musit hodně střílet, ale přes to se ukazuje, že místo, které jsem našel, předčí veškeré moje očekávání.

26. ledna 1937: Dnes odpoledne nás zahnal déšť- první za tu dobu co jsem zde. Museli jsme práce u řeky nechat, černoši se rozprchli jako když střelí do vrabců, zalezli, kam se dalo. Do odpadní roury pro turbínu jich vlezlo asi pět. Když jsem přišel domů, viděl jsem, jak se dělá zásoba dešťové vody k pití. Před i za domem stojí velké tanky z vlnitého plechu, do kterých ústí okapní roury ze střechy- a my máme ještě hodně plné, tak to dopadlo tak, že se střechy tekla do nádrže voda, která smývala tu dvouměsíční špínu s ní a z tanku vytékala čistá. Ono se to prý zase usadí.⁷¹

Jan Dvořák

Stal se nástupcem Viktora Cibulky. Adolf Schwarzenberg údajně řekl svým úředníkům: „Čech to začal, Čech to dokončí! Hledejte Čecha!“ Tak se přišlo na Jana Dvořáka, zaměstnance Cibulkovy firmy Elma, který byl ihned schopen se práce ujmout. Stalo se tak během tří měsíců. Dvořák v Africe poté ještě tři týdny zůstal, kdy nechal všechny stroje běžet na plný výkon, aby je vyzkoušel, a aby zaučil ke správě farmy svého nástupce Angličana Randalla, zároveň ho naučil některým základním opravám. Při svém letu zpět zažíval těžké chvíle, protože nad oceánem vynechával motor a během letu se dostali do prudké bouře. Navíc se mu ztratila zavazadla, která se ale naštěstí později dostala zpět.

Dvořák se narodil 13. října 1911 v Borku u Českých Budějovic. Jako učeň nastoupil k firmě Elma, kde zůstal i po ukončení studia. Za nepřítomnosti Viktora Cibulky měl firmu na starost po odborné stránce. Po návratu z Afriky byl přijat do

⁷¹ S Čechem Václavem Cibulkou v rovníkové Africe, Pestrý svět 15, 1940, č. 7, s. 12-14.

schwarzenbergských služek jako odborník- elektrikář pro pivovar v Protivíně. V roce 1976 odešel do penze, ale dalších pět let s pivovarem spolupracoval. Potom se přestěhoval do Milevska, kde ještě několik let spolupracoval při instalaci výtahů. Dnes stále žije v Milevsku, ale už je na odpočinku.

Dvořák byl ten, kdo se zajímal o další osudy farmy. Protože nebylo možné nic zjistit, zaslal přímo na adresu farmy dopis. Do dvou týdnů mu přišla odpověď od jejích současných nájemců. Dozvěděl se, že elektrárna nadále perfektně funguje a byla poškozena pouze jednou při záplavách, kdy se dostal kus dřeva do turbíny. Protože ale závada nebyla veliká, okamžitě došlo k jejímu opravení. Současný majitel je Američan, který farmu zdědil po matce, která ji roku 1962 koupila od Hildy Schwarzenbergové. Nynější nájemci bydlí ve schwarzenberském domě, který byl rozšířen o pět pokojů a čtyři koupelny. Zaměstnávají 90 lidí.⁷²

Bedřich Machulka

Osud Bedřicha Machulky je s Dr. Adolfem Schwarzenbergem neoddělitelně spjat jak kvůli pravidelně pořádaným safari, tak kvůli Machulkově dohlížení na farmu v době Schwarzenbergovy nepřítomnosti, a v neposlední řadě tím, že pro něj zajišťoval sbírky pro lucemburské muzeum. Bedřich Machulka byl osobou, jež Dr. Adolfovi představila kouzla Afriky a po jistou dobu jejich spolupráce by Schwarzenbergovy pobyty v Africe nebyly možné, nebo probíhaly zcela jinak. Ačkoliv mezi nimi nakonec došlo k vážnému konfliktu, Dr. Adolf Schwarzenberg mu i přesto ke konci jeho života pomohl, když se ocitl v nouzi, čímž prokázal, že si jeho samotného i jeho práce a znalostí nesmírně vážil a oceňoval je.

Život

Byl významný český cestovatel a sběratel, který působil zejména v severní a východní Africe, význačné znalosti měl především o Egyptě, Súdánu a Keňi. Strávil zde 37 let svého života, do Evropy se vrátil až ve stáří kvůli zdravotním potížím.

Narodil se 22. června 1875 ve Štěpánově u Kladna. Po absolvování obecné školy na Kladně studoval na gymnáziu v Praze v Ječné a ve Štěpánské ulici. Mezi lety 1895-

⁷² Antonín Nikendey, Zlaté české ruce - elektrikář Jan Dvořák v Africe, Obnovená tradice, 1992, č. 1, s. 2.

1898 navštěvoval vyšší hospodářský ústav v Táboře, který byl v té době nejvyšší českou hospodářskou školou.

Afrika tehdy vzbuzovala úžas v celém světě. Machulkův zájem byl navíc podpořen studiem cestopisů a úspěchy jiných českých cestovatelů, jako byli Holub, Stecker, Kořenský a Vráz (kterému nakonec prodal sérii snímků z východní Afriky⁷³). Když na vlastní oči jako malý primán uviděl Emila Holuba při jeho první přednášce z druhé výpravy v Africe v Praze, jeho touha přešla v rozhodnutí, že sám chce něco takového prožít, že se sám chce zapojit do poznávání evropskému člověku tak málo prozkoumaných krajin. V téže době docházelo k velmocenskému dělení Afriky (mezi Angličany, Francouzi, Němci a Belgičany), prozkoumávaly se její dosud neobjevené části. Představa o Africe byla mlhavá. Film byl teprve vynalezen, stejně tak i auto. Letadlo ještě neexistovalo. Machulka původně zamýšlel cestu do Tibesti, zcela neprobádaného území na východní Sahaře. S těmito plány se svěřil i svému příteli Richardu Štorchovi, kterého poznal dva roky před svou první cestou do Afriky a sdíleli stejné sny a touhu po dobrodružství. Společně pak procestovali mnoho míst a jejich společná cesta byla přerušena až Štorchovou smrtí v roce 1927. Původně zamýšlenou cestu do Tibesti ale turecké úřady nepovolily (tehdy bylo ještě území tureckým majetkem, stejně jako Tripolis). Sám později sen o této cestě Machulka popsal jako „nepromyšlený plán mladíka s velkou sice fantasií, ale s malými hmotnými prostředky a bez jakékoli morální podpory“⁷⁴. K prozkoumání tohoto území došlo až v roce 1913. Nebylo objeveno přes Saharu, jak plánoval Machulka, ale z jihu od Čadského jezera.

1. prosince 1898 poprvé spatřil břehy Afriky, konkrétně Tripolis, kam se rozhodl uchýlit, když z cesty do Tibesti sešlo. Strávil zde tři a půl roku, kdy sbíral zejména různé druhy zvěře, plazů i ptactva, které poté dodával evropským zoologickým zahradám, vědeckým ústavům a obchodníkům se zvířaty pro terária. Dále se zdokonaloval v zoologické preparaci. Tato vášně mu poté vydržela celý život. Jak sám přiznal, „Tripolsko, země sice chudá, suchá step a poušť s rovněž suchým horstvem, ale původní a zajímavá, tato země se mi zalíbila“⁷⁵. Dále navštívil Tunisko, přes Egypt a Somálsko se vydal na cestu po východní Africe. Navštívil Seychely a odtud se vydal na Madagaskar. Prozkoumal severní část ostrova a lovil hlavně lemurdy (poloopice), po

⁷³ Jiřina Todorovová, Život jako safari, Starožitnosti a užité umění, 1997, č. 2, s. 20.

⁷⁴ Bedřich Machulka, V Africe na stezkách zvěře, Praha 1955, s. 9.

⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 12.

kterých byla poptávka z důvodu výzkumu evoluce primátů. Tato výprava byla obzvláště dobrodružná, protože území bylo zrovna očišťováno od fahavalů, tj. domorodců z různých částí ostrova, kteří pořádali loupežné výpravy. Přírodniny tak sbíral v doprovodu cizineckých legií a senegalských střelců, kteří očišťování hor prováděli. Časem, když poznal okolí, se odvážil jít na sběry sám. Přírodou byl naprosto okouzlen. „Často se ve vysokých polohách ráno a k večeru obloha zatahovala závojem mlh, a člověk, prolézaje horskými terasami a svahy, si připadal jako by byl přenesen do ohromných skleníků plných vůně i zápachů kvetoucího a hnijícího rostlinstva se zdánlivým mléčně skleněným stropem nad sebou“⁷⁶. Počasí se však zhoršovalo a Madagaskar byl osídlen spíše malými tvory, pro sběr nezajímavými, a na uchování velkých preparovaných exemplářů nebyl dostatek lihu. Navíc kvůli častým bojům bylo na sběry stále méně času. Preparáty byly často zničeny deštěm. Proto se Machulka začal zabývat myšlenkou návratu zpět do Súdánu, ale jeho přítel Richard Štorch ho vyzval, aby s ním odplul na Cejlon. Machulka nabídku přijal. Několik měsíců se zabýval sběrem, než byla práce opět přerušena nepříznivým deštivým počasím ničícím sbírky. Zastesklo se mu po suchých stepích Afriky a se Štorchem se dohodli, že se vrátí po souši, aby poznali britskou Indii. Ačkoliv ho fascinovala, neměl touhu se znovu vrátit. Zúčastnil se zde lovecké výpravy na slony. Dále pokračovali přes Persii, Mezopotámii a Sýrii do Egypta. Zde se jejich cesty dočasně rozdělily, Štorch odjel dokončovat práce do Tripolska a Machulka se usadil v Chartúmu, hlavním městě Anglo-Egyptského Súdánu, kam za ním však hned roku 1906 přijel jeho věrný přítel a souputník Štorch, se kterým podnikali lovecké výpravy v poříčí Modrého Nilu. Sám dále podnikl více než dvacet výprav po Horním a Bílém Nilu, některé i na parnicích. Výpravy po zemi se konaly v zimě, vodní zjara. Trvaly 6-8 týdnů. Nadále se zabýval sběratelstvím. Roku 1908 vedl první velkou loveckou výpravu na Horní Nil. Takové safari poté pořádal každý rok, někdy i dvakrát. Machulka úspěch svých loveckých výprav nepřipisoval jen sobě, ale oceňoval i práci domorodců, z nichž se někteří účastnili hned několika výprav. Zároveň byl hrdý, že na jeho velkých safari nepřišel nikdo o život, ani nebyl nikdo vážně zraněn. Na nejméně polovině z nich byl lékař, i když jen jako host, který se postaral o ošetření lehkých zranění domorodců.

Roku 1910 se vrátil do Evropy, kde se chtěl zotavit z afrického klima. Se Štorchem se rozhodli, že takovou cestu absolvují každý podzim, protože jejich zdraví

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 14.

bylo častými záchvaty malárie poškozené. Stejně tak se vrátil do Evropy na podzim roku 1914. Avšak tato cesta, zamýšlená původně spíše jako rekreační, se protáhla na několik let. K návratu do Afriky mu zabránilo vypuknutí první světové války, kterou strávil jako rakouský voják na haličském a italském bojišti. Po válce se kvůli zranění musel nějaký čas zotavovat a při té příležitosti pořádal pravidelné přednášky v Čechách i na Moravě, ve kterých pokračoval i při svých dalších návštěvách vlasti.

V roce 1923 už byl zpět v Africe, kde i nadále organizoval safari. Jejich ráz se však zcela proměnil s příchodem automobilů, lovecké výpravy se motorizovaly a musely se vyhýbat nesjízdným a bažinatým terénům. Začalo se více počítat s časem, starý způsob s nosiči byl pomalý. Bylo třeba změnit i jejich místo, které se od Horního Nilu přesunulo do východní Afriky, zejména do Keňi, kde žilo mnoho zvěře a kde byla půda suchá a tudíž vhodná pro vznik cest. Machulka taková safari nazýval „idylická“. Proto musel změnit své působíště a zamířil do Nairobi, ačkoliv Chartúm pro něj byl stále základnou pro zvláštní výpravy. I přes změnu svého hlavního působíště do Nairobi se stal stejně úspěšným a vyhledávaným organizátorem výprav nejen v Keni, ale i v Tanganjice, Ugandě a severovýchodní oblasti belgického Konga. Úplný zlom nastal s příchodem letadel, kdy „mnozí lovci přilétali do východní Afriky do předem upravených loveckých táborů jako k hotové hostině. Východní Afrika se stala rájem turistů, lovců, učenců a filmařů“⁷⁷.

V tomto období také začal do Evropy spolu s jedním kolegou (Švýcarem, kterého nazýval David z Basileje) dopravovat velká africká zvířata. V oblíbě byly především žirafy. V roce 1925 se mu podařilo pro Schoenbrunskou zoologickou zahradu zajistit slůně a vedl svou první lovecko-filmařskou výpravu, při níž vznikl film nazvaný „Lovil jsem“.⁷⁸

Od téhož roku se opět živě zabýval sběrem. Nyní však zejména pro schwarzenberské dary muzeím. Auto mu umožnilo prozkoumat velké oblasti. Mimo několika malých výprav podnikl i dvě velké studijní cesty do severovýchodní části Belgického Konga. Nyní již nebyl zaujat pouze bohatou faunou a florou, ale i domorodým obyvatelstvem- stal se přítelem trpasličích lidí v okolí řeky Ituri. Také navštívil sopečnou oblast kolem jezera Kivú a domov horských goril. V roce 1928 se

⁷⁷ Bedřich Machulka, V Africe na stezkách zvěře, Praha 1955, s. 19.

⁷⁸ Vojtěch Veverka, Africký cestovatel Bedřich Machulka, Slánský obzor 15, 2007, s. 102.

účastnil filmařské výpravy s rakouským etnografem H.A.Bernatzikem v jižním Kordofánu. Natočili film s názvem „Gari-gari“, který se promítal i v pražských kinech. Machulka nadále pokračoval ve sběru rostlin a živočichů a pořádal safari. Mezi stěžejní a mezní patřila ta, která organizoval pro Dr. Adolfa Schwarzenberga. Ten v Africe v roce 1933 koupil farmu u Nanyuki asi 40 km severně od Nairobi, kterou pojmenoval Mpala, a na níž byl Machulka od roku 1935 pobýval. V témže roce chtěli s knížetem Schwarzenbergem natočit africký film, ale z jeho realizace shodou několika nepříznivých okolností sešlo.

Na zimní období se často vracel do Čech, aby se mu vrátilo zdraví zatěžované náročným africkým podnebím. V roce 1936 už mu jeho zdravotní stav nedovolil návrat zpět do Afriky. Od roku 1940 byl zaměstnancem knížete Schwarzenberga na jeho loveckém zámku Ohrada knížete Adolfa Schwarzenberga, kde uspořádal sbírky ze safari. Nejednalo se pouze o zvěř a rostliny, ale i o předměty denní potřeby, nádobí, hudební nástroje a jiné rozličné předměty afrických domorodých kmenů. Nejvzácnější předměty byly věnovány muzeím, Národní muzeum v Praze vlastní parohy a preparované hlavy antilop, gazel a buvolů. Stejně tak mu věnoval do té doby neznámý typ zlatohlávka, jež objevil a jež po něm byl pojmenován. Náprstkovo muzeum vlastní asi 600 exponátů a nachází se zde originál Machulkova cestopisu „V Africe na stezkách zvěře“ s mnoha stovkami nepublikovaných fotografií, který napsal na sklonku svého života z popudu profesora Josefa Kunskeho. Ačkoliv byla práce na zámku Ohrada zamýšlena jen na několik měsíců, stalo se z ní několik let. Machulka se 15. listopadu 1945 oženil s Josefou, dcerou svého bratrance, vyučenou modistkou. Manželství však netrvalo dlouho, protože Josefa roku 1946 v Praze zemřela.

Machulka zemřel 6. března 1954 v Praze v nemocnici Na Františku, zcela zapomenut a chudý. Nedočkal se vydání svého cestopisu „V Africe na stezkách zvěře“, který vyšel roku 1955, poté znovu roku 1958. Německy vyšel v roce 1957.

Z darů muzeím

Bedřich Machulka sesbíral předměty nejrůznější povahy z několika lokalit, které všechny důkladně evidoval a popsal, což zvyšuje jejich cenu, ale i Machulkův přínos. Různorodost jeho sbírek dokazuje, jak velkým znalcem Afriky skutečně byl. Ze 600 exponátů, které věnoval Náprstkovu muzeu, je jich většina velmi výjimečných a pochází zejména ze severní a východní Afriky a ze Súdánu. Nejedná se pouze o zvířecí

preparáty, ale i předměty ze života domorodců. Nesbíral pouze to, co považoval za cenné nebo pozoruhodné, ale také předměty, které se mu zdály pro danou kulturu typické a které přibližovaly její život a chod. Sesbíral zbraně a postroje Tuaregů, obzvláště cenné jsou předměty denní potřeby severozápadních Nilotů, mezi nimiž žil. Jedná se o hudební nástroje, ozdoby, sedačky, součásti oděvu, dýmky, amulety, kopí, luky, dýky, obuv, štíty, kyje, náramky, nádoby. Dále sesbíral taneční hole Báriu, Šilúků a Dinků. Další rozličné předměty pochází od kmenů Nuer, Hameg, Kuku, Azandé, Béga, Núba a jiných.

Daroval muzeu i sbírku afrického hmyzu, především velkých afrických brouků. Za zmínku stojí série obrovských brouků goliášů z pralesa Ituri. Objevil nový druh zlatohlávka, který byl později popsán jeho jménem „*mecynorrhina machulkai*“. Často posílal druhy, z nichž byl do té doby znám a zachován pouze jeden exemplář.

Machulkovou snahou bylo nahradit rozptýlené sbírky Emila Holuba, které věnoval Náprstkovu muzeu. To se mu částečně podařilo. Po celý život posílal muzeu dary, které byly v té době obzvláště žádané, a rovněž se v korespondenci nezapomínal ptát, jaké exempláře jim ve sbírkách chybí. Při jedné návštěvě zjistil, že muzeum vlastní západoafrického dropa z rodu *Neotis*. Při své příští výpravě nezapomněl muzeu poslat jeho východoafrického příbuzného, aby bylo možno oba exponáty srovnávat. Machulka byl milovníkem Afriky a ve své době jedním z jejích největších znalců. Jeho přínos k poznání fauny, flory i domorodců byl značný. Stejně jako jeho přínos Náprstkovu muzeu.

Lovecké licence

Bez nich nebyla povolena žádná safari, Dr. Adolf Schwarzenberg se o nich ve svých cestopisech často zmiňuje. Bylo jich několik druhů, např. i podle toho, zdali byl žadatel cizinec nebo alespoň v Keni vlastnil nějaký majetek. Speciální licence na odstřel jednoho určitého druhu kusu zvěře se ještě daly za vysokou cenu dokoupit.⁷⁹

Nejpříhodnější doba pro lov byla v našich zimních měsících. To přinášelo i jinou výhodu- rekreaci. V Súdánu bylo možné navíc získat lovecké trofeje v poměrně krátkém

⁷⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1.

čase, zbytek cesty se dal využít k odpočinku v Egyptě. Do Súdánu se cestovalo snadněji po splavném Nilu. Do východní Afriky, ač oplývající neskutečně velkým množstvím zvěře a tudíž pro lov vhodnější, se dalo dostat pouze po moři a cesta byla zdlouhavá. Navíc tamní vláda rozvoj loveckých cest nepodporovala. Na rozdíl od Súdánu, kde si jejich finanční přínos i důležitost pro obchod uvědomovali, takže zlepšovali dopravu. Revoluci přinesl až rozvoj automobilismu a zejména letadel, kdy se východní Afrika stala snadno dostupnou

Myšlenka na ochranu africké zvěře se zrodila v roce 1899, v květnu roku 1900 se konala konference koloniálních mocností, na níž došlo k dohodě o základních článcích zákona na ochranu africké zvěře a omezení vývozu rohů, kůží, slonoviny a jiných předmětů získaných lovem za obchodními účely. Nejdříve tyto zákony začala uskutečňovat britská správa a přizpůsobovala je charakterům jednotlivých zemí. Zavedla rezervace, které se mohly podle momentálních potřeb měnit, a povolení k lovu (shooting licences). V každé koloniální vládě bylo zavedeno oddělení na ochranu zvěře, kterému předsedal ochránce, dozorce zvěře. Také se podle charakteru jednotlivých zemí vydal zákaz lovu v určitých obdobích. Všechny trofeje, sbírky a jakékoliv části zvířecích těl podléhaly úřední prohlídce a kontrole před odesláním z Afriky.

Súdán tak byl rozdělen na tři části podle rázu krajiny a typu zvěře. Největší skupinu tvořila území v povodí Bílého, Horního a Modrého Nilu, stepi, savany, bažiny, na nichž žili sloni, nosorožci, hroši, antilopy, žirafy, zebry. Druhé území se nacházelo na pouštích a stepích na jižním pomezí Sahary, chudé na vodu nebo zcela bez ní. Typickými obyvateli byli Antilopa addax, oryx bílý, gazela addra a hřivnatá ovce. Třetí skupina zahrnovala přímořské krajiny okolo Rudého moře s pohoří souběžná s mořským břehem. Podle tohoto rozdělení byly zavedeny i lovecké licence, každá se lišila. Jiná pro jižní okraj Sahary, jiná pro pobřežní oblasti. Velká licence dovolovala svému majiteli lovit ve všech třech oblastech. Pro každý druh zvěře, rozdělené do kategorií, byl stanoven počet kusů, které bylo možno zabít. Zvířata z I. kategorie byla zcela chráněna – patřily tam oba druhy nosorožce, žirafa, divoký, osel, pštros a mnoho malých savců a ptáků. Ve II. kategorii se nacházel největší počet druhů, bylo například dovoleno zastřelit dva slony, i když se za ně muselo ještě zvlášť zaplatit. Lov šelem a ptáků nezahrnutých do I. kategorie byl volný. Majitel licence však musel mít povolení alespoň na brokovnici. Střelné zbraně a střelivo se směly dovézt jen na zvláštní povolení od vlády. Takto zavedená ochrana byla přísně dodržována, kontrolována a neustále měněna

podle stavů zvířat. Šelmy, obzvláště pak lvi, mohl zprvu lovit kdokoliv na jakoukoliv licenci. Jejich lov se však v Keni tak rozmohl, že byla ohrožena rovnováha stavu zvěře. Takže i lvi museli být zahrnuti pod ochranu a bylo dovoleno ulovit pouze čtyři kusy na jednu licenci v celé kolonii, z toho v její východní části (Massai Reserve, kde se nacházela i farma knížete Schwarzenberga) pouze dva. V ostatních koloniích se mohli dále lovit bez omezení, protože nedošlo k žádnému narušení rovnováhy. Ze slonů bylo možno lovit pouze samce, a to ty, jejichž kel vážil nejméně 13,5 kg. Jinak lovec dostal velkou pokutu a navíc mu byla slonovina zabavena. Pokutováno bylo i střílení zvěře z parníku, automobilu a letadla. Po uplynutí platnosti licence nebo při odjezdu ze země musel její majitel předložit seznam ulovené zvěře s udáním pohlaví, data a místa, kde byla ulovena. Těmito důslednými a přísnými omezeními se britské správě podařilo africkou zvěř zachránit a regulovat.⁸⁰

Korespondence mezi Dr. Adolfem Schwarzenbergem a Bedřichem Machulkou a africké expedice

Machulka podával do schwarzenbergské kanceláře pravidelné zprávy o svém pobytu v Africe. Nejprve o svých sběratelských úspěších, později o plánování cest a nakonec i o farmě a jejím fungování. Nejintenzivnější kontakt udržují v letech 1933-35.

Z korespondence vyplývá, že vztah mezi nimi nebyl pouze formální, ale že Dr. Adolf Schwarzenberg jevil velký zájem o úzkou spolupráci s Machulkou a stýkali se vždy, když se Machulka vrátil na zimu do Čech.

Expedice roku 1930/31

Dr. Adolf Schwarzenberg o ní bohužel neučinil žádné zápisky, zachoval se jen seznam ulovené zvěře mezi 10. březnem a 16. dubnem 1930, odkud lze vyčíst, že kníže ulovil dropa, levharta, krokodýla a několik druhů antilop.⁸¹ Dále se výprava dá jen lehce načrtnout z novinových článků. Náplň cesty obstaral Bedřich Machulka- zajistil cestovní trasu a najal domorodé obyvatelstvo, jednalo se asi o devět černochů, se

⁸⁰ Bedřich Machulka, *V Africe na stezkách zvěře*, Praha 1955.

⁸¹ Markéta Slabová, *Lovecká dobrodružství v Africe – Adolf Schwarzenberg*, in: *Krajané ve starém orientu*, soubor studií, Praha 2008, s. 39.

kterými již dříve při svých sběratelských cestách spolupracoval. Cestovali dvěma auty značky Ford. Cesta byla zahájena v Jubě v Súdánu, kde se stalá ošklivá příhoda: levhart sežral v noci Dr. Adolfo Schwarzenbergovi dvě opice, které měl přivázané u hotelu.⁸² Cílem cesty byla oblast Ituri v belgickém Kongu, málo prozkoumané území bohaté na neznámé druhy zvěře. Tato lokalita byla vybrána záměrně. Ráz cesty byl nejen lovecký, ale i sběratelský a Národnímu muzeu byly poté věnovány sbírky hmyzu (hlavně kobylky, strašilky, motýli). Výprava byla zakončena v Nairobi v Keňi, odkud Schwarzenberg cestoval zpět do Juby, dále do Egypta a z Egypta letadlem do Evropy.⁸³

Korespondence z roku 1931

První dopisy jsou z roku 1931, kdy Machulka přiváží do Čech sbírku hmyzu z Konga, kterou opatruje, protože je příliš křehká. Má v plánu ji předat Dr. Adolfo Schwarzenbergovi na konci srpna při osobním setkání. Plány se ale změny a Machulka dostane za úkol sbírku rozdělit na tři části. Děje se tak v září téhož roku. Sbírkou jsou příliš rozsáhlé, proto je Machulka nechá převézt do Náprstkova muzea, kde je 14 dní třídí. Místní pracovníci z nich byli zcela nadšeni. Obsahovaly mnoho neobvyklých druhů, několik zcela nových u goliášů a motýlů, které poté všechny nesly jméno „xx Schwarzenbergii“. Hned v půlce září Machulka píše, zdali by již mohl sbírku určenou pro hlubocké muzeum odvézt. Přijde mu odpověď, že Dr. Adolf Schwarzenberg plánuje momentálně cestu do Uher a vrátí se počátkem října téhož roku, a poté bude očekáván. Dále je mu nabídnuto, že pokud chce předat lucemburskému muzeu sbírku sám a uspořádat přednášku, zaplatí mu cestovní výlohy. Tato cesta se však neuskuteční.

Korespondence z roku 1932

Korespondence pokračuje v zimě roku 1932, kdy Machulka v lednu píše žádost do ústřední kanceláře o zaslání fotek a jejich negativů z cesty po východní Africe pro uveřejnění v časopise „Pestrý svět“. Jednalo se hlavně o „princeznu s gazelou grantovou, princeznu s buvolem, princeznu a prince s pštrosími vejci, princeznu a

⁸² J. V. Foit, Afrikou od severu k jihu, Národní listy, 31. 8. 1931.

⁸³ Jan Ebenberger, Africká expedice Dr. Adolfa Schwarzenberga, Národní večerník, 15. 12. 1931.

prince se lvem⁸⁴. Upozorňuje na naléhavost situace. Odpověď je značným zklamáním, protože Dr. Adolf Schwarzenberg (v té době se nachází ve Vídni) je u sebe nemá a na Hluboké se také nenašly. Za několik dní, počátkem února, přijde z ústřední kanceláře další dopis, ve kterém je přiložena fotografie princezny s buvolem. Ostatní fotografie se stále nenalezly. Machulku to trápí, protože „Pestrý svět“ přislíbil na uveřejnění zápisků z cesty půlku sešitu a měl v plánu otisknout i celostránkové fotografie. Odkazuje tedy kancelář na fotografa, který snímky vyhotovoval. Ing. Plischek z ústřední kanceláře mezitím pošle jiné snímky a negativy, žádný se ale pro potřebné účely nehodí. Požadované negativy se nakonec naleznou na koci února v Africe u Roye Homea⁸⁵, ale na jejich uveřejnění už je příliš pozdě.

Korespondence dále navazuje v září roku 1932, kdy Machulka využívá nabídky Dr. Adolfa Schwarzenberga, že mu zařídí povolení k cestě do Konga přes Lucemburk, pokud mu zašle potřebná data. Další korespondence se týká schwarzenbergské cesty do Súdánu a jejích příprav: „před odjezdem dovoluji si zde podat krátkou zprávu o stavu příprav k nastávající súdánské cestě: Odjíždím z Kaira 28. 12. a přijedu do Chartoumu 1.1. Budu vaší jasnosti pak telegrafovat o stavu nastávající expedice a možná data našeho sejití u Tokar. Odcestovati budu vše asi do 6. ledna... doposud mělo všechno normální, hladký průběh. Snad bude celá expedice podobného rázu- a její výsledek- čtyři mohutná souroží Ibex a dva rekordní Kudu⁸⁶ Nakonec je příjezd Dr. Adolfa Schwarzenberga posunut nejdéle na 22. ledna. Machulka cestu kompletně připravuje a obeznamuje ho s jejím průběhem. Upozorňuje ho, že terén je hornatý, proto je možné safari uskutečnit pouze pěšky. Jediným možným dopravním prostředkem je velbloud, který se využívá všude. Dodává: „opatřil jsem pohodlná sedla- hotové pohovky⁸⁷. Zařizuje lovecké licence a upozorňuje, že nejsou zaplacené. Popisuje, kdo a jak si je vyzvedne na nádraží při příjezdu. Dále upozorňuje, že s sebou bere zásoby na 4 týdny: „nápoje máme s sebou: 12 lahví whisky, 6 lahví gin, 4 lahve lemon squash... máme jenom obyčejné polní lahve. Thermos račte si koupiti⁸⁸. Dále vysvětluje pokyny

⁸⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1.

⁸⁵ Cestovatel, později vedl několik Schwarzenbergových cest.

⁸⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1 (27.12.1932)

⁸⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1 (10.1.1933)

⁸⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1 (10.1.1933)

k vyřízení účtu v bance. A dodává: „Máli sebou vaše jasnost náhodou gramofon- tu by bylo snad dobře pro obveselení domorodých návštěv vzít odtud 2-3 desky se súdánskými písněmi. Hassan by obstaral koupi těch, které nejvíce „táhnou“.“ Před příjezdem se ale situace zkomplikovala, Machulka neprodleně podával zprávy: mnoho přišlo, cestování je obtížné a tudíž dojde k velké ztrátě času. Upozorňuje, aby se nikde zbytečně nezdržovali. Příjezd je nakonec naplánován až na 29. ledna.

Expedice roku 1933

Na cestu se vyrazili Dr. Adolf Schwarzenberg se svou ženou Hildou z Bordighery 28. prosince vlakem směrem k Cařihradu, kam po hladkém průběhu cesty dorazili 31. prosince v 9 hodin ráno. Tyto krajiny poznal Dr. Adolf Schwarzenberg již za války a velmi se divil, k jakým změnám v nich nastalo. Vše se mu zdálo moderní a poevropštěné. Vlaky jezdily rychleji, a proto si nemohli pořádně vychutnávat pohled na krajinu, jako tomu bývalo kdysi. Toho lituje především u průjezdu pohořím Taurus. Jedna věc mu však přišla stejná- neustále se servírovalo skopové a úplně stejně po něm voněly i čokoládové zákusky. Když z toho byla Hilda v rozpacích, Dr. Adolf Schwarzenberg se smál až k slzám. 3. ledna dorazili do Jeruzaléma a navštívili posvátná místa. Dr. Adolf Schwarzenberg je zaražen a zklamán faktem, že jsou všude žebráci žádající o almužnu, má pocit, jako kdyby tím tato místa ztrácela na posvátnosti. Tlumočník, kterého si najali, žebrákům hlasitě nadává. Dále je fascinován faktem, kolik náboženství se zde potkává. Další den pokračují do Palestiny a Dr. Adolf Schwarzenberg se nadále diví, jak spolu mohou Arabové a Židé vycházet. Nicméně je touto zemí okouzlen a podotýká, že by tam chtěl jednou jako turista strávit více času. Potkal také starého známého z války, jistého François Khouryho, železničního úředníka, jež byl za války tlumočником jejich oddílu. Jejich cesta pokračuje do Kaira v Egyptě. 5. ledna shlédli chrámy „Abydu“ a „Dendery“. Průvodce považoval za zbytečného a raději si s Hildou prohlídku vychutnávali mimo skupinu ostatních turistů. Ačkoliv celkově cesta probíhala velmi klidně, na jeden problém přesto narazili- v Kairu jim odmítli vydat zavazadlo, které si předem nechali poslat z Českých Budějovic, kvůli strachu z pašování omamných jedů. Dr. Adolf Schwarzenberg musel tuto aféru řešit až s celním ředitelem, který na sebe nechal dlouho čekat a dělal drahoty, ačkoliv ho jinak shledal milým a zdvořilým. Svě zavazadlo ale nakonec získal. 9. ledna znovu navštívil chrám

„Abydos“, ale byl jím stále tak přitahován, že si nemohl prohlídku odpustit. Další týden strávili v Luxoru. Ten mu přijde tak neopakovatelný a vždy nový, plný vzrušení, že se podle svých slov neodvažuje o něm něco napsat a doufá, že jednou bude mít čas, aby o něm napsal celou knihu. Nicméně se zmiňuje, že navštívili archeologické vykopávky. 20. ledna večer se zastavili u chrámu Abu Simbel, který byl z lodi osvětlován. Dr. Adolf Schwarzenberg si stěžuje, že sice dost slabě, ale přece bylo snadné velké sochy u vchodu. V průběhu cesty ho začne bolet zub, což komentuje slovy: „Jako vždy v Africe, rozbolel mne zub! Dám si u domorodého lékaře umrtvit nerv. Také změna!“⁸⁹ 22. ledna dorazili do Chartúmu, kde na ně čekal Roy Home- lovec, se kterým již předtím spolupracovali na loveckých výpravách. Dr. Adolf Schwarzenberg se zmiňuje, že s ním má na projednání důležitou věc: koupí farmy poblíž Nanyuki. Ačkoliv investice zněla neobvykle, pošetilá se mu při tehdejších poměrech ve střední Evropě nezdála. A také doufal, že by na farmě mohl strávit stáří. Několik dní strávili odpočinkem v Chartúmu, poté se přesunuli do Port Súdánu a odtud do Tokaru, kde na ně již čekal Machulka s velbloudy jako dopravním prostředkem. Na doporučení z Machulkových dopisů Dr. Adolf Schwarzenberg přivezl gramofon.⁹⁰ Domorodci nemohou uvěřit, že se v něm nenachází člověk, který by hrál, myslí si, že se jedná o zázrak. Nakonec začnou nadšeně tančit.⁹¹ Za nemalou atrakci považují psací stroj- Dr. Adolf Schwarzenberg musí napsat jména všech na malé lístečky a poté je všem rozdat. 31. ledna konečně začala lovecká safari. Celá družina jede na velbloudech do hor, kde je v plánu ulovit kamzíka. To se i podařilo. Dalším úspěchem je leopardice, kterou ale dr. Adolf Schwarzenberg nepovažuje za trofej, na kterou by byl zvlášť pyšný. Nezasřelil ji, ale vykouřili ji z nory. Přesto měl radost. Krajina je na zvěř poměrně chudá, proto se stěhují údolím. Oblast byla celkově málo probádaná, proto jako jediné „mapy“ sloužili domorodci. Dr. Adolf Schwarzenberg toužil po kudu, avšak dlouho nebyl žádný ani k vidění, pokud už nějakého spatřili, rychle utekl. Na licenci mohli ulovit pouze jeden kus. Prvotní nadšení proto začalo střídat zklamání. Jedinou kořistí byla divoká prasata- lovená ne jako trofej, ale na naplnění žaludku. 16. února se konečně poštěstí a kudu je střelen, ačkoliv se nejedná o velký kus, spíše menší. Hlava se oddělí, maso domorodci okamžitě sní a kůži zpracují. Přesto se ještě doufá v ulovení většího kudu na Hildinu loveckou licenci. Následujícího dne se tak opravdu stane, Hilda střelí pěkný kus do lopatky. V tomto

⁸⁹ Dr. Adolf Schwarzenberg, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 17, 1934, s. 263.

⁹⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, Fpb. Adolf 3a-c.

⁹¹ Dr. Adolf Schwarzenberg, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 17, 1934, s. 267.

okamžiku byli s výpravou všichni spokojeni. Dr. Adolf Schwarzenberg ještě uloví gazelu. 19. února se safari končí, cestují zpátky. 22. února dorazí do Gadreneitu, odkud autem cestují do Port Súdánu a zpět do Evropy.⁹²

Korespondence z roku 1933

20. 3. 1933 je schwarzenbergská expedice u konce, Machulka posílá dopis, ve kterém děkuje za projevenou důvěru a omlouvá se za nedostatky, způsobené hlavně nepříznivým počasím. Hlavní cíl cesty- ulovit Ibexe a Kudu, byl splněn. Ve svém dalším listu dokonce vzpomíná: „Princ i Princesna byli zase jako obyčejně během expedice ztělesněná dobrota a laskavost- takže byli domorodými průvodci přímo zbožňováni. Každý z nich měl stejné přání- ještě jednou s nimi podniknout expedici.“⁹³ Při safari se rozbilo auto, což zkomplikovalo i Machulkovy další plány. Popisuje, že sehnat nové vozidlo by trvalo několik měsíců a vydat se na sbírky do Konga v takovém počasí by byl velký risk. Proto se vrací přes Súdán lodí do Mombasy a poté do Nairobi. Dále na Mount Kenya- Nyeri- Nanyuki, kde počítá, že při tak deštivém počasí bude sběratelsky bohatá oblast. Má v plánu uskutečnit i sbírky drobnější fauny okolo Schwarzenbergovy farmy. Chce tím zároveň ušetřit peníze, protože je přesvědčen, že výdaje na rozsáhlou cestu za sbírkami by se nevyplatily, výsledek by byl kvůli přírodním podmínkám mizivý. Na cestu do Nairobi se nakonec vydá 2. dubna. 20. května je už na schwarzenbergské farmě v Nanyuki a popisuje ji takto: „Bydlel jsem tam v jednom z obou dřevěných domků po 4 dny a žil jsem pravým farmářským životem- ve společnosti častých návštěv ze sousedních farem. Sousedé jsou velmi dobří lidé- hlavně ten nejbližší- otevřený přímý Búr z jižní Afriky. Mnoho chvály nemohl bych napsat o bývalém majiteli- který má na farmě doposud celý svůj majetek- asi 200 kusů hovězího dobytka. Krajina je zvlněná step- kamenitá- porostlá řídkými stromy a keři s řetězem holých skal. Jen podél řeky Uaso Nyiro jest větší stromoví... Krajina trpí suchem. Druhý den mého pobytu měli jsme tam teprve první déšť! Dobytek trpí- suchá tráva je už všude spasena – na štěstí je v řece dost vody. Klima se zdá být dobré. Poloha asi 1600 metrů nad mořem – večery byly vždy chladné – v poledne vedra. Krásná panoramata jsou tam- hlavně ono s Mount Kenya v pozadí – ráno byly viditelné ledovce

⁹² Dr. Adolf Schwarzenberg, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 18, 1934, s. 283.

⁹³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1 (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 25.3.1933).

– přes den bývala zahalena v mraky.⁹⁴ Pro sběry krajinu nenalezl vhodnou, proto se spojil s Mr. Home, protože tak utratí méně peněz, a odjeli do Nairobi. Přemýšlí o cestě k cípu Ugandy, protože se stavem sběrů rozhodně není spokojen a doufá ve zlepšení situace. Zároveň se ptá, zdali princ podnikne další zimní cestu do Afriky. Z ústřední kanceláře mu Ing. Plischek otázku zodpoví takto: „že má chuť, to vím, ale nerokovalo se ještě o ní“⁹⁵. 22. července píše Machulka další dopis. Cesta do Ugandy se mu podařila, byl až u súdánských hranic. Seznámil se s jakýmsi ornitologem, jehož blíže nepřibližuje, ale přiznává, že díky němu získal mnohá povolení a dostal mnohé rady, jež má v plánu využít při příštím safari. Oznamuje, že sice nasbíral málo hmyzu, protože byl sám, ale nasbíral mnoho lebek a kůží savců, plus „326 ptačích kožek hotových ku vycpání“.⁹⁶ Během týdne má v plánu vše vyexpedovat do Lucemburska, odjet na Mount Kenya a při té příležitosti navštívit farmu. 1. srpna se na tuto cestu vydává, má vycvičené pomocníky. Zároveň se obrací na dr. Adolfa Schwarzenberga s prosbou, aby mu do počátku října oznámil, zdali letos plánuje safari a aby tak upravil program svých dalších sběrů. V odpovědi stojí, že ještě není rozhodnuto. Souvisí to částečně i s úrazem oka, který Dr. Adolf Schwarzenberg utrpěl při tenise, a jehož stav stále není uspokojující. Ing. Plischek doslova píše: „Právě jedou vrchnosti do Tussetu na srnce a chce se tam pan princ pokusit o střelbu kulovnicí“.⁹⁷ V dalším dopise však Ing. Plischek píše, že prý v cestě stojí značné překážky, které princ blíže nepřiblížil. A dodává: „Panu princovi se daří s okem bohudíky mnohem lépe. Byli teď 12 dní v Tussetách na srncích a střelil 3 dobré, pouze jednoho chybil. První složil hned první večer v šeru (v 8 hodin večer) na 120 kroků. Je tedy vidět, že to půjde“.⁹⁸ 11. září píše Ing. Plischek princovo definitivní rozhodnutí, že do Afriky letos nepojede. Důvody neřekl. Koncem září se Machulka vydává na novou cestu do Konga, stále není zcela spokojen s výsledky sběrů. Nicméně ani tato cesta nesplňuje představy, a proto ji Machulka zkracuje a vrací se do Nairobi, kde má v plánu zůstat přes zimu, doplňovat sbírky drobnými sběry a na jaře se vrátit do Evropy. Žádá prince, aby vůz, který momentálně využívá, zůstal na farmě a neprodával se, protože je v dobrém stavu a při safari se využije. Dále by chtěl vědět předběžný plán letošní cesty, aby mohl zařídit potřebná povolení ještě před svým návratem do Čech.

⁹⁴TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 13.5.1933).

⁹⁵TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 29.5.1933).

⁹⁶TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 22.7.1933).

⁹⁷TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 5.8.1933).

⁹⁸TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 19.8.1933).

Hned počátkem roku dr. Adolf Schwarzenberg odpovídá, ať auto využívá Mr. Home, správce farmy. Zároveň dává Machulkovi na vědomí, že si ještě není jistý plánem letošní cesty a rozhodně bude lepší se rozhodnout v létě na Hluboké. Prikazuje mu, aby sbíral malé živočichy, protože na velké není v Lucemburském muzeu místo. To Machulku utvrzuje v rozhodnutí, aby se vrátil na jaro do Evropy. Je vyčerpán z toho roku horkého keňského léta, sucha, nedostatku vody a přemnožení kobylek. Plánuje odjet 26. března, do Čech nakonec dorazí počátkem května a těší se na shledání s princem

Korespondence z roku 1934

Dalšího půl roku, kdy se Machulka nachází v Čechách, žádná korespondence není. Písemný kontakt je obnoven až v září roku 1934. Machulka je před svým návratem do Afriky, posílá Dr. Adolfu Schwarzenbergovi plány spojení cesty mezi Středozemím a východní Afrikou. Na konci září dojde k setkání na Hluboké, kde se dohodnou podrobnosti cesty a nato je Machulkovi vyplacena záloha 15000 Kč na loveckou výpravu. Následuje další setkání, ke kterému dojde 19.10.1934 a vyplacení dalších peněz na přípravu cesty- celkem 34000 Kč. Počátkem listopadu už Machulka odjíždí zpět do Afriky. Dr. Adolf Schwarzenberg má v plánu natočit africký film, proto dává Machulkovi příkazy: „Co se týká Telefunken-Tonscheides aparátů, přál bych si jejich namontování v jednom z našich aut tím způsobem, aby tyto gramofonu podobné aparáty, i k nim patřící aparatura a vypínače byly umístěny v autu za sedadlem šoférovým podle přiloženého výkresu tak, aby se místa řidiče mohly snadno obsluhovat... Veškeré aparáty a příslušenství musí se však tak upevnit, aby při jízdě se nepohybovaly a byly se strany také tak chráněny, aby zavadla a s sebou jedoucí cestující je nemohli poškodit... převezměte celé zařízení a přezkoušejte je, zda došlo v pořádku a postarejte se o to, aby bylo vše podle mých shora uvedených pokynů provedeno“.⁹⁹ Zároveň posílají 6. prosince kufry z Marseille, Machulka je má vyzvednout v Mombase 22. prosince, adresovány budou stejně jako přístroj Telefunken na adresu Hunter and Shaw- firmy, která se specializuje na organizování loveckých cest a jejichž služeb už v minulosti využívali. Machulka dorazí do Nairobi 3. prosince, cestu parníkem po moři popisuje jako odpočinkovou s krásným počasím. Ihned se pustí do uskutečňování

⁹⁹ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 18.11.1934).

příkazů - spolu s Mr. Homem najmou elektrikáře, aby vše namontoval, a zaplatí mu, aby je provázal i při expedici, kdyby došlo k nějakým problémům. Nezapomíná připsat ještě informace o počasí: „Právě začala skoro v celé Kenya opožděná perioda vydatných dešťů. Farmáři září radostí – automobilistům se tají dech z mokrých cest. Myslím ale, že nebudou mít tyto deště dlouhého trvání.“¹⁰⁰ Vše se ale začíná komplikovat, když 13. prosince ještě přístroje Telefunken nejsou na místě. Jejich příchod je již nahlášen v Mombase, byly odeslány do Nairobi, ale stále ještě nedorazily. Machulka je rozladěn, protože na čekání nemá čas, do příjezdu prince zbývá 14 dní. Píše proto, že pokud zásilky nedorazí do 14. prosince, nemůže již déle čekat a odjede na farmu, aby připravil potřebné pro příjezd prince a princezny. Přístroj nakonec dorazí, je namontován a zprovozněn, ale způsobí mnoho problémů.

Expedice roku 1934/35

Dr. Adolf s Hildou přijeli do Afriky na konci prosince roku 1934, do Nanyuki na svou farmu dorazí 27. prosince. Expedice s ohledem na farmu byla naplánována do Keni. Machulkovi byl nápomocen lovec Roy Home. Mechanika a řidiče v jedné osobě zastával E. Black. Prvních několik dní dr. Adolf Schwarzenberg trávil na farmě, kde pozoroval její chod, a spíše turistickými výlety po okolí. Farmu při této cestě navštívil poprvé a okolní krajina mu byla zcela neznámá. Proto se chtěl se svým majetkem důkladně seznámit. Snaží se pozorovat život domorodých obyvatel, ke kterým chová sympatie a vidí smysl v zachování jejich kultury, plně schvaluje vznik rezervací, ve kterých se nesmí usazovat bílé obyvatelstvo. Cení si jejich schopností, vidí je jako součást přírody. Doslovně se vyjadřuje: „Nevnucujme jim svoje způsoby, jež by se do tohoto prostředí také nikdy nehodily“.¹⁰¹

Fakt, že je Dr. Adolf vlastníkem farmy, mu pomáhá i z důvodu, že nepotřebuje Visitor's License (Návštěvnickou licenci) na střelbu zvěře za 75£. Má povolenu Resident's Full Game License (Licenci udělovanou obyvatelům Keni) za 7,5£.

Tato expedice je zvláštní faktem, že se při ní filmuje na přístroji Telefunken. K tomu je uzpůsobeno jedno zvláštní vozidlo, kde je snímač namontován, protože

¹⁰⁰ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 6.12.1934).

¹⁰¹ Dr. Adolf Schwarzenberg, Z deníku mé letošní cesty do Afriky, Tradice, 1935, č. 4, s. 89.

dosahoval značných rozměrů. Těž potřeboval odbornou obsluhu- k tomu účelu byl najat Mr. Holm, původem Dán, který strávil nějaký čas filmováním v jižní Africe.

5. ledna 1935 se počíná expedice. Míří do oblasti Kitui a cílem je ulovit velkého slona- aby měl každý jeho kel asi 120 liber. Takových obřích kusů se kvůli pravidelným lovům vyskytuje už v té době velmi málo. I z toho důvodu Dr. Adolf Schwarzenberg po této trofeji touží. Cestují třemi auty- dvěma značky Chevrolet a Machulkovým značky Bedford. Mr. Black řídí automobil s Telefunken, ostatní ovládají domorodci, které Machulka opět najal na pomocné práce při lovu. Ke stopování slonů si najali speciálního domorodce jménem Mohamed. Dr. Adolf Schwarzenberg si stěžuje, že domorodcům málo rozumí, protože neumí svahilsky. Na to není zvyklý- při svých dřívějších cestách do Súdánu mohl uplatnit své znalosti arabštiny a na nutných věcech se mohl domluvit sám. Zastavují se u vodopádů Thika u Kitui. Najímají si další dva stopaře slonů, Mukulu a jeho syna M-toto (přeloženo jako dítě). Ti doporučí změnu cesty, místo dále do Kitui expedice míří do oblasti Ikuthu. Pokračují tedy dále na jihovýchod. Mění se ráz krajiny, je v ní více vodních prohlubní a stromů, což ztěžuje lov. Vyskytují se staré i nové stopy slonů, ale žádný zatím není na dohled. Objeví skupinku žiraf: „Dále viděli jsme 9 žiraf, které byly naším příchodem zřejmě překvapeny. Mohli jsme dobře pozorovati jejich zvědavost. Přišlo by mi za těžko zastřeliti žirafu, mají tak pěkné hnědé oči, či lépe řečeno světla“.¹⁰² Do Ithumby dorazí 8. ledna. Protože zvíře není okolo příliš mnoho, tráví Dr. Adolf Schwarzenberg čas pozorováním flory a pozastavuje se nad tím, že všechny stromy i keře mají trny. 9. ledna vystopují prvního slona, táborem zavládne vzrušení. Když se k němu přiblíží, zjistí, že je moc malý. Slon zrovna spí. Když odchází, vzbudí se a rozeběhne se proti družině. Lovci mají připraveny zbraně. Na poslední chvíli se ale slon rozmyslí a místo útoku se dá na útek. Ačkoliv střílet nikdo nechtěl, byli by donuceni. Takové setkání s rozzuřeným slonem by stálo všechny život. Vrátili se zpět do tábora. Další den pokračují v cestě dále. U prohlubně narazí na dalšího slona. Dr. Adolf Schwarzenberg ho ale opět shledá velmi malým a nechá ho jít. Je přesvědčen, že na něj „jeho“ slon někde čeká a přítomnost menších samců považuje za dobré znamení. Dalších několik dní je neúspěšných, Machulka pouze střílí antilopu, ze které se všichni, včetně domorodců, najedí. Dr. Adolf Schwarzenberg se však nevzdává naděje, radí se

¹⁰² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b.Dr.Adolf 3a-3c/1.

s Machulkou a Homem, jak dál postupovat. Rozhodnou se k návratu zpět do svého základního tábora do Ithumby, kde celý den stráví koupáním, což po týdnu s minimálním množstvím vody a hygieny radostně vítají, a relaxováním. Popíjejí limonádu, kávu, alkohol a jsou z toho množství luxusu po tak dlouhé době veselí. Rozhodnou se, že nejlepší bude si prorazit cestu k řece Tiva, kde je poslední naděje na skolení obrovského slona. Rovnou v předstihu vysílají nosiče, zvané boys, aby začali vysekávat cestu pro auta. Dva dny poté, tj. 15. ledna, vyrazí na cestu zbytek družiny. Tato oblast je již zcela neobydlená. Založí si základní tábor a okolí prozkoumávají pěšky ze strachu, aby slony nevyplašili. Zjišťují, že řeka Tiva je vyschlá. Home a Dr. Adolf Schwarzenberg si založí lehký provizorní tábor. V okolí je málo zvířete. Narazí pouze na několik nosorožců a skupinku paviánů. Dalekohledem pozoruje několik slonů, kteří táhnou pryč. Mohamed mezitím v okolí stopuje. Narazí na skupinku asi 30 slonů, samice, mláďata a menší samci. Z bezpečné vzdálenosti pozorují život v jejich komunitě, jejich klidný neuspěchaný život, až netečnost. Slyší pouze praskání větviček. Přesto mají v hloubi duše obavu, aby nezavál nepříznivý vítr a klid se rázem nezměnil na nebezpečný a náhlý útok, který by jen stěží mohli zastavit, a znamenal by pro ně smrt. Když se pohledu na stádo slonů nabaží, vrací se do hlavního tábora. 17. ledna má Dr. Adolf Schwarzenberg opět pocit, že vidí kardinálního slona. Již se chystá střílet, ale Home ho zastaví. Slon je příliš malý. Adolf tolik touží po velkém slonovi, že už jsou pro něj takoví všichni. Ale nelituje, protože je nablízku Holm s aparátem Telefunken a pořídí alespoň několik filmových záběrů. Putují dále po řece Tivě. Narazí na slona, je opět příliš malý. Dají se na ústup, ale on je zvětří. Nerozhodne se pro útek. Zaútočí, rozhodují vteřiny. Slona zastřelí, padá poražen k zemi. Není to slon, jakého si dr. Adolf Schwarzenberg představoval. Jeho smrt byla zbytečná. Ani kly si nevezme, neboť ho nepovažuje za svou trofej. Ponechá si pouze kus ucha. Tato příhoda v něm vzbudí jisté výčitky, zamýšlí se nad člověkem a přírodou: „Teď pravděpodobně řekne každý lovec, že je to povznášející pocit složití takové pravěké zvíře, že se pak teprve cítí, co lidský duch může a podobný nesmysl. Mně bylo do nářku, měl jsem pocit spoluviny na vraždě. A přece jsem chtěl spáchat takovou vraždu, abych se stal majitelem kapitálních sloních klů! Není to hloupé? Člověk má při pohledu na takové obrovské zvíře zvláštní pocit, myslí si, jak špatní jsou lidé proti tomuto kolosu, který od nás přece chce jen to jediné, aby měl klid v širých krajích, kterými střídá. A my, zlí lidé, mu jej nepopřejeme, všude se musíme vypínati, až jednou přijde doba, kdy toto zvíře bude náležeti jen historii a ne již přítomnosti. Ne, netěšil jsem se z toho, když slon ležel přede mnou, bylo mně ho líto.“

A jestli někdy střelím nějakého kapitálního slona, pak se snad v tom okamžiku budu jako lovec z toho těšiti, jako přítel přírody však budu smuten. Tak nebude ani tento zážitek žádnou čistou, opravdovou radostí¹⁰³. Po této příhodě zůstávají ještě několik dní ve svém původním ležení, 20. ledna se rozhodnou pro postup dále po řece Tivě. Nějaké slony vystopují, ale nestřílí, pouze filmují. Krajina se zdá bohatá na samice, ale samci žádní k vidění nejsou. Občas naleznou nějaké samčí stopy, ale ty se vždy po určité chvíli stopování ztratí ve stopách stáda samic. Je to určitým způsobem zklamání, protože tak bezcílne putují krajinou. 22. ledna končí výpravu a vrací se zpět do Mutolili. Dr. Adolf Schwarzenberg je zklamán, že výprava až na pořízený filmový materiál skončila tak neuspokojivě. Jako jediný výsledek vidí to, že jsou všichni cítit po slonech. Příčinu vidí ve vodě, jinak si to vysvětlit neumí. V táboře ze sebe vše smyjí, Machulka připraví večeři. 23. ledna se přes Kitui vrací do Nairobi. Po cestě jim skočí pod kola opice a zůstane ležet. Když vylezou z auta, aby zjistili, zda je mrtvá, opice vyskočí, jedno jako má zraněné, ale celkem hbitě, i když trochu nakřivo, odběhne. Na Dr. Adolfa Schwarzenberga příhoda zapůsobí: „Ale když tak ležela před námi, měla tak lidský výraz a tolik bolesti a utrpení vyjadřovaly její tahy obličeje, že by mi přišlo asi velmi zatěžko jí dát ránu z milosti!“¹⁰⁴ Protože je v Nairobi ještě třeba zařídit nějaké věci a opravit Telefunken, rozhodne se Adolf náhle pro malou expedici do Voi, poslednímu pokusu o ulovení kardinálního slona. Najme si Johna Huntera, jednoho z místních vyhlášených lovců, aby předešel neúspěchu. 29. ledna vyjedou- původně směrem k Mombase. Stopaři slonů však nic neobjeví, proto Hunter rozhodne změně směru cesty Kasigau. Ani tam ale neobjeví nic zvláštního. Postupují dále po řece Voi, domorodci proklestují cestu. Výsledky opět nejsou žádné. 1. února opět vyšle hledače slonů, ti však přinesou špatné zprávy- sloni jsou daleko odtud. Hildu něco štípne, proto následujícího dne musí navštívit katolickou misii ve Voi. Hilda je ošetřena, ale při dalším pokračování expedice se jim stane nemilá příhoda. Cestu jim zkříží tři nosorožci. Samec odběhne, samice s mládětem zůstanou. Samice zaútočí. Družina střílí. Samici postřelí Hunter pouze lehce do prvního rohu, odběhne. Strhne se palba. Mládě je bohužel v tom zmatku zastřeleno. Pokračují cestu k řece Athi. Domorodci musí prosekávat cestu, postup je pomalý. Vyšlou hledače slonů, kteří nějaké stopy objeví. Ale sloni, které vystopují, jsou malí, není na místě je zastřelit. Velký slon, kterého objeví, se vydá do hor před tím, než proti němu zahájí útok. 5. února se Dr. Adolf

¹⁰³ TAMTÉŽ.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ.

Schwarzenberg rozhodne, že už nechce déle neúspěšně sledovat slony. Odjíždí do Maktau, kde je očekává Machulka. Počasí se zhoršuje, prší. Bezvýsledně pátrají po nosorožci. Staví v Arushe, přenocují v hotelu, další den musí vyřídit formality kolem loveckých licencí. Pokračují směrem ke kráteru Ngorongoro. Krajina je chudá na zvěř, navíc začne pršet a cesty jsou rozmoklé, tudíž těžko sjízdné. Narazí na skupinku lvů, natáčí je na Telefunken. 11. února se pokusí ulovit hyenu, dvakrát po ní střílí, ale nakonec mu uteče. Tentýž den se usadí v blízkosti řeky Serenia. V noci slyší řev lvů, proto se hned brzy ráno na auto uvážou antilopu a vydají se lvy hledat. Baví se tím, jak se lvi za kořistí honí. Ale střílet po nich se zdá všem nelovecké, když jsou tak krotcí a přátelští. Udělají pouze několik fotografií. Odpoledne tu samou akci zopakují a přizpůsobí vše tomu, aby bylo možno natáčet film. Výsledek není bezvadný, protože počasí je větrné a to se samozřejmě odráží i na kvalitě zvuku, přesto je Dr. Adolf s výsledkem velmi spokojen. Přemýšlí o skolení lva. Zastřelí gazelu a tu nechá jako návnadu přes noc. Navštíví ji pouze hyeny. Je zklamán, 16. února celá expedice pokračuje do Arushy. Hilda zastřelila šest gazel Thomsonových, jednu gazelu robertovu a šest hyen. Dále se projíždí Maktau, kde je v plánu zdržet se dva dny a ulovit nosorožce. To se nepodaří. Ale před cestou do Voi narazí na něco, co jim připomíná kmen stromu. Při bližším pohledu se ukáže, že se jedná o tři lvy. Jednoho skolí Dr. Adolf Schwarzenberg, druhého Hilda. Hildin po několika krocích padá k zemi, druhý odběhne do křoví. Když ho objeví, není ještě zcela mrtev, a proto mu udělí ránu z milosti. Okamžitě lvy stáhnou, cesta do Voi se odkládá, i když Machulka už tábor sbalil. Teď má na úkol důležitější práci- preparovat trofeje. Večer na oslavu prvního velkého úspěchu vypijí celou láhev šampaňského. Následující den Machulka s táborem odjíždí do Voi, Dr. Adolf Schwarzenberg s družinou ještě pátrají po nosorožcích. Na žádného nenarazí, ale skolí gazelu grantovu. 25. února narazí s Hildou a s Hunterem na slona. Není sice tak velký, jak si Adolf představuje, ale ví, že je to jeho poslední možnost, jak při této výpravě ulovit slona. Střílí dvakrát. Slon padne k zemi, ale není mrtev, je potřeba mu dát poslední ránu. Kly nejsou malé, ale jsou bohužel duté, takže neváží ani 100 liber. Dr. Adolf Schwarzenberg je spokojen, přesto doufá, že při příštím safari na „svého“ kapitálního slona narazí. A podotýká, že tuší jeho přítomnost. Do večera dvacet domorodců slona téměř snědlo. 27. února se mu ještě podaří s Hildou střílet velkého buvola. Tím safari končí, vrací se na farmu. 9. března se mu při objížděce svých pozemků poštěstí a zastřelí vytouženého nosorožce. 11. března se vrací s Hildou zpátky do Evropy.

Korespondence z roku 1935

Korespondence je obnovena po odjezdu Dr. Adolfa Schwarzenberga z Afriky 13. března. Machulka dál zůstává na farmě a zpracovává princovy trofeje z cesty, zařizuje, aby na farma fungovala. „po odjezdu vašich jasností z farmy pustil jsem se hned do balení trofejí podle instrukcí mě zanechaných... – Při tom jsem, pokud to šlo, dával trochu do pořádku farmu. Takže domy a jejich okolí vypadaly za týden už „civilizovaně“.“¹⁰⁵ Při chodu farmy začíná docházet k problémům. Správce Mr. Home, se ukazuje jako nezodpovědný člověk. Má dovézt do Nairobi k opravě přístroj Telefunken a vrátit se 18. března. Má 10 dní zpoždění. Po příjezdu si sbalí téměř všechny věci, má v plánu z farmy odejít. Machulka ho žádá, aby vyřešili účetnictví. Mr. Home nejeví o žádný zájem, ačkoliv je to jeho práce. Zahrne Machulku papíry a oznámí mu, že zbytek je „u jakéhosi pána v Nanyuki“.¹⁰⁶ Machulka, zaskočen jeho jednáním, odhadem spočítá, že farma pravděpodobně nebude mít v bance žádné finanční prostředky. Prosí prince, aby si mohli pro potřeby farmy ponechat peníze z prodeje Chevroletu, to je asi 140 Liber. Zjišťuje, že ve Standard bank of South Africa je uloženo ještě 800 Liber. Žádá prince, aby mu napsal, jak má dále postupovat. Je bezradný, protože Mr. Home mu stále slibuje, že ke konečnému zúčtování dojde, ale místo toho se prakticky odstěhuje do Nairobi. Jeho chování je odmítavé a vyhýbavé. Při poradách o chodu farmy způsobuje problémy, nemá o další spolupráci zájem. Když se na farmě zrovna nachází, má záchvat malárie. Machulkovi tedy nezbývá než doufat, že účetní knihy z Nanyuki přece jen dorazí. Na farmě nic nefunguje tak, jak by mělo. K tomu se ještě přidají problémy s Mr. Holmem, který opravuje Telefunken. Machulkovy se jeho postupy zdají neefektivní a příliš drahé, celý stroj rozebere a zase skládá. Navíc na přístroj končí celní povolení, takže vyvstávají problémy, kdy natočit potřebné zbylé scény pro Schwarzenbergův africký film. Kníže Schwarzenberg před svým odjezdem předal kultivaci půdy jistému Mr. Fitzgeraldovi: „je nyní spokojen, že má povolení Vaší Jasnosti používat pozemků farmy- je plný chuti do kultivování a zlepšování bez kapitálu- ale bojí se těžkostí ze strany Home- ve kterém vidí stále autoritu managera.

¹⁰⁵ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 3.4.1935).

¹⁰⁶ TAMTÉŽ (3.4.1935).

Rád by byl, aby byli koně pryč- sežerou mu všechnu zelenou píci bez užitku- jsou na ně kupci, ale Home je proti- až prý někdy v létě. Fitzgerald začne hledat vodu po deštích (pozn. pro stavbu vodní turbíny)- v suché době- jak jsme se usnesli na společné poradě.¹⁰⁷ Další nemilé zprávy píše knížeti Mr. Home: „you told Mr. Machulka, that there was this £800 he could draw on the Congo safari. But you must have quite forgotten that since March 1st you had yourself written out several large cheques which had since been presented to the bank... you gave: Hunter a cheque £246, Home a cheque £330, Holm a cheque 150, Shaw & Hunter a cheque £27, hotel Avenue £20 = about 775 pounds. In addition to the above I had to write out some cheques myself, for farm for that last building of boys house.”¹⁰⁸ Tento dopis ukazuje na absolutní nezájem o spolupráci s Machulkou, protože ten o ničem neměl ani tušení a ve svých dopisech s touto částkou počítá. K jednotlivým účtům sám přístup neměl, protože je nespravoval, a proto nemohl tušit, ze kterého účtu kníže peníze vypisuje. 15. dubna Machulka odesílá z Afriky do Vídně princovy trofeje, zbraně a materiál z přístroje Telefunken a odkazuje prince, aby kontaktoval firmu Rowland Ward, která provede synchronizaci zvuku. Dodává informaci, že přístroj Telefunken je již opraven a připraven k dalšímu použití. Získal přístup k účtům farmy, které zpracovává, a je celou situací znepokojen: “Nyní, když mám ku všem věcem a dokumentům přístup- pohlížím na všechno zcela jinak- než ku př. před měsícem. Mám dojem, že nebylo a není vše v takovém pořádku, jak by mělo býti. Proto radím, pro nejbližší dobu se nepouštět do žádných větších podniků. Je zde nutná reorganisace od kořene a nějaké výsledky, které tu doposud nejsou- aby se vidělo, jak to v praxi vypadá.”¹⁰⁹ Z těchto zpráv je kníže “nevrlý”¹¹⁰, nicméně posílá na účet Barclay’s Bank 1000£. Události ani nadále nenabírají lepší směr. Ačkoliv je Telefunken zcela funkční, Mr. Holm nemá o filmování zájem a dojde k ostrému konfliktu, který Machulka popisuje takto: “(Mr. Holm:) Jsem angažován od prince- ten mně předal celou aparaturu i komoru, za výsledky jsem zodpovědný já sám- vy nemáte právo kritisovat moji práci anebo mně předepisovat, co mám dělat a co ne. Film si udělám- když ne nyní, tak později- vy to neplatíte- já musím hledět, abych si vydělal. Zítřka si

¹⁰⁷ TAMTÉŽ (6.4.1935).

¹⁰⁸ TAMTÉŽ (29.3.1935) „řekl jste panu Machulkovi, že je tam (v bance) 800£, které lze použít na další safari do Konga. Ale musel jste zapomenout, že jste sám od prvního března napsal na vrub účtu několik velkých šeků: Hunterovi šek na 246£, Homeovi šek na 330£, Holmovi šek na 150£, Shaw & Hunter šek na 27£, Avenue hotel šek na 20£. K tomu jsem ještě musel napsat svým jménem několik šeků na dostavbu posledního domku na farmě.“

¹⁰⁹ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 15.4.1935).

¹¹⁰ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 18.4.1935).

jedu pro moji ženu- to mne princ také dovolil- potřebuji ji zde, inspiruje mě ku námětům- můžete jet někam, kde by se dalo filmovat- já tam přijedu za vámi- někam na západ- třeba do Ugandy.”¹¹¹ Machulka navrhuje princovi spolupráci ukončit s argumentem, že Mr. Holma nezajímají přírodní lidé a že se sice ve filmování vyzná, ale pouze na teoretické úrovni a hodil by se spíše na práci v ateliéru. Další zpráva je, že na přístroj Telefunken nedostali celní povolení, proto se musí v červnu poslat zpátky. Na farmě není nic nového, je suché období, koně jsou nakonec prodány, Mr. Home se na dobro vystěhoval. Jsou zasázeny další ovocné i ozdobné stromy. Kníže Schwarzenberg začíná být naštvaný a odpověď posílá osobně: “Já už toho mám dost, samé obtíže a nic jiného. Ten Holm je tlučhuba, co on všechno hubou neudělá, ale celkem nic nejde... Když to nejde, dostati celní depot zpět (pozn.: při odesílání Telefunken zpět do Evropy přes Súdán), pak všechno končit a poslat domů. Přece to musí nějak jít, poslat aparát s vozem do Súdánu, tam všechno deponovat u governor nebo Peizziho. Stejně chcete jednou dělat expedici do Súdánu a Conga, proč by to nešlo tímto způsobem? Není ta věc zcela jednoduchá? Ale když je tolik obtíží s tím aparátem, když nic nejde nikdy, pak já už také nikdy neudělám větší expedici do Afriky. Pak pojedu s mojí paní a sám, zůstanu klidně na farmě a případně uděláme s Hunterem malou shooting expedici tam nebo jinam. Tak hleďte tu věc dát do pořádku!”¹¹² Machulka se ještě snaží uvést věc na správnou míru: “(Holm) byl předtím zaměstnán u provozu zvukového filmu v jižní Africe a přišel za tím samým účelem do Nairobi. Jak sám mně v nestřeženém okamžiku řekl, bylo mu to, co jsem nahoře podotknul, známo (pozn. přístroj Telefunken se nehodí pro záznam zvukového filmu). Ale v době, kdy se jednalo o jeho angažování, byl ve finanční tísní. A tu bylo v jeho prospěch, udržovati celé okolí v domnění důležitosti celého takového podniku a toto domnění velkolepými plány do budoucnosti sesilovati. Když pak viděl u vaší jasnosti velký zájem a nadšení o Telefunken a důvěru v jeho samého, poznal, že – zůstane-li vše dlouho při těchto domněnkách a on strhne pozornost na sebe – kyne mu pro budoucnost nemalý prospěch při příjemném cestování neznámými končinami Afriky. K tomu přistupovaly vyhlídky na managera farmy, na provádění staveb tamže, jako je turbína, vodovod, elektrické světlo atd.”¹¹³ “K Telefunkenu a filmovému aparátu nikoho nepustí (Holm)- odvolává se na to, že mu to bylo svěřeno přímo vaší jasností, které je za všechno zodpovězen – a já jsem tak

¹¹¹ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 30.4.1935).

¹¹² TAMTÉŽ (dopis Dr. Adolfa Schwarzenberga adresovaný Bedřichu Machulkovi ze dne 2.5.1935).

¹¹³ TAMTÉŽ(dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 5.5.1935).

bezmocný – bez kontroly”.¹¹⁴ “Celá záležitost se dostala na nechutné pole a jsem tím deprimován a vidím, že jediné východisko z toho jest pauza”.¹¹⁵ Machulka tráví čas na farmě. Tyto problémy mu zabraňují v jakékoliv pořádné činnosti- jeho prací je cestovat na místa, kde je zajímavý materiál k filmování. Ovšem nemá společníka, který by o to jevil zájem. Na sběry se vydat nemůže, protože není vyřešena tato věc. Proto navrhuje, aby mohl svou letošní cestu v Africe ukončit, vrátit se zpět do Evropy a celou záležitost řešit osobně na Hluboké. Nebo dále navrhuje, aby mu princ zadal jiný úkol, kterému by mohl dostat. Telefunken navrhuje sbalit a poslat do Evropy, protože deponovat ho je kvůli deštivému počasí v Súdánu velký risk a cesta je obtížná. Navíc by to vyžadovalo další zbytečnou a neúčelnou cestu. Prosí o odpověď v angličtině, aby mohl Mr. Holmovi dokázat, že se jedná o princův příkaz. Jinak by mu Holm nevěřil, protože si uvědomuje, jak je pro něj tato práce finančně výhodná (plat 300£ za 6 měsíců) a že nemá kam jinam jít. Navrhuje, aby princ napsal Mr. Homeovi, že ho propouští, protože už stejně z farmy odešel a má jiné místi v Nairobi. Jako nového správce navrhuje prozatím Mr. Fitzgeralda, který může mimo dobytka dohlédnout i na správu budov a pokud se mu otevře účet, může dávat výplaty zaměstnancům. Z další korespondence vyplývá, že Machulka poslal Telefunken v 10 bednách do Evropy, tím považuje situaci za vyřešenou nejlepším možným způsobem. Od Mr. Home přebírá všechny náležitosti a vyplatil mu plat. Také nakonec vyřeší účty s Mr. Homem, i když jak přiznává, jednalo se o týdenní práci. Nejvíce peněz bylo vydáno za auta a jejich opravy, o něco méně za Telefunken. Všechny účty nechává uloženy na farmě. Také provedli s Mr. Fitzgeraldem a s Mr. Homem evidenci všech věcí na farmě. Mr. Home poté odjel do Ugandy za novou prací. Machulka plánuje návrat domů koncem července. Ještě je plný optimismu. V nezdaru vidí zkušenost, ačkoliv je mu celá situace samozřejmě líto. Navrhuje použít jednodušší, menší přístroje, nenatáčet tolik materiálu, vydat se na nová působiště- např. do severního Konga. Také přístroje nejprve pořádně odzkoušet. Doufá, že princ podnikne další safari, ve kterém budou všechny své poznatky moci zúročit. Dr. Adolf Schwarzenberg je však velmi rozčarován: “Safari jest nyní podle vašeho přání likvidováno. Z vašeho posledního dopisu lze zřejmě vyčísti, že jste s tím rozřešením nesmírně spokojen a že se těšíte na návrat do Evropy. Já jsem však s tímto rozřešením nanejvýš nespokojen. Vy jste byl vůdcem expedice, kterou jsem tam zanechal, předal jsem vám vedení v plné důvěře- vy jste však zcela selhal. Předně jste si nevěděl rady ani

¹¹⁴ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 5.5.1935).

¹¹⁵ TAMTÉŽ (5.5.1935).

s Holmem, že Holm není žádným filmovým operátorem jsem Vám řekl... Měl jste se ohlédnout po jiném operátoru, když jste si s Holmem nevěděl rady. Obsluhu tohoto aparátu naučí se každý elektrikář bez velké námahy v nejkratší době – vždyť to není žádné umění. Nechci se dále zabývat těmito smutnými záležitostmi, podotýkám však ještě, že za těchto okolností jest ostuda a peněžitá ztráta enormní. Když si myslíte, že se na váš návrat po všech těchto nezdarech těším, pak se mýlíte. Jste též na velkém omylu, když si myslíte, že s Vámi podniknu ještě někdy nějakou výpravu. Do Afriky pojedu zajisté se svou chotí jistě brzy, ale bez Vás. Jest to zajisté lepší, řeknu-li Vám vše ihned nyní, neboť můžete si snad zatím najít někoho v Nairobi, který s Vámi půjde na safari. Se mnou již na žádný pád nepočítejte”.¹¹⁶ Machulka na tento dopis ještě reaguje a znovu vysvětluje a opakuje důvody, proč věci nešly podle plánu- nebylo jim prodlouženo povolení k užívání Telefunken, do Súdánu se nemohli přesunout kvůli nepřízni počasí, Holm odmítal s Machulkou cokoliv řešit, protože měl smlouvu přímo s princem. Za neúspěchem vidí souhrn několika okolností a obhajuje se, že rozhodně neměl v plánu rušit celou safari, ale pouze tuto část, která nutně potřebovala reorganizovat, a přišlo mu lepší jiné přístroje vyzkoušet v Evropě, kde je vše jednodušší. Sám je nespokojen a přál by si lepší konec. Navíc ho dopis Dr. Adolfa oznamující mu nezáměr o další spolupráci zastihl již na cestě do Evropy, proto všechn potřebný materiál zanechal na farmě pro další použití a rozhodně nic nezačal likvidovat. Kníže Machulkova vysvětlení však odmítá a o další spolupráci nejeví zájem, jasně dává Machulkovi najevo, že další spolupráce neproběhne. Dokonce ani Machulka není pozván po návratu do Evropy na Hlubokou, jak bylo původně domluveno. Dr. Adolf se akorát stará, aby mohl svou spolupráci s Machulkou co nejrychleji ukončit, zájem jeví pouze o prodej vozů na farmě a filmů uložených u firmy Shaw & Hunter. Na to Machulka odepisuje, že byl firmě zadán příkaz na vyúčtování přímo na Hlubokou a on s tím nemůže nic dělat, musí vyřešit problém sami. Poté korespondence úplně utichá.

Expedice roku 1936/37

Tato expedice má zcela odlišný ráz než ty předchozí, neboť se jí neúčastní Machulka. Její ráz byl zcela lovecký a počet zastřelené zvěře znatelně vyšší.

¹¹⁶ TAMTÉŽ (dopis Dr. Adolfa Schwarzenberga adresovaný Bedřichu Machulkovi ze dne 8.6.1935).

Z poznámek Dr. Adolfa Schwarzenberga není cítit upřímná radost z cesty jako v předchozích letech.

19. prosince 1936 vyjíždí Dr. Adolf Schwarzenberg z Nairobi. Vůdcem výpravy je Hunter. K dispozici mají tři vozy- jeden nákladní značky International, jeden z farmy značky Bedford a Hunterův Chevrolet. Jedou na Mara River na území Massaiů cestou, kterou nechal Hunter zřídit před několika lety. Dr. Adolf si všímá, že je krajina velmi bohatá na zvěř. Počasí je však nepříznivé. Neustále prší, i když není období dešťů, krajina je šedivá a zamračená místo zalitá slunečními paprsky. Je vlhko, což Dr. Adolfovi činí potíže zejména v noci. Skolí několik gazel a tři hyeny. Počasí je stále méně schůdné, 22. prosince již pomalu není možné kvůli dešti jet s nákladním vozem. 23. prosince skolí několik impal a návnadu pro lvy, kterou přiváží řetězy ke stromu, aby ji šelmy neodvlekly. 24. prosince by byl čas jít návnadu zkontrolovat, ale kvůli neustálým hustým dešťům to není možné. Proto se rozhodnou porozhlédnout po kořisti po okolí. Jako návnadu použijí dva pakoně. Nečekaně tím přivolají velkého lva. Dr. Adolf Schwarzenberg po něm střílí, nezasáhne však přesně. Hunter se svými pomocníky se vydá ho stopovat. Dlouho se nevrací, najednou se ozve výstřel. Lva skolí jednou přesnou ránou do hlavy. Dr. Adolf Schwarzenberg lva považuje za nejlepší dárek na Štědrý den, jaký mohl dostat. I když přiznává, že radost by byla o mnoho větší, kdyby lva skolil sám. Večer si stožár ve stanu obložili větvemi tak, aby vypadal jako vánoční stromek. Ačkoliv si předali drobné dárky, ze lva měl stále největší radost. Deště nadále pokračují, proto dále musí obhlížet pouze své okolí a doufat v lepší zítřky. Spatří lvici se třemi lvíčaty, dále velkého lvího samce, jenž ale uprchne. V dalších dnech objeví vnadidla, na kterých začnou hodovat. Adolf s družinou ví, že lvi teď už nikam jinam nepůjdou, a proto na jejich lov nespěchají. V okolí loví další gazely a zebry jako návnadu. Protože se počasí lepší a začíná svítit slunce, silnice budou brzy sjízdné. Nastane čas k opuštění toho tábořiště. Padne rozhodnutí, že je na čase ulovit nalákané lvy. Jako návnadu jim dávají pro změnu zebra. Vyčkávají. Lvi nejsou na dostřel. Jsou zakryti křovím. Adolf s družinou čekají na vhodný okamžik k útoku, na jakoukoliv chybu ze strany lvů, na neopatrnost, zaváhání. Hilda dvakrát střílí. Její útok není přesný, lev uteče. Je večer, není možno ho stopovat. Musí se čekat do rána. V noci se u tábora ozývá lví řev. Další den lva najdou, od Hildy dostane ještě další dvě rány. Lev je veliký, větší než Adolfův. Přesto má radost. Kůži stáhnou, maso dají supům. Odpoledne se věnují lovu dalších zeber jako potenciální návnady pro další lvy. Hilda se též zabývá

sběrem lilií- vyndává je ze země i s cibulemi a má v plánu je po návratu do Evropy pěstovat. 30. prosince je počasí již natolik příznivé, že je možné změnit tábořiště. Cesta není snadná, je třeba často ji upravovat větvemi a kamením. Utáboří se čtyři míle od Tanganyiky. Hilda zůstává v táboře, Dr. Adolf Schwarzenberg s Hunterem se projíždí po okolí a připravují návnady. Bohužel další den při jejich kontrole zjistí, že jedno zůstalo zcela neporušeno a o druhé se postaraly hyeny. Rozhodnou se tedy zebru, již ve stadiu rozkladu, převézt na jiné místo. Nadále se přitom věnují lovu antilop jako trofejí pro jejich parohy a lovu zeber a buvolců na návnadu. Zase začíná pršet. 2. ledna je země opět tak promočená, že se neodvažují vyjet s vozem ani zkontrolovat položené návnady. Za 14 dní, co jsou na safari, nepršelo pouze 1 den. Nálada je zoufalá. Dr. Adolf Sxhwarzenberg chce za takové situace odjet na farmu a podnikat pouze malé výpravy do jejího okolí. Cesta z tábořiště je nesnadná, auta zapadnou do bláta, že je nutno je několik hodin pomalu vyprošťovat. Další den se opakuje ta samá situace, auta jsou déle zapadnutá v blátě, než jedou. Tráví mnoho času jejich vyprošťováním. Utáboří se na řece Siana. Další den ujedou pouze 10 mil. Neprší, ale země je neskutečně promočená. Konečně 6. ledna dorazí do Naroku, odtud do Nairobi, kde stráví dva dny. 9. ledna se dostanou na farmu. Odtud 11. ledna vyráží do Isiolo, kde si obstarají dvě zvláštní licence na lov nosorožců. V cestě pokračují kolem řeku Uaso Nyiro, kde po cestě pozorují tábory habešanů. Utáboří se na horním toku řeky. Dr. Adolf Schwarzenberg má v plánu ulovit kapitálního buvola, v okolí lze pozorovat levharty. Počasí je krásné. 13. ledna má Adolf noční můru- dokola se mu zdá, že je v jeho stanu nosorožec. Při bližším ohledání se ukáže, že se v krajině vyskytují pouze samice buvolů s mláďaty, proto sbalí tábořiště a odjedou zpět do Isiolo. Dozví se nepříznivé zprávy- v důsledku dešťů je všude mnoho vody a trávy, zvěř proto migruje a je nesnadné ji vystopovat. Rozhodnou se odjet do Garbatully, kde se utáboří a mají v plánu podnikat pouze malé cesty. Při objížďkách podle stop zjistí, že se v okolí nachází mnoho zvěře, dokonce i sloni, lvi, buvoli, nosorožci. Najmou si na pomoc domorodého lovce. U jezírek vzniklých deštěm objeví několik slonů. Všichni jsou však příliš malí a slabí. Raději rychle odjedou, než je sloni zbystří, aby nakonec nemuselo ještě ke střelbě dojít. Několikrát toho dne jezírko obejdou v naději, že se objeví velký kus. Nestane se tak. 18. ledna opět obhlížejí jezírko, domorodci vystopovali buvolí stopy, tak se je snaží sledovat. V tom dostanou zprávu, že k jednomu jezírku chodí pravidelně pít kapitální slon. Proto přeruší veškeré stopování buvolů, vrací se do tábořiště. Hunter stopy prozkoumá a ujišťuje Dr. Adolfa Schwarzenberga, že jeden slon se zdá být rozhodně moc dobrý. Padne rozhodnutí

změnit tábořiště blíže ke slonům. Děje se tak pomalu, protože jedno auto je zcela rozbité, toho času v opravě aut v Isiolo a další dvě jsou v desolátním stavu. Opět se hojně rozprší. Dr. Adolf Schwarzenberg už nevydrží a situaci komentuje slovy: „Musíme mít asi podle všech předpokladů zvláštní přitažlivou moc pro deště. Kam přijdem, tam začne pršet. Asi se zde usadím jako zařikávač dešťů, kouzelník a ranhojič, bylo by to docela zábavné a pokud možno i velmi výnosné“.¹¹⁷ 20. ledna je tábor úspěšně přestěhován. Domorodci rozdělení ve dvou skupinách prohledávají okolí. Jedna se vrátí s negativním výsledkem, druhá nalezne tři druhy čerstvých sloních stop. Vydají se tedy jejich směrem. Najdou čerstvý sloní trus. Tuší, že sloni musí někde blízko. Ale jsou ještě blíže, než čekali- přímo za nimi v křoví. To, co spatří, je přivede v úžas. Před nimi jsou tři obrovští sloni, jeden nejméně stoliberní. V něm Dr. Adolf Schwarzenberg vidí toho „svého“. Je příznivý vítr, proto čekají v křoví, není třeba spěchat s útokem. V tom se slon otočí a ohromné nadšení střídá prudké zklamání- druhý kel je ulomen! Tak usoudí, že ho nezastřelí. Že mu bude stačit si pamatovat pohled na tohoto obrovského slona. Napadá ho, že králem divočiny není lev, ale takovýto majestátní slon. Vrací se zpátky do tábora. Stopaři další den nic neobjeví, proto nuceně čekají v táboře. Následujícího dne se na stopy poštěstí. Když slony dostihnou, následuje však další zklamání, jsou malí, lépe řečeno ne malí. Jen žádný z nich není ten vytoužený stoliberní. 25. ledna shledává, že jsou všichni sloni zaplašeni, sbalí tábor a vrací se zpátky do Garbatully. Adolf se opět loučí se svým snem o stoliberním slonu. Prozatím. Pro tuto cestu, naděje do budoucna se však nevzdává. Ačkoliv tato cesta nebyla příliš úspěšná, svého snu se nevzdává.

Korespondence z roku 1936/37

K obnovení korespondence dochází až za půl roku, tedy v září 1936. Vztahy mezi Machulkou a Dr. Adolfem Schwarzenbergem jsou tak vyhrocené, že se Machulka obrací na vedoucího ústřední kanceláře Ing. Plischka s informací, že mu firma Shaw & Hunter zaslala zprávu o tom, že vyúčtování prodeje filmů bylo již odesláno na Hlubokou a ať princí tuto informaci vyřídí. Následuje Machulkův poslední pokus o kontakt a smír s princem. V osobním dopise mu pojednává o výsledcích zpracování posledních sbírek a o nálezů dalšího nového druhu hmyzu, též na princovu počest

¹¹⁷ TAMTÉŽ.

pojmenovaného Schwarzenbergi. Tuto záminku používá, aby principi připomněl své služby a znovu je nabídl. Omlouvá se za chyby, které neudělal úmyslně. Kníže je však neustále rozhněván, jak lze vyčíst z jednoho z posledních Machulkových dopisů: „Jasnosti, dovoluji si uctivě potvrditi poslední dopis vaší milosti, z kterého jsem poznal, že není pro mne více návratu do Afriky... Afrika ztrácí se pro mne právě v době, kdy doufal jsem v posledních létech svého věku – hodícího se pro cesty v Africe – uzavírati moji celoživotní činnost v Africe pracemi, do kterých jsem chtěl vložit větší část svých zkušeností a zajistiti si tak vyhlídkou na možný větší zisk hmotný trochu úspor a uznání pro zbytek života... Pro mne jest Afrika – jak jsem z poslední zprávy Vaší Jasnosti dozvěděl- a veškerá činnost v ní uzavřena. Nemám za stávajících poměrů nejmenší naděje obnoviti tuto moji dřívější činnost“.¹¹⁸ Po návratu ze zimního safari roku 1937 se opět Machulka obrací na knížete v dopise, ve kterém lituje úmrtí prince Louise Schwarzenberga v Nairobi. Dr. Adolf Schwarzenberg na tento dopis reaguje tak, že nabízí Machulkovi práci v Africe, pokud je do týdne schopen odcestovat. Něco takového pro Machulku není při jeho zdravotním stavu, finanční a rodinné situaci možné. Cestu by měl absolvovat letadlem, což v Machulkovi vyvolává nemalé obavy- nikdy v něm neletěl a taková cesta by pro něj mohla představovat velká zdravotní rizika. Na jakýkoliv pokus o domluvu princ nereaguje. 20.9.1937 se písemný kontakt mezi Dr. Adolfem Schwarzenbergem a Machulkou uzavírá.

Expedice roku 1939

Byla zahájena v únoru, s místem lovu v keňské rezervaci Tana River. Výpravu měl původně vést opět J. A. Hunter, ale byl zaměstnán jinde, a proto se vůdčího místa ujal Roy Home. Výchozím bodem se stala farma Mpala a na rozdíl od předchozí výpravy bylo počasí slunečné, suché a prašné. Nepodnikali dlouhé přejezdy, ale soustředili se na jedno místo a jeho blízké okolí. Snem knížete Schwarzenberga nadále zůstalo skolit kapitálního slona. Zůstalo opět jenom o snu, podařilo se mu zastřelit slona s kly vážícími pouze 78 liber, který nevyvolával ohromení ani u domorodců. Přestože výprava nebyla na úlovky nijak bohatá, manželé Schwarzenbergovi si alespoň odnesli zážitek z dlouhého pozorování života zvěře. Dr. Adolf nejraději ze všeho pozoroval pelikány, krokodýly a slony. Dále se věnoval rybaření.

¹¹⁸ TAMTÉŽ (dopis Bedřicha Machulky adresovaný Dr. Adolfu Schwarzenbergovi ze dne 26.10.1936).

Trofeje získané na této lovecké výpravě zůstaly v Africe, nebyly nikdy převezeny kvůli složité politické situaci v předvečer vypuknutí druhé světové války.¹¹⁹

Dr. Adolf Schwarzenberg do Afriky jezdí dále, o následujících cestách ale bohužel žádné zprávy nezanechal. Jisté je, že na farmě se nacházel ještě v roce 1950 před svou smrtí.¹²⁰

POLITICKÉ NÁZORY

PRVNÍ POZEMKOVÁ REFORMA

Národní aspekty pozemkové reformy

Česká aristokracie se nacházela v těžké situaci. Veřejnost ji totiž spatřovala jako německou, prorakousky smýšlející- a pozemková reforma ještě před svým zahájením dostala ideologický podtext. Byla chápána jako odčinění za Bílou horu, za zabránění českého majetku, a v podstatě byla prezentována jako spravedlnost, které bylo konečně učiněno zadost. Reforma si tak snadno získala příznivce z řad obyčejných lidí. Národní aspekt se přidal k jejich myšlence a touze, že se jejich životylepší, pokud jim bude přidělena nová půda. Pozemková reforma byla vnímána i jako součást československé národní revoluce.

Šlechta se ovšem v dějinách často národnostně nevyhraňovala. Pokud se rody daly původně označit za čistě německé nebo české, v průběhu staletí většinou došlo sňatky k jejich stmelení a národnostně čistě vyhraněný rod tak byl spíše výjimkou než pravidlem. Ve šlechtických kruzích navíc nebyla příslušnost posuzována „po krvi“, ale spíše podle místa pobytu nebo přesvědčení. Sám Dr. Adolf Schwarzenberg vlastnil trojí občanství- české, německé a švýcarské. Nejvíce se považoval za Čecha a v Čechách se nacházela i převážná část rodového majetku Schwarzenbergů. Veřejnost tento fakt ale nebyla ochotna brát v potaz, byl stále chápán jako cizinec a jeho majetek jako ukradený po bitvě na Bílé hoře- ideologicky tak žádali jen to, co jim po právu patřilo, a

¹¹⁹ Markéta Slabová, *Lovecká dobrodružství v Africe – Adolf Schwarzenberg*, in: *Krajané ve starém orientu, soubor studií*, Praha 2008, s. 49-52.

¹²⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 2a-2d/1.

nespatřovali v zabavování majetku krádež. Na příkladu Dr. Adolfa Schwarzenberga lze jasně spatřit, že tyto ideologické důvody byly často pochybné a nedoložené fakty. Za takové situace bylo velmi těžké se jakkoliv bránit. Zasahovat do průběhu bylo nemožné, protože německé strany ani nebyly přizvány k jejímu projednávání.

Ty pozemkovou reformu samozřejmě odmítaly, někdy ji dokonce prohlašovali za českou národní mstu. Ideologie celé reformy by tento výrok ostatně jen podporovala. Český smýšlející aristokracie se ji snažila brzdit a korigovat, v roce 1919 založila Svaz československých velkostatkářů.

Většina zabrané půdy sice patřila německému velkostatku, ale nedá se říci, že by k tomu docházelo úmyslně- bylo to proto, že většina velkostatků jednoduše byla držena v převážně německých rodech. Pomyslné nadřazování Čechů nad Němci a národní aspekt pozemkové reformy lze spíše vyzorovat v rozdělování zabrané půdy- z „německé půdy“ dostali půdu jak Němci, tak Češi téměř ve stejném poměru. „Česká půda“ však byla přidělována téměř výhradně Čechům. Němcům byly také přidělovány spíše lesy, což nebylo určeno jejich národností, ale faktem, že sídlili v pohraničních zalesněných oblastech. Lesy byly přiděleny i městům. Pozemková reforma tak poškodila pouze německý šlechtický velkostatek, německému venkovu spíše prospěla a stabilizovala ho.

Výsadní postavení aristokracie ve společnosti tak bylo zlomeno, i když reforma proběhla tak, aby si šlechta dokázala zachovat svoji důstojnost a byla stále schopna na svých statcích vydělávat a udržet si, byť ve skromnějších poměrech, svůj životní styl. Do pozemkové reformy se jí nemohl nikdo rovnat jak na hospodářské, tak i na společenské úrovni. Po jejím provedení už tomu tak nebylo.¹²¹

Celostátní fakta o pozemkové reformě

Pozemková reforma se začala projednávat roku 1919, v roce 1920 docházelo k prvním záborům, které pokračovaly až do přelomu dvacátých a třicátých let, kdy byla reforma definitivně dokončena.

¹²¹ Zdeněk Kárník, České země v éře první republiky (1918-1938)- Díl první, vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929), Praha 2003.

Reformou bylo zabráno 30,34% veškeré půdy v Čechách, převedeno na čísla 4 066 221 ha půdy veškeré, z toho tvořila půda zemědělská 1 309 536 ha. Celkem bylo zabráno 786 velkostatků, z toho 284 v kategorii 250-500 ha, 169 v kategorii 500-1000 ha, 235 v kategorii 1000-5000 ha, 47 v kategorii 5000-10 000 ha, 47 v kategorii 10 000-50 000 ha, 3 v kategorii 50 000-100 000 ha a pouze jeden v kategorii nad 100 000 ha, vlastníci ale 6,5% zabrané půdy (jednalo se právě o majetek hlubockých Schwarzenbergů).¹²²

Pozemková reforma na schwarzenberských statcích

V roce 1918 činila celková výměra schwarzenberského majetku v Čechách 176 146 ha, v celé Evropě pak 218 445 ha. Majetek byl rozčleněn do dvanácti velkostatků, z nichž osm bylo v jižních Čechách: Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Třeboň, Netolice, Protivín, Vimperk, Chýnova Dlouhá Ves, a čtyři v severozápadních Čechách: Citoliby, Mšec, Lovosice a Postoloprty spolu s lesním okrskem Domoušice. V Praze vlastnili Hradčanský palác a jiný nemovitý majetek a statek Jinonice. Po provedení pozemkové reformy zbyly z původních statků pouze čtyři v jižních Čechách, a ani jim nebyla zachována původní rozloha: Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou se zbytky Protivína, Třeboně, Vimperka a Chýnova. V roce 1930 bylo státem určeno, že v majetku primogenitury nechá pouze 65 000 ha, z toho jen 3 000 ha zemědělské půdy. Přesto zůstal majetek života schopný a výdělečný.¹²³

Property and its limitations

V roce 1934 se Adolf Schwarzenberg účastnil konference o pozemkové reformě v Londýně, kde sám pronesl přednášku v angličtině nazvanou „Property and its limitations“.¹²⁴ Naprosto otevřeně prezentoval své názory na pozemkovou reformu, na její záměry a na její skutečné výsledky. Svůj výstup rozdělil do čtyř do sebe

¹²² TAMTÉŽ.

¹²³ Ondřej Trnka, Dějiny majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009, 73 s., Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Rak, s. 10-11.

¹²⁴ „Majetek a jeho omezování“

navazujících bloků. Zřetelně se projevuje jeho právnické vzdělání a šlechtická výchova k zodpovědnosti za svůj lid. Dá se soudit, že podle tohoto modelu byl schwarzenberský šlechtický velkostatek po staletí veden.

V první části se věnuje vymezení pojmu majetek a práva na něj. Poukazuje na fakt, že římské právo rozeznávalo „dominium“- specifikované jako právo vlastnit jakkoliv velký majetek bez omezení- a pojem „possessio“- jako faktickou moc a možnost něco vlastnit. Zároveň upozorňuje, že pojem vlastnictví nebyl nikdy uspokojivě definován a nikdy se nenalezlo optimální řešení jeho rozdělení vyhovující všem skupinám obyvatel. Přesto ví, že každý má o významu slova vlastnictví povědomí a chápe jeho obsah, jakkoliv se na něj náhled v průběhu staletí měnil.

Právo vlastnit odvozuje od přirozené lidské povahy a touhy, zakořeněné v každém člověku. Každý se usiluje o uchování svého majetku a kdo je chudý, pokouší se přirozeně nějaký získat, aby zvýšil svou úroveň života. Poukazuje, že společnost tak funguje od svého počátku nezávisle na určitých skupinách lidí. Touha vlastnit je instinktivní, je pudem sebezáchovy. S čehož odvozuje, že jakkoliv se určitým lidem nemusí líbit teorie přirozeného práva, pud sebezáchovy popřít nemohou. Majetek pro něj znamená výsledek práce a lidského snažení: „it is a guarantee of human dignity and especially of the dignity of labour“.¹²⁵ Je základní zárukou pro stabilitu a fungování rodiny tak, jak ji známe v západní Evropě. Možnost vlastnit zaručuje lidskou aktivitu a snahu. Zabezpečuje rodinu, dodává lidem odvalu přijmout povinnosti a podstupovat risk. Právo vlastnit majetek dává člověku prostor, aby legálně uspokojil své ambice a mohl mít radost z výsledků své práce.

Ukazuje, že v římském právu má pojem vlastnictví dvojí charakter. „Bonum individuale“, které přináší prospěch jednotlivci, a „bonum commue“ znamenající prospěch majetku pro celou společnost. „Between these two aspects a judicious balance must be kept, and indeed we might suggest that it is only when this balance breaks down that States and individuals suffer“.¹²⁶ Za protiargument navozuje otázku, že někteří jedinci mohou minulých dobách shledávat větší prostor daný soukromému

¹²⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F.P.b. Adolf 11c-13a/F.

„je to (pozn. majetek) záruka lidské důstojnosti a především důstojnosti práce“

¹²⁶ TAMTÉŽ.

„Mezi těmito dvěma aspekty musí být dodržena rozumná rovnováha, a pokud se se tato rovnováha naruší, stát i jednotlivci trpí.“

vlastnictví. Tím vysvětluje vznik extremistických skupin, někdy dosahujících svých cílů revolucí, zejména ve střední a východní Evropě, prosazujících stejný majetek pro všechny. Před válkou bylo upřednostňováno právo na osobní majetek, nyní, po válce, se zdůrazňuje především sociální otázka a veřejné blaho. Vznáší otázku, jak mohou všechny nově ustanovené doktríny a ustanovení nahradit přirozené lidské právo? Shledává, že hybnou silou lidstva se stávají negativní pocity jako žárlivost, závist, strach. A provokativně se ptá, zdali je to dobře, zda taková společnost může obstát?

V limitech spatřuje část pojmu vlastnictví. Je to věc, která může přinášet užitek jak jednotlivcům, tak skupinám. Existenci omezení odvozuje od morálních povinností, které povstávají ze svědomí vlastníka. Nepovstávají z žádného práva, ale jsou víceméně závazná a zavazující. Doslovně pronáší: „These moral obligations are perhaps too lightly considered nowadays. Every employer has thus not only to care for material and monetary values, but also to consider the life and well being of his workmen. These are moral and not material values“.¹²⁷ Stejnou odpovědnost ale přisuzuje zaměstnancům: „In their regard there exists for the employer a great moral obligation which he must not underestimate“.¹²⁸ Stát se může postarat o pojištění zaměstnanců, ale nikdy jim nemůže dát pocit, že se o ně někdo skutečně zajímá a je připraven řešit nejen jejich zdravotní, ale i osobní problémy. V zaměstnavateli vidí osobu, na kterou by se měli zaměstnanci vždy být schopny obrátit a mít v něj důvěru i při řešení problémů osobní povahy. Musí mezi nimi být navozen vztah a porozumění. Zaměstnanci se tak budou snažit odvádět co nejlepší práci, protože budou cítit jistotu. Podotýká, že stát jim tento vztah opravdu zajistit nemůže a materiálními prostředky ho nahradit nelze.

Za úplné vyřešení problému převahy obecného prospěchu nad individuálním vlastnictvím považuje vyvlastnění, jejichž legální prostředky shledává mírně řečeno pochybnými. Nicméně jsou vydávány jako prostředek k navození obecného blaha. Nepočítá mezi ně konfiskace, které nemají vykonávat pro společnost dobro, ale souvisí pouze s jednotlivcem. Konfiskace nazývá nejzávažnějšími prostředky k omezení vlastnictví. „They are indeed the complete suppression of the right to property-

¹²⁷ TAMTÉŽ.

„Tyto morální povinnosti se dnes pravděpodobně málo berou v potaz. Každý zaměstnavatel se kvůli nim musí zajímat nejen o majetek a majetkové poměry svých pracovníků, ale musí zvažovat u jejich život a blaho.“

¹²⁸ TAMTÉŽ.

expropriation with, confiscation without, compensation“.¹²⁹ Uznává právo civilizace na zabavení majetku, pokud to společnost opravdu potřebuje. Ale s tím jde také ruku v ruce právo na přiměřené odškodnění tomu, kdo obětuje vlastní dobro pro dobro společnosti. Právo na přiměřené odškodnění a právo na majetek nemohou jedno bez druhého existovat. Opět podotýká, že právo na osobní vlastnictví je více potlačováno ve státech východní Evropy, jedinou výjimkou v západní Evropě shledává Španělsko. Konfiskace provedené za války by rozhodně měly být nahlíženy zvláštním měřítkem. Tyto konfiskace jsou stejně protiprávní, ale dají se vyložit tak, že vítězné státy se snaží svým občanům nahradit válečné škody a utrpení.

Několik slov věnuje také zvyšování daní. V existenci bohatých občanů vidí blaho, ze kterého by se měly jednotlivé státy spíše snažit těžit, než ho potlačovat. Při správné politice může jejich bohatství být nemalým přínosem pro fungování státu. Místo toho však shledává, že po válce daně rostou skokově a vláda se je snaží až neúnosně zvyšovat, aniž by si uvědomovala, že v době ekonomické krize to může vést ke katastrofě.

Na závěr první části rozděluje země podle ústavy na západní, poskytující plnou ochranu osobního majetku. Počítá mezi ně i severské státy. Za druhé státy neposkytující adekvátní náhradu škody za zabavený majetek, tedy zejména Východní státy. Za třetí bolševické státy, odmítající jakoukoliv náhradu škody.

Ve druhé části se věnuje zejména průběhu změn v různých zemích. Opět podotýká, že před válkou bylo osobní vlastnictví chráněno v Evropě i ve většině zaoceánských zemí. Majetek mohl být vyvlastněn pouze za plnou náhradu. Naráží na to, že se nyní tento princip nahrazuje proto, aby byly podpořeny sociálně slabší skupiny obyvatelstva. Kam až takový přístup může vést, demonstruje na Rusku. Všechny majetek byl zabrán, aby se setřely rozdíl mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva. Ironicky to komentuje slovy: „Thus private ownership was destroyed, and to make destruction complete, the private owner was destroyed also. In addition any troublesome person, open to suspicion, was quickly murdered. Thus all the intellectual classes were slaughtered, if they didn't escape with their bare lives, to live as emigrés. A circle of

¹²⁹ TAMTÉŽ.

„Jsou rozhodně úplným potlačením práva na vlastnictví- vyvlastnění s, konfiskace bez odškodnění.“

selected persons, relatively small, governs in oligarchic and tyrannical fashion“.¹³⁰ Podotýká, že i přes zabrání veškerého majetku se bolševikům nepodařilo zvýšit prosperitu. Aby zmírnili nepříznivé výsledky svého jednání, umožnili zahraničním kapitalistům pronikat na trh tím, že jim razantně snížili daně, nebo donutili ve státních podnicích a na státních pozemcích pracovat obyvatelstvo. Výsledek je ten, že pozemky byly buď prodány do cizích rukou, nebo na nich pracují z donucení lidé. „The Bolsheviks constantly refer to the freedom of the working classes. Both we and they know that the workmen are slaves of the State“.¹³¹ S takovým přístupem mohou prodávat pod cenou na světových trzích a vždy na tom vydělají. Upozorňuje, že se jedná o největší hrozbu pro světový obchod. Rusko považuje za předzvěst toho, co se stane, když se zamezí možnosti soukromého vlastnictví. A doufá, že Rusko není daleko od toho, že bude osvobozeno od tohoto sadistického režimu a zařadí se mezi svobodné státy. Nicméně podotýká, že se v Evropě nachází ještě mnoho malých států, jejichž politika více méně směřuje k podobnému modelu. Jedná se hlavně o země s Ruskem sousedící, jako Litva a Lotyšsko. Dále balkánské státy i Československo.

Situaci Československa se zabývá ve třetí části přednášky. Jeho problematiku zná nejlépe a je přesvědčen, že poskytuje důkladný obrázek vyvlastňování a jeho výsledků. Československo převzalo právní řád starého Rakouska, který byl založen na nedotknutelnosti osobního vlastnictví. Okamžitě po válce začal parlament, který nebyl zcela demokraticky zvolen a byli v něm zastoupeni i socialisté, vládnout. Tento parlament nařídil proti vůli nemalé skupiny obyvatelstva Pozemkovou reformu. Podotýká, že metody reformy, které byly použity, jsou překážkou k rozvoji moderní společnosti. Za války byli vlastníci velkých pozemků jediní, kdo byli schopni zaopatřit jak armády, tak města. Byli vůdci pokroku v lesnictví i zemědělství, své výsledky si sdělovali s okolními farmáři. „By the Land Reform their property was broken into pieces to serve the aims of political parties, and partly for nationalist motives directed against the minorities“.¹³² Jednotlivci nebylo povoleno vlastnit více než 150 ha

¹³⁰ TAMTÉŽ.

„Tak bylo soukromé vlastnictví zničeno, a aby byla zkáza kompletní, soukromý vlastník byl zničen také. Navíc byla jakákoliv znepokojující osoba, budící nedůvěru, rychle zavražděna. Tak byla třída intelektuálů poražena, pokud neutekli a nezachránili si tak pouze holý život. Relativně málo vybraných osob nyní oligarchicky a tyranicky vládne.“

¹³¹ TAMTÉŽ.

„Bolševici se neustále odvolávají na svobodu pracující třídy. Ale jako oni, tak my, víme, že dělníci jsou pouze otroci státu.“

¹³² TAMTÉŽ.

kultivované půdy a celkově ne více 250 ha půdy. Později se ukázalo, že taková omezení nejsou proveditelná, a tak v praxi- ne neovlivněné mezinárodní situací, zanechali často vlastníkově zmrzačenou zemi. Přiznává, že zabránění zemědělské plochy by se dalo pro potřeby lidu pochopit, ale nevidí smysl v zabránění lesů, jezer, průmyslových podniků jako pivovarů, lihovarů, pil, mlýnů, hospod a zámků postavených na oněch pozemcích. Nejpodivnější mu přijde případ zůberu majetků řádu Premonstrátů- léčebných pramenů, veřejných prostranství a společenských domů v Mariánských lázních.

Dále řeší finanční stránku věci. Brzy po založení Československa bylo vydáno nařízení, které ustanovilo měnovou jednotku, českou korunu. Ta by se měla rovnat Rakousko-Uherské koruně. To považuje za „legální“ fikci. Cena nově vzniklé české koruny byla ustanovena na 44,58 mg zlata, cena rakouské koruny byla 304,87 mg zlata. Ve skutečnosti se tedy česká koruna rovnala sedmině rakousko-uherské koruny. Tento fakt hrál také roli při odškodněních provedených podle pozemkové reformy: „According to the Land Reform Law, the Proprietor was to receive the average price of his property between 1913 and 1915. He was to be paid in crowns, which had a little more than the name in common with the crowns of pre-war currency. Briefly, through the legal fiction- how amazingly useful these fictions can be!- The owner, dispossessed, received one seventh of the pre-war value“.¹³³ A ani tato malá suma nebyla vlastníkově vyplacena celá, nýbrž musel odvést tzv. poplatek Latifundii, který v případě rozlohy jeho majetku činil 40%. Když se všechny faktory sečtou, dostal jako náhradu za pozemky, o které se jeho rod staral staletí předtím, pouze 8 až 9% jejich skutečné ceny. Vlastník si přitom nemohl napadnout fakt, že mu nebyla vyplacena skutečná hodnota pozemků, ale mohl podat pouze formální stížnost na špatné sečtení výměry pozemků. A mnoho takových stížností se stále projednává. Poté se případ pošle k soudu a další roky trvá, než je určená hodnota pozemků majiteli vyplacena. Stát se přitom stará, aby vlastník dál platil daně z podniků na pozemcích, které ztratil. Stejně tak z kostelů, chudobinců, pensionů. Když se vše vyřeší, vlastníkově je vyplacena malá kompenzace- za předpokladu, že zabavený majetek neměl dluhy.

„Pozemkovou reformou byl jejich majetek rozdělen na kusy tak, aby sloužil politickým účelům. A částečně také nacionalistickým motivům směřovaným proti minoritám.“

¹³³ TAMTÉŽ.

„Podle pozemkové reformy měl vlastník dostat průměrnou hodnotu ceny svého majetku mezi lety 1913-1915. Ta měla být vyplacena v korunách, měně, která měla ztěžít společného něco jiného než jméno s předválečnou korunou. Zkrátka pomocí těchto legálních klamů- jak neuvěřitelně užitečné mohou takové fikce být!- oloupený vlastník obdržel pouze sedminu předválečné hodnoty majetku.“

Jistý druh tisku navedl veřejnost k tomu, aby věřila, že velcí pozemkoví vlastníci jakéhokoli druhu, jsou přirozenými nepřáteli produktivity. A tak je povinností států, aby se s nimi vypořádal. Všemi reformami se nakonec největším vlastníkem pozemků stal stát a spravuje lesy a všechnen zabraný majetek. Celkově bylo zabráno 29% plochy země.

Pozemková reforma pouze umožnila vznik malých podniků, velké farmy byly rozděleny na malé s rozlohou 3 akry. Tyto podniky shledává neefektivními. Přináší příliš málo užitku, ale současně nejsou tak malé, aby zanikly. Zároveň bylo touto reformou zasaženo mnoho chudých obyvatel, když při rozdělování velkých pozemků ztratili práci. A mnoho takových malých podniků nakonec při ekonomické krizi zaniklo, protože nebyly dostatečně silné, aby jí mohly odporovat.

Ve čtvrté části řeší faktické důsledky pozemkové reformy. Ačkoliv vláda svým způsobem odškodnila majitele pozemků, nijak neodškodnila 100 000 lidí, kteří kvůli reformě přišli o práci. Lidé byli nuceni emigrovat, takže reforma byla ve svých důsledcích zcela absurdní. Obyvatelstvu nepomohla, ale jeho situaci zhoršila. Ačkoliv je mezi lety 1921 a 1930 zaznamenán nárůst obyvatelstva, je tato situace dána především městy. Na venkově počet obyvatel vzrostl pouze o 0.2% obyvatel. V některých částech jižních Čech však došlo k poklesu počtu obyvatel o 10%. Komentuje situaci, že ačkoliv pozemková reforma mnoho slibovala, výsledkem je pouze žalostný nezdar. Aby své teorie podpořil, odvolává se na výzkumy provedené Dr. Boháčem, který došel k závěru, že Pozemková reforma byla jedním z hlavních faktorů způsobující pokles počtu obyvatel. Československý ekonom Dr. Worliczek, který založil svůj výzkum na oficiálních statistikách, prokázal, že zemědělská produkce nebyla intenzifikována, ale extenzifikována. Tedy přesný opak toho, co reforma slibovala. A za tyto výsledky není zodpovědné nic jiného, než samotná reforma. Demonstruje to na faktu, že například průměrná produkce kukuřice na akr poklesla, přičemž nejvyšší produkce na akr dosáhla v roce 1913. A dovoluje si citovat slova Dr. Worliczka: „May the coming time spare agriculture from similar governmental experiments, which have always been accompanied by unnecessary sacrifices. In such sacrifices the last years have been rich enough. The sacrifices must ultimately be born not by Czecho-Slovakian agriculture alone, but by the whole economy of the state“.¹³⁴

¹³⁴ TAMTÉŽ

Tato fakta vznáší další otázku prvořadého významu. Pokud stát touží uspokojit své občany, musí snad dokonce ochotně připustit, že vyvlastnění má smysl. Stát tak potěší skupinu obyvatel, která bude farmy vlastnit. Ale otázka zní: co lesy? Lesy si zabere stát, který tak zvýší svůj majetek. Nikomu nedá práci. Zejména z reformy lesnictví lze jasně usoudit, že důvody záběru nebyly ekonomické. Vlastníci lesů i stará rakouská šlechta byli automaticky považováni za nepřátele, přičemž navenek se pro tyto vládní kroky muselo zachovat zdání práva a spravedlnosti. Byly vytvořeny zákony ospravedlňující právo zničit soukromého vlastníka a tyto zákony se netvářily jako směřované proti šlechtě, „who in fact were treated as a Caste of Pariahs“.¹³⁵ Podle práva jsou si všichni rovni, praxe je zcela odlišná. Připouští, že kritik může namítnout, že se jednalo o cizince, o lidi s jinou kulturou a jazykem. Považuje to spíše za řečnickou otázku než za historický fakt, ale když to vezme v úvahu, následující otázka zní: Jak dlouho člověk zůstane v zemi cizincem? Je cizinec někdo, kdo žije v zemi po staletí, kdo se stará o její prosperitu a kdo dává práci tisícům lidí? Každý, kdo v zemi žije, má právo na ochranu před násilím. Argument o cizincích mu stručně přijde založený pouze na emocích.

Československé lesnictví bylo na vysoké úrovni, bylo příkladnou ukázkou kultivace země a pokroku. Upozorňuje, že toto připustili i ti největší protagonisté pozemkové reformy. Profesori a studenti z předních zemí přicházeli proto, aby se učili a aby mohli uplatňovat nové poznatky ve svých zemích. Opět se ptá na otázku, zdali by i lesy byly zabrány, pokud by úroveň lesnictví neměla takovou reputaci? A opět odpovídá, že pro záběr lesů nebyl žádný důvod, rozhodně ne ekonomický.

Nicméně neshledává potřebu nad situací bědovat. Dříve státy obsadily církevní pozemky, potlačily kláštery, vyvolaly konflikty- ve jménu rozšíření země a bohatství. A nyní se to samé děje ve jménu pokroku- jako nyní ve Španělsku. V současnosti shledává vyvlastňování ještě efektivnější než v minulosti, protože se tak děje ve jménu zákona. A pokud nemohou vyvlastňovat, zavádějí neúnosně vysoké daně. A shledává, že to, co se děje, není otázkou práva, ale určitého směru vývoje. „What is, is right. And what has been, may be again. In such a way, we reflect, nearly every crime through the centuries,

„Snad budoucnost ušetří zemědělství od podobných vládních pokusů, které jsou vždy provázeny zbytečnými obětmi. A na takové oběti byly poslední roky velmi bohaté. Oběti musí být hlavně zrozeny ne pouze z česko-slovenského zemědělství, ale z ekonomiky celého státu.“

¹³⁵ TAMTÉŽ.

„se kterou bylo jednáno jako s kastou vyvrhelů.“

from robbery to murder, might be extenuated or even praised“.¹³⁶ Proto Československo převzalo systém danění Rakousko-Uherska a ihned přidalo několik dalších.

Stát nikdy nemůže zajistit tak důkladnou správu majetku jako osobní vlastník, v jehož rodě majetek zůstával po staletí. Stát není dobrý obchodník a nikdy nemůže udržet tradici, nikdy nemůže být svázán s majetkem jako soukromý vlastník. „Why therefore add to the State’s landed possessions? Why damage the private landowner, almost to the point of ruin, when- not to waste words- he will not be as good a tax-payer as before?...How can it possibly subserve the bonum commune? Can you, gentleman, please answer these questions? I ask for an answer“.¹³⁷

Přednášku zakončuje slovy: „I would, however, ask one little boon. Do not let the words here spoken within closed doors get into the public Press. This might lead to the most undesirable consequences both for me and my family, as our chief estates lie- or lay- in Czechoslovakia. In that Republic, every word not spoken in praise of existing conditions is construed as a crime. Gentleman, I mean this very seriously and I trust to the honour that there will be no public report“.¹³⁸ Tato závěrečná slova dokládají, že musel žít v neustálých obavách, jaké katastrofy by mohly ještě jeho rodinu postihnout. Protože jak doložil, právo už v této republice neexistuje.

SVOBODA, DEMOKRACIE, TRADICE

4. října 1934 byla ve schwarzenberském zpravodaji Tradice zveřejněna úvaha Dr. Adolfa Schwarzenberga na téma demokracie s názvem „Demokracie, svoboda a

¹³⁶ TAMTÉŽ.

„Co právě je, je správné- a co bylo, může být znova. S tímto přístupem uvažujeme, že téměř každý zločin v historii, od krádeže po vraždu, se dá zmenšit nebo dokonce chválit.“

¹³⁷ TAMTÉŽ.

„Proč potom přidávat státu do vlastnictví další pozemky? Proč poškodit soukromého vlastníka, téměř až zničit, když- aby se neplývalo slovy- nebude tak výhodný daňový poplatník jako předtím?... Jak to jenom může sloužit obecnému blahu? Můžete mi, pánové, zodpovědět tyto otázky? Já žádám odpověď.“

¹³⁸ TAMTÉŽ.

„Nicméně bych vás požádal o jedno malé dobrodiní. Nedopusťte, aby se cokoliv, co zde zaznělo, dostalo do veřejného tisku. Mohlo by to vést v nepříjemné následky pro mne i pro moji rodinu, i náš hlavní pozemkový majetek v Československu. V této republice je každé slovo, které nechválí současné podmínky, považováno za zločin. Pánové, myslím to velice vážně a čestně Vám důvěřuji, že nebude žádná veřejná odezva.“

diskuse- nebo tradice?“, která vyvolala nemalé rozpory. Dr. Adolf Schwarzenberg se stal terčem novinových kritik.

Dr. Adolf Schwarzenberg v článku vyjadřuje své postoje k demokracii, vyjadřuje se k její obecné definici a poukazuje na její pochybné uplatňování. Staví se proti zbytečným a nikam nevedoucím diskuzím v parlamentu. Právě v nich spatřuje největší potenciální hrozbu pro demokratický stát. Ačkoliv je jim věnována spousta prostoru, nejsou schopny řešit problémy společnosti. Obává se, že tak obrovský státní aparát, spravovaný z daní, nemá šanci na dlouhodobé přežití, pokud nezačne být užitečný. A po jeho odstranění by nastal prostor pro zavedení totalitních režimů. Takovou situaci si nepřeje, ale upozorňuje, že může snadno nastat. Velký problém také spatřuje ve vysoké nezaměstnanosti a v hladu pracující třídy. Demokracie si nemůže nalézt zastání u lidu, pokud pro něj nebude přinášet prospěch. A státní systém bez podpory obyvatel je nestabilní a snadno se zhroutí. Na závěr vyjadřuje myšlenku, že po válce se musí každý stát rozhodnout, jestli se postaví spíše do prava nebo do leva. Současný způsob uskutečňování demokracie je k tomu nutí. A ptá se, jestli není vhodné spíše stavět na tradici, než budovat něco nového, nejistého a neosvědčeného? Čerpat z osvědčeného odkazu minulosti? Zda je opravdu vhodné a bezpečné odvrátit se od tradice? Celou úvahu zakončuje slovy: „Zničte tradici – a pohřbíte celý vzdělaný svět!“¹³⁹

Reakce na tak odvážné názory na sebe nenechaly dlouho čekat. V Právu lidu vyšel článek, jenž útržkovitě cituje jednotlivé části článku s úmyslem Dr. Adolfa Schwarzenberga poškodit a zesměšnit, zakončený úvahou: „Řeč pana velkostatkáře je jistě jasná. Pan velkostatkář zavrhuje náš řád demokracie a je pro starý rakouský řád, jemuž kulantně říká „tradice“. Jenže zapomněl na jedno. N á m d e m o k r a c i e j e p r á v ě t r a d i c í. Tradicí národní. Neboť ji navazujeme na naše husitství a českobratrství, na naši nejnárodnější tradici. Držíme se právě tradice, nikoli však staré a feudální a francjosefovské tradice, kterou má nepochybně pan velkostatkář na mysli. Neboť v Českých Budějovicích nechtějí uznávat ani našeho zákona o zrušení šlechtictví a titulů. Takových hraček by měli zanechat!“¹⁴⁰

¹³⁹ Dr. Adolf Schwarzenberg, Demokracie, svoboda a diskuse – nebo tradice?, Tradice, č. 4, 1934, s. 89-90.

¹⁴⁰ Právo lidu, 3.1.1935.

Volná myšlenka reaguje na článek takto: „Adolf Josef Schwarzenberg se vyslovil ve svém „Věstníku“ proti svobodě v republice a pro (patrně) rakušáckou minulost. Listy se nad tím rozhořčují. Ještě více bychom však měli být rozhořčeni, že pan Schwarzenberg i s ostatní bývalou šlechtou mohou beztretně uplatňovat jejich zásady nesvobody na svých zaměstnancích a dělat nátlak na jejich přesvědčení.“¹⁴¹

V Národním osvobození zachází ještě dále, když ho obviňuje, že jeho rod nikdy českému národu nesloužil, ale poslušně naslouchal zájmům Rakousko-Uherska. Jejich zájmy považují za naprosto odlišné a o společnou tradici neuznávají, proto nechápou, jak na ní může chtít Schwarzenberg stavět. Naopak ho ještě obviňuje z toho, že chce zopakovat bitvu u Lipan a tím porazit češtví. A vyhrožují, že pokud se bude chtít dát do boje, tentokrát prohraje.¹⁴²

V časopise Havlíčkova Stráž vydávaným v Čáslavi jsou shledávány Schwarzenbergovy názory nebezpečnými. Mají posměšné narážky, že celá jeho rodina se ještě ani nerozhodla, jaké je národní příslušnosti. A fakt, že se může k situaci vyjádřit, aniž není o své státní příslušnosti rozhodnut, považují za vrchol demokracie. Dále pokračují urážkami: „Hlubocký pán se své agitaci pro třídní diktaturu dle vzoru vlasti svého pana otce Jana však dokonce dovede být docela nearistokratickým demagogem, že nezadá ani natěračskému tovaryši Hitlerovi.“¹⁴³ Nakonec se dostávají k tomu, že pozemková reforma proběhla v malém rozsahu, české obyvatelstvo mohlo dostat půdy více a Schwarzenberg by tak měl nyní na práci důležitější věci než kritizovat demokracii a chtít odstranit parlament. Článek zakončují slovy: „Čechoslováci, sedláci a dělníci, odhodte „neosvědčenou“ demokracii, a chytte se fašistické diktatury, hlubocký Schwarzenberg se už přihlašuje o podíl.“¹⁴⁴

Václav Cháb ve svém článku „Schwarzenberské exkurse do politiky“ vyhodnocuje Schwarzenbergův pojem tradice jako: „žádný parlamentarismus, žádná demokracie, žádná diskuse, žádná svoboda.“¹⁴⁵ A nabádá ho, aby si otevřel učebnici historie, kde by zjistil, že autoritativní režimy, po kterých tak volá, nikdy nic vyřešit nedokázaly a naopak znamenaly dobu úpadku. Dr. Adolf Schwarzenberg se také

¹⁴¹ Volná myšlenka, 11.1.1935.

¹⁴² Národní osvobození, 5.1.1935.

¹⁴³ Havlíčkova Stráž, 26.4.1935.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ.

¹⁴⁵ Václav Cháb, Schwarzenberské exkurse do politiky, Jih, čtvrtletník pro kulturu, poesii a vědu, č. 1, 1934-35, s. 106-108.

k fašismu nikdy nehlásil, naopak proti němu bojoval. Ze své podstaty nesouhlasil s utlačováním a vykořisťováním obyvatel.

Je patrné, že jednoznačně došlo k tendenční interpretaci Schwarzenbergova článku. příčinu ale není možné hledat jen na jedné straně. Už jen fakt, že článek byl vytisknut v Tradici, rodovém sborníku Schwarzenbergů, který měl poukazovat na kontinuitu rodu a ve kterém se představovala pouze šlechta a její zájmy byly obhajovány. Časopis by se dal nazvat svým způsobem tendenční, protože skupinu pouze obhajoval (a nikoliv hanil) a měl sloužit k vylepšení jejího obrazu ve společnosti. Na tomto místě článek s názvem „Demokracie, svoboda a diskuse- nebo tradice?“ působí minimálně provokativním dojmem. Kdyby vyšel v nezávislém periodiku, pravděpodobně by mohl vytvářet i jiný obraz. Česká společnost, která ve šlechtě spatřovala nepřátele a utlačovatele a která se po letech nadvlády Rakousko-Uherska teprve definitivně určovala a stabilizovala, si tak nekonvenční a ostré názory vzala snadno k srdci. Nahlíží na Schwarzenbergovy názory jako na kritiku češství a tím opět odkazuje na národní nevyhraněnost české šlechty, jeden z nejzřehavějších problémů první republiky. Kritika, která se strhla, se pak může jevit i jako přirozená obrana. Na druhou stranu ale nelze nezmínit fakt, že kritice se v některých případech nedá upřít demagogie a tendenčnost. Jak by mohl šlechtic žádat autoritativní režim, kdy jedinci nezbude vůbec nic a vše vlastní stát? Tím by žádal ještě zhoršení vlastní situace. Dále se znovu objevuje fakt, že nově utvořená česká společnost, navazující na odkaz husitství, zazlívala šlechtě její katolické vyznání. A v neposlední řadě její pro rakousko-uherské smýšlení a sympatie projevované císařské rodině v průběhu dějin.

Hlavní otázka pro správné pochopení věci zní: co Dr. Adolf Schwarzenberg považuje za tradici? Představuje návaznost a kontinuitu. Zároveň něco osvědčeného, na čem je možno stavět i do budoucnosti. Je lepší na tradici stavět a přizpůsobovat ji než zatracovat. Tradice pro něj jako pro šlechtice slouží i jako sebeurčující pojem.

V žádném případě se proti demokracii nestaví, vyjadřuje se pouze proti jejímu nedůslednému provádění. V politice byli lidé, kteří neměli tolik zkušeností. Ale šlechta, která se po staletí angažovala u císařského dvora a měla s řízením státu zkušenosti, do politických jednání vůbec přizvána nebyla. Byla jí sebrána tradiční role. Odkaz na tradici vidí jako jistotu. V přizpůsobení tradice vnějšímu světu spatřuje nejlepší způsob řízení státu a největší šanci na přežití demokracie. V totalitních režimech spatřuje

skutečnou hrozbu a obává se jejich nastolení. Jeho úvaha se tak dá nazvat i návrhem řešení v obtížné situaci.

Další zajímavou otázkou k diskuzi by bylo, proč se Dr. Adolf Schwarzenberg rozhodl prezentovat otevřeně své myšlenky ve společnosti, od které mohl očekávat, že je nepřijme? Snad byla jeho obava z totalitních režimů skutečně tak hluboká, když se ve společnosti, kde musel tvrdě bojovat o své místo a postavení, odvážil vyjádřit myšlenky, o kterých musel tušit, že nebudou povětšinou správně vyloženy. Svou úvahu zamýšlel jako varování, které se skutečně vyplnilo. Bohužel přišel o všechno.

ZABAVENÍ SCHWARZENBERGSKÉHO MAJETKU ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY A LEX SCHWARZENBERG

Obava Dr. Adolfa Schwarzenberga z totalitních režimů se naplnila. K zabavení rodového majetku nejprve došlo za druhé světové války fašisty. Po jejím skončení mu ale navrácen nebyl, přešel pod správu státu a nakonec mu byl v roce 1947 vyvlastněn zákonem „Lex Schwarzenberg“.

K prvnímu dělení majetku došlo ihned po anšlusu Rakouska. Na statky byla uvalena nucená dvojitá správa- zvláště na německé a rakouské statky a zvláště na české. Fakticky ale ještě zůstal majetek v rukou Dr. Adolfa Schwarzenberga a jednalo se pouze o formalitu, která nicméně chod statků komplikovala. V roce 1939 se situace začíná vyostřovat a vrcholí 17. srpna 1940, kdy je gestapem schwarzenbergský majetek kompletně zabaven.

Po skončení války byli symbolicky do čela správy statků uvedeni bývalí zaměstnanci Ing. Václav Zumra a JUDr. Jan Adamec. Později k nim přibyl ještě Dr. Hájek zastupující Zemský národní výbor. Schwarzenberské panství tak definitivně přešlo pod správu státu. Začalo docházet k zabavování majetku jiných národností než Čechů. V roce 1946 Dr. Adolf Schwarzenberg podal návrh na převedení majetku na Československou republiku za dodržení určitých podmínek, dohoda však byla z československé strany odmítnuta. Roku 1947 začalo ústavodárné shromáždění projednávat speciální zákon o zabavení majetku bez náhrady (podle zákona z roku 1920 nebylo možné zabavit cizí majetek bez přiměřené finanční kompenzace). Veřejně se sporu začalo říkat „boj o čtyři miliardy“. Dr. Adolf Schwarzenberg ho prohrál, 10.

července byl zákonem 143/1947 Sb. majetek zabaven. 1. ledna 1949 byl schwarzenberský majetek definitivně převeden pod správu státu a místo původního označení „schwarzenberský majetek“ dostal přídomek „zemský“. K úplnému rozbití panství jako celku došlo po jeho rozdělení v roce 1950, kdy jednotlivé části přešly pod „Československé státní lesy“ a „Československé státní statky“. Pivovary byly začleněny do podniku „Československé pivovary“.¹⁴⁶

Dr. Adolf Schwarzenberg a jeho postavení celém sporu

Zabavení schwarzenberského majetku nebylo náhodné. Od poloviny 30. let byl kníže Schwarzenberg sledován německou Bezpečnostní službou. Otevřeně se hlásil k češství, byl znám pro své liberální a demokratické postoje a odmítání totalitních režimů. Představoval tak pro nacistické Německo skutečnou hrozbu. V létě roku 1939 se dozvěděl, že má být zatčen, a proto pod záminkou ozdravné cesty odjel na svou vilu v Bordighere v Itálii. Správou majetku pověřil svého bratrance JUDr. Jindřicha Schwarzenberga, kterého počátkem roku 1940 adoptovali. Zůstali totiž bez potomků a majetek neměl právoplatného dědice. Pravidelně za nimi dojížděl a informoval je o situaci. V téže roce Bezpečnostní služba konečně našla záminku, jak svého nepřítele zlikvidovat. Dr. Adolf Schwarzenberg se při cestě vlakem do Curychu dal do řeči s Hölzerem, ředitelem České eskomptní banky. Netušil, že je členem bezpečnostní služby a otevřeně prezentoval své názory, že se do Čech před skončením války nevrátí, že Říše válku prohraje a že dokáže žít pouze ve svobodné zemi, jiná možnost je pro něj nedůstojná a nepřijatelná. Těžko posoudit, zda to byla odvaha nebo nerozvážnost. Byl potrestán za své celoživotní postoje, protože Bezpečnostní služba dostala konečně hmatatelný a prokazatelný důvod k zabavení schwarzenberského majetku. Dr. Adolf Schwarzenberg dostal zákaz vrátit se do vlasti a emigrovali s Hildou přes Švýcarsko do USA.

Po skončení druhé světové války se Dr. Adolf Schwarzenberg do Čech nevrátil. Zůstal ve Švýcarsku, odkud ho v Čechách zastupoval právník Dr. František Bukovský. Ocitl se v téměř shodné situaci jako po první světové válce, řešila se otázka jeho

¹⁴⁶ Ondřej Trnka, Dějiny majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009, 73 s., Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Rak, s. 14-42.

národnosti a kladl se na ni důraz. Za druhé světové války se zdál být Němcům příliš pročesky smýšlející, poválečné Československo ho naopak shledávalo jako zastávce německé národnosti. Pro československou stranu bylo určující, že se v roce 1930 při sčítání lidu přihlásil k německé národnosti. Dr. Adolf Schwarzenberg ovšem prokázal, že se v tu dobu vůbec nenacházel v Čechách, ale v Maďarsku, a dotazník za něj vyplnil správce domácnosti. Dále argumentoval, že měl před válkou jako trvalé bydliště uvedenu Hlubokou nad Vltavou, studoval na českých školách, vždy se zastával Čechů a bojoval proti nacismu. Okresní národní výbor na tyto informace reagoval odmítavě, Schwarzenberg označil za výlučně německý knížecí rod a jeho antinacistické postoje za neprůkazné. Cesta ke konfiskacím byla otevřena. V roce 1946 Dr. Adolf Schwarzenberg navrhuje Československu dohodu: za zachování celistvosti je ochoten podstoupit své statky, avšak požaduje mimo jiné kompenzaci za umělecké předměty a sbírky, ponechání paláce a činžovních domů v Praze a daněproště dispoziční právo do 1 200 000 Kč ročně. Oproti výši majetku se nejednalo o zvláštní požadavky. Podstatné na jeho návrhu byl i fakt, že myslel na své zaměstnance, když požadoval zachování celistvosti majetku. Staletí schwarzenberské správy vybudovala fungující sociální systém, který by se při rozdělení statků zhroutil. Opět je vidět, že Dr. Adolf Schwarzenberg za svými zaměstnanci (a potažmo bývalými poddanými) stál a při vznášení požadavků na ně pamatoval. Jak již bylo zmíněno, dohoda přijata nebyla a následující rok byl uzákoněn „Lex Schwarzenberg“.¹⁴⁷ Dr. Adolf Schwarzenberg jako reakci zaslal svým zaměstnancům dopis, ve kterém jim děkuje za spolupráci a píše: „Nemohu právní platnost tohoto zákona uznat a bude všemi svými silami nadále bránit Vaše a svá práva, neboť po staletí jsme byli jednou velkou rodinou – můj rod a jeho zaměstnanci“.¹⁴⁸ Své slovo dodržel a snažil se nadále bojovat, odvolává se na svá práva vycházející z dědičného švýcarského občanství, ale bezvýsledně. Osud schwarzenberského majetku byl zpečetěn.

K celé situaci reagoval tisk obdobným způsobem, jako kdyby se vrátil čas do dob první pozemkové reformy. Hlavním argumentem pro správnost zabírání majetku se stala opět národnostní otázka. S rozdílem, že společnost již byla nasáknuta komunistickými idejemi a majetek byl považován za něco nevhodného, obzvláště

¹⁴⁷ Ondřej Trnka, Dějiny majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009, 73 s., Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Rak, s. 14-41.

¹⁴⁸ Jiří Zálaha, Lex Schwarzenberg - Ještě jednou k zákonu č. 143/1947 Sb. Obnovená tradice, 1993, č. 7, s. 22.

šlechtický. Kritika se stala tendenční a krajní, a nebylo možno se proti ní nikterak bránit. Šlechtic byl automaticky brán za nepřítele lidu. Na návrh dohody dr. Adolfa Schwarzenberga v roce 1946 tisk otiskl slova poslance Dr. Bartušky ze sněmovny: „Nebylo možno dáti souhlas k takové akci, která by z vykořisťovatele jihočeského lidu bývala udělala šlechtného dárce...“¹⁴⁹ Konečné převzetí schwarzenberského panství bylo oslavováno: „Jméno knížete Schwarzenberga zůstane nesmazatelně spojeno s temnou historií útlaku, jaký byl kdy rozvinut hospodářskou mocí nad pracujícím člověkem. Jeden jediný vlastník se svým nenárodním rodem vládl zde nad 45000 ha půdy. Tedy na větší rozloze, než na jaké normálně v jihočeském kraji hospodaří půl třetího tisíce drobných a středních zemědělců. Toto srovnání je nejlepší ilustrací neomezené moci a nadvlády... Slavnostního aktu se zúčastnilo více než 1200 hostí. Do slavnostně vyzdobené jízdárny, která se nyní konečně stane svědkem nových událostí, než bylo panské samolibůstkářství, se sjeli zástupci akčních výborů a lidové správy z celých jižních Čech... (sbor) nyní zaměří svou práci především k tomu, aby bylo pokračováno ve snahách pokrokových činitelů, kteří přes odpor reakčních činitelů ve schwarzenberské správě již od revoluce usilovali o to, aby byla poražena velká feudální bašta, vykřičník bezpráví, a aby pracující lid dosáhl svých práv“.¹⁵⁰

ZÁVĚR

Dr. Adolf Schwarzenberg v průběhu svého života zažil dopad z vrcholu takřka až na dno. Narodil se v roce 1890 v Hluboké nad Vltavou jako vážený šlechtic. Dostalo se mu řádného vzdělání, vystudoval gymnázium a práva. V první světové válce sloužil u ulánského pluku, v roce 1917 byl přeložen jako vedoucí autokolony do Sýrie a Palestiny. O svém válečném působení později napsal knihu s názvem „Pod praporem tureckého půlměsíce“, kde se zaměřuje na své zajímavé zážitky z války a na život muslimů, k válečné situaci se příliš nevyjadřuje. Z války se nevrací do starého světa, ale do nově vzniklého státu- Československa. Je zbaven svého šlechtického titulu a při pozemkové reformě jsou zabaveny dvě třetiny rodového vlastnictví. Musí bojovat o své místo ve společnosti a neustále dokazovat své pročeské smýšlení.

¹⁴⁹ Milan Krýdl, Ve prospěch lidu (vyvlastnění majetku Schwarzenberků roku 1947), Jihočeská pravda, 27. 7. 1979, s. 3.

¹⁵⁰ Schwarzenberské panství do rukou lidu, Jihočeská pravda, 27.5.1948, s.2.

Angažuje se v politice, nikoliv jako její představitel, neboť této role byla šlechta zbavena, ale vyjadřuje veřejně své politické názory. V roce 1934 vychází jeho úvaha o demokracii ve Schwarzenberském sborníku Tradice a v témže roce se účastní přednášky na téma pozemkové reformy v Londýně. Otevřeně prezentuje své názory oficiální stanoviska pozemkové reformy a její skutečné provedení. Dále se velmi obává ruského bolševismu a jakýchkoliv totalitních režimů a upozorňuje na jejich rostoucí moc.

V nelehké situaci hledá úkryt, který nalezne v Africe. Od třicátých let tam jezdí se svou manželkou na safari a později dokonce zakoupí farmu u Nanyuki v Keni. Nenahraditelného pomocníka nalezne v osobě Bedřicha Machulka, cestovatele a sběratele. Jeho snem je ulovit „kapitálního slona“, což se mu nepodaří. Na farmě se rozhodl vybudovat elektrárnu a docházelo k pokusům s pěstováním různých plodin. Dr. Adolf Schwarzenberg se z ní snažil udělat fungující podnik. Bral ji jako investici a zároveň jako místo úniku před možným válečným konfliktem.

Pro své antinacistické postoje byl od poloviny třicátých let sledován německou Bezpečnostní službou. Ta mu v roce 1940 sebrala majetek a nebyl mu umožněn návrat zpátky do Čech. Byl donucen emigrovat do USA. Po skončení války se mu ale klidu nedostalo, schwarzenberské statky přešly pod správu Československa. O svůj majetek se snažil bojovat ze Švýcarska, kde po válce, již při podlomeném zdraví, pobýval. Nakonec mu ale byl roku 1947 i přes veškeré snahy zestátněn zákonem „Lex Schwarzenberg“. Do Čech už se do konce svého života nevrátil a zemřel na své vile Bordigheře v Itálii v roce 1950.

PRAMENY A LITERATURA

ARCHIVNÍ PRAMENY

SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou:

- F. P. b. Adolf 1891 ~
- F. P. b. Adolf 1c, 1b
- F. P. b. Adolf 1. (1143)
- F. P. b. Adolf 2a-2d/1

F. P. b. Adolf 3a-3c/1
F. P. b. Adolf 4a
F. P. b. Adolf 4a Vermählung
F. P. b. Adolf 3c/1 - 4d
F. P. b. Adolf 5-7
F. P. b. Adolf 8a - b
F. P. b. Adolf 8c -
F. P. b. Adolf 8d/26 - 8f/7
F. P. b. Adolf 9
F. P. b. Adolf 10 - 13a (F)
F. P. b. Adolf 11c - 13a/F
F. P. b. Adolf 13. (g-15)
F. P. b. Fürstin Therese 8 - 14 (1135)

VYDANÉ PRAMENY

CIBULKA Václav, S Čechem Václavem Cibulkou v rovníkové Africe, Pestrý svět 15, 1940, č. 7, s. 12-14.
DOLEŽAL Jiří, Úvahy o české šlechtě v čase První republiky, Svědectví, 1986, č. 77, s. 39-62.
EBENBERGER Jan, Africká expedice Dr. Adolfa Schwarzenberga, Národní večerník, 15. 12. 1931, s. 3.
FENCL Václav, Nikendey Antonín, Hlubocký technik Viktor Cibulka – Stavěl elektrárnu v Africe, Obnovená Tradice, 1993, č. 8, s. 5.
FOIT J.V., Afrikou od severu k jihu, Národní listy, 31. 8. 1931.
HULÍK Milan, S německým jménem a českým osudem, Obnovená Tradice 14, 2003, č.28, s. 38.
CHÁB Václav, Schwarzenberské exkurse do politiky, Jih- čtvrtletník pro kulturu, poesii a vědu, 1934-35, č. 1, S. 106-108.
KALKUŠOVÁ Slávka, Antonín NIKENDEY, Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo, Obnovená Tradice 4, 1994, č. 10, s. 5-30.
KALKUŠOVÁ Slávka, Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga: kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde!, Obnovená tradice, 2000, s. 44-51.

KRÝDL Milan, Boj o půdu. Požadavek: vyvlastnění panství Schwarzenberků, Jihočeská pravda, 22.2.1963, s.3.

KRÝDL Milan, První pozemková reforma (1919), Jihočeská pravda, 17.10.1986, s. 2.

KRÝDL Milan, Ve prospěch lidu (vyvlastnění majetku Schwarzenberků roku 1947), Jihočeská pravda, 27. 7. 1979, s. 3.

MACAR Václav, Poslední jelen knížete Adolfa Schwarzenberka z Poněšické obory, Obnovená tradice 15, 2004, č. 29, s. 19-21.

NIKENDEY Antonín, Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberka, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 10-13.

NIKENDEY Antonín, Zlaté české ruce - elektrikář Jan Dvořák v Africe, Obnovená tradice, 1992, č. 1, s. 1-2.

RŮŽIČKOVÁ Alena, Víte, kdo založil ZOO Ohrada?, Obnovená Tradice 2004, s. 16-18.

SCHWARZENBERG Adolf, Demokracie, svoboda a diskuse - nebo tradice?, Tradice, 1934, č. 4, s. 89-90.

SCHWARZENBERG Adolf, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 17, 1934, s. 261-277.

SCHWARZENBERG Adolf, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 18, 1934, s. 277-283.

SCHWARZENBERG Adolf, Republikánské rozjímání ve Španělsku a Portugalsku, Tradice, 1934, č. 3, 61-62.

SCHWARZENBERG Adolf, Z deníku mé letošní cesty do Afriky, Tradice, 1935, č. 4, s. 89-93.

SLABOVÁ Markéta, „Dýchá-li jednou člověk ten africký vzduch, tak se mu po té vůni vždy stýská“. K cestám JUDr. Adolfa Schwarzenberga na africký kontinent v letech 1929-1939, in: Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 635-652.

SLABOVÁ Markéta, Lovecká dobrodružství v Africe- Adolf Schwarzenberg, in: Krajané ve starém Orientu. Soubor studií, Praha 2008, s. 34-53.

TODOROVÁ Jiřina, Ve službách Schwarzenbergů- životní osudy cestovatele Bedřicha Machulky, Dějiny a současnost 30, č. 1, 2008, s. 24-27.

TODOROVÁ Jiřina, Život jako safari, Starožitnosti a užité umění, 1997, č. 2, s. 20.

VEVERKA Vojtěch, Africký cestovatel Bedřich Machulka, Slánský obzor 15, 2007, s. 96-107.

VONDRÁŠEK František, Elektrárna s vodním pohonem na africké farmě JUDr. Adolfa Schwarzenberga, Tradice, 1938, s. 21-24.

ZÁLOHA Jiří, Co neodvál čas. Osudy schwarzenberského majetku (primogenitury) po r. 1945, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 14-17.

ZÁLOHA Jiří, Co zavál čas. Zabavení schwarzenberského majetku gestapem, Obnovená tradice, 1990, č. 2, s. 13-14.

ZÁLOHA Jiří, Lex Schwarzenberg - Ještě jednou k zákonu č. 143/1947 Sb., Obnovená tradice, 1993, č. 7, s. 22.

ZÁLOHA Jiří, Likvidace někdejšího Schwarzenberského majetku v Čechách, Jihočeský sborník historický 35, 1966, s. 174-182.

PERIODIKA

Havlíčková stráž, 26. 4. 1935.

L'Indépendance Luxembourgeoise, 29. 10. 1930.

Národní osvobození, 5.1.1935.

Právo lidu, 3.1.1935.

Volná myšlenka, 11.1.1935.

LITERATURA

BEZECNÝ Zdeněk, Příliš uzavřená společnost- Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách druhé polovině 19. a na počátku 20. století, České Budějovice, 2005.

GLASSHEIM Eagle, Noble Nationalists- the Transformation of the Bohemian Aristocracy, Cambridge 2005.

ILLIFE John, Afrika a Afričané- Dějiny kontinentu, Praha 2001.

KÁRNÍK Zdeněk, České země v éře první republiky (1918-1938)- Díl první, vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929), Praha 2003.

MACHAČOVÁ Jana, MATĚJČEK Jiří, Studie k sociálním dějinám 19. století, Opava, Praha, Kutná Hora, 1997.

MACHULKA Bedřich, V Africe na stezkách zvěře, Praha 1955.

MAŠEK Petr, S mapou i puškou- Objevitelské a lovecké výpravy středoevropské šlechty, Praha 2001.

Posouzení návrhu městské rady na Hluboké na vyvlastnění budov a pozemků schwarzenberských pro obecní a státní účely se staviska dějinné skutečnosti, Hluboká nad Vltavou 1919.

SCHWARZENBERG Adolf, Pod praporem tureckého půlměsíce - válečné vzpomínky na Sýrii a Palestinu, Praha 1926.

zu SCHWARZENBERG Karl, Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg, Neustadt an der Aisch 1963.

TRNKA Ondřej, Dějiny majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009, 73 s., Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Rak.

Záloha Jiří, Stručné dějiny knížat rodu ze Schwarzenberku, b. m., b. d.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Fotografie Dr. Adolfa Schwarzenberga z cestovního listu z roku 1920.

Zdroj: SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F. P. b. Adolf 2a-2d/1.

Příloha č. 2

Svatební oznámení

Zdroj: SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F. P. b. Adolf 4a Vermählung

Příloha č. 3

Svatební fotografie

Zdroj: Wiener Salonblatt, 27. prosince 1930, s. 1.

Příloha č. 4

Svatební fotografie

Zdroj: Wiener Salonblatt, 27. prosince 1930, s. 1.

Příloha č. 5

Fotografie Dr. Adolfa Schwarzenberga s princeznou Hildou

Zdroj: Wiener Salonblatt, 23. listopadu 1930, s. 1.

Příloha č. 6

Fotografie princezny Hildy s uloveným kudu z roku 1931

Zdroj: Dr. Adolf Schwarzenberg, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 17, 1934, s. 279.

Příloha č. 7

Fotografie Bedřicha Machulky s domorodci z roku 1931

Zdroj: Dr. Adolf Schwarzenberg, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 17, 1934, s. 263.

Příloha č. 8

Dr. Adolf Schwarzenberg s uloveným kozorožcem z roku 1931

Zdroj: Zdroj: Dr. Adolf Schwarzenberg, Myslivecká výprava do Afriky, Stráž myslivosti 12, č. 17, 1934, s. 264.

Příloha č. 9

Dr. Adolf Schwarzenberg s princeznou Hildou s ulovenými lvy z výpravy pořádané v letech 1934/1935

Zdroj: Dr. Adolf Schwarzenberg, Z deníku mé letošní cesty do Afriky, Tradice, 1935, č. 4, s. 89.

Příloha č. 10

Mapa Keni.

Červený bod označuje farmu Mpala.

Fialové kružnice označují místa navštívená na expedici v letech 1934/1935. Šipky mezi nimi označují směr cesty.

Modrá kružnice značí oblast lovu na expedici v roce 1936/1937.

Zdroj:http://maps.google.cz/maps?hl=cs&q=Ke%C5%88a+mapa&um=1&ie=UTF-8&hq=&hnear=Ke%C5%88a&gl=cz&ei=g9dJTM-wEcKbOIfPgZYD&sa=X&oi=geocode_result&ct=image&resnum=1&ved=0CCAQ8gEwAA

Příloha č. 11

Výčet některých spolků, jichž byl Dr. Adolf Schwarzenberg členem

Zdroj: SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, Hluboká nad Vltavou, F. P. b. Adolf 9.

Příloha č. 1

JAN KNÍŽE ZE SCHWARZENBERGŮ, VĚVODA KRUMLOVSKÝ, JEHO C. A K. APOSTOLSKÉHO VELIČENSTVA SKUTEČNÝ TAJNÝ RADA, RYTÍŘ ŘÁDU ZLATÉHO ROUNA, MAJITEL VELKOKŘÍŽE KRÁL. BAVORSKÉHO ZÁSLUŽNÉHO ŘÁDU SV. MICHALA, VELKOKŘÍŽE VELKOVĚVODSTVÍ LUXEMBURGSKÉHO ŘÁDU „DUBOVÉ KORUNY“ ATD. ATD. A TERESIE KNĚŽNA ZE SCHWARZENBERGŮ, VĚVODKYNĚ KRUMLOVSKÁ, ROZENÁ HRABĚNKA Z TRAUTTMANSDORFF-WEINSBERGU, C. A K. PALÁCOVÁ DÁMA JEJÍHO VELIČENSTVA CÍSAŘOVNY A KRÁLOVNY, PRVNÍ ASISTENTKA HVĚZDOVÉHO KŘÍŽOVÉHO ŘÁDU, DÁMA ŘÁDU ALŽBĚTY I. TŘÍDY ATD. ATD., OZNAMUJÍ NASTÁVAJÍCÍ SŇATEK SVĚHO SYNA JUD. ADOLFA DĚDIČNÉHO PRINCE ZE SCHWARZENBERGŮ, RYTÍŘE KRÁL. BAVORSKÉHO DOMÁCIHO ŘÁDU SV. JIRÍHO, NADPORUČÍKA V ZÁL. BÝVALÉHO C. A K. HULÁNSKÉHO PLUKU KNÍŽETE ZE SCHWARZENBERGU Č. 2, ČSL. NADPORUČÍKA V ZÁL. S JEJÍ VELKOVĚVODSKOU VÝSOSTÍ PRINCEZNOU HILDOU Z LUXEMBURGU A Z NASSAU, DCEROU JEHO KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI ZESNULÉHO VELKOVĚVODY VILÉMA Z LUXEMBURGU, VĚVODY Z NASSAU A JEJÍ KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI VELKOVĚVODKYNĚ MARIE ANNY Z LUXEMBURGU, VĚVODKYNĚ Z NASSAU, ROZENÉ INFANTKY Z PORTUGAL.

CÍRKEVNÍMU SŇATKU POŽEHNÁNO BUDE DNE 29. ŘÍJNA 1930 NA ZÁMKU BERGU
V LUXEMBURGU.

ZÁMEK SCHWARZENBERG, V ŘÍJNU 1930.

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Příloha č. 10

Příloha č. 10

Autoklub republiky Československé

Jednota přátel Masarykovy akademie práce

Ústecká rafinerie cukru

Klusácký závodní spolek v Praze

Klub pro ovčácké psy

Národohospodářský sbor jihočeský

Sdružení majitelů závodních stájí

Česká obchodní společnost

Dozorčí rada průmyslových závodů hlavního města Prahy

Občanská záložna na Hluboké

Matice česká v Praze

Numismatická společnost československá v Praze

Jednota katolicko-politická pro Čechy

Spolek pro postavení pomníku prvnímu prezidentu ČSR T. G. Masarykovi

Československý červený kříž (zakládající člen)

Podpůrný spolek bývalých vojáků a jejich manželek v Hluboké nad Vltavou

Svaz československých velkostatkářů